

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း
လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်

**ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏
ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု**

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း

လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု

Markus Böckenförde

ယခုစာအုပ်သည် International IDEA က ထုတ်ဝေထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် အခန်း ၅ အနေဖြင့် ပါဝင်သည်။ လမ်းညွှန်စာအုပ်တစ်အုပ်လုံးကို အီလက်ထရွန်းနစ်စာအုပ် အသွင် PDF ဖိုင်အနေဖြင့် <http://www.idea.int/publications/catalogue/practical-guide-constitution-building?lang=my> တွင် ရရှိနိုင်ပြီး ယင်းတွင် မိတ်ဆက်နိဒါန်း (အခန်း ၁)၊ အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသော အကြောင်းအရာများ (အခန်း ၂)၊ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းများတည်ဆောက်ခြင်း (အခန်း ၃)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းတွင် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးတို့၏ ဒီဇိုင်းပုံစံ (အခန်း ၄ နှင့် ၆) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော အစိုးရပုံစံများ (အခန်း ၇) တို့ပါဝင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးအတွက် လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်

© ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)၊ ၂၀၂၁ ခုနှစ် မူပိုင် ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသော စာတမ်းကို ၂၀၁၁ ခုနှစ် မူပိုင်ခွင့်ဖြင့် ထုတ်ဝေသည်။

ယခုပုံနှိပ်မှုသည် ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) မှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေသော A Practical Guide To Constitution Building လက်စွဲစာအုပ်အား မြန်မာ ဘာသာသို့ တိုက်ရိုက်ပြန်ဆိုထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ International IDEA (Myanmar) မှ ဘာသာပြန်စာလုံးများ၏ တိကျမှု အတွက် အတတ်နိုင်ဆုံးကြိုးစားထားသော်ငြား ဤဘာသာပြန်ဆိုမှုအပေါ် အချက်အလက်လွှဲချော်မှုရှိသည်ဟု သံသယ တစ်စုံတစ်ရာရှိခဲ့ပါက နိုင်ငံတစ်ကားစာအုပ်အမှတ် ISBN: 978-91-86565-32-9 အား မူရင်းစာအုပ်အဖြစ် ရည်ညွှန်း ကိုးကားသင့်ပါသည်။

ယခု ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းသည် နိုင်ငံတစ်ခု၏ အကျိုးစီးပွား သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေး အကျိုးစီးပွားများမှ သီးခြားကင်းလွတ်ပါ သည်။ ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသော အယူအဆများသည် International IDEA၊ International IDEA ဘုတ်အဖွဲ့သို့မဟုတ် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ ကောင်စီသို့မဟုတ် ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့သူများ၏ အမြင်များ၊ သုံးသပ်ချက်များကို ကျိန်းသေပေါက် ကိုယ် စားပြုဖော်ပြပေးခြင်း မရှိပါ။

ဤစာအုပ်အား အစအဆုံးဖြစ်စေ၊ မည်သည့် အစိတ်အပိုင်းကိုမဆိုဖြစ်စေ ကူးယူလိုပါက ခွင့်ပြုချက်ရရှိရန် အောက်ပါအဖွဲ့ အစည်းသို့ လျှောက်ထားသင့်ပါသည်။

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)

Strömsborg

SE - 103 34 Stockholm

Sweden

ဖုန်း - + ၄၆-၈-၆၉၈ ၃၇ ၀၀

ဖက်စ် - + ၄၆-၈-၂၀ ၂၄ ၂၂

အီးမေးလ် - info-myanmar@idea.int

ဝက်ဆိုဒ် - www.idea.int

မြန်မာဒီဇိုင်း - မြင့်စိုးဦး

မျက်နှာဖုံး ဒီဇိုင်း - တာဘို ဒီဇိုင်း၊ ရာမာလာ

မျက်နှာဖုံး ရုပ်ပုံ - ရှုရစ်ဖိ ဆာဟန်

ISBN: 978-91-7671-358-7 (Print)

ISBN: 978-91-7671-359-4 (PDF)

ဤစာအုပ် ရေးသားထုတ်ဝေခြင်းကို လူ့ဇင်ဘာ့ခံနိုင်ငံအစိုးရ၊ ဆွီဒင်နိုင်ငံအစိုးရ၊ နော်ဝေးနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် ဖင်လန်နိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနတို့မှ ပံ့ပိုးကူညီသည်။

ကမ္ဘာပေါ်တွင် ရှေးအကျဆုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၁၇ ရာစုတွင်ပုံစံချမှတ်ခဲ့ပြီး ယင်းသည် နိုင်ငံရေးစနစ်သစ်များအတွက် ကဏ္ဍသစ်တစ်ခုကို အပြည့်အဝ ဖွင့်လှစ်ပေးသောကြောင့် တော်လှန်ပြောင်းလဲရေး သဘောတူညီချက်အဖြစ် ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ထိုစဉ်အခါနှင့် ယခုအချိန်ကြားတွင် ကမ္ဘာကြီး၌ အမျိုးမျိုးသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြောင်းလဲတွေ့ကြုံလာခဲ့ရပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော အဖွဲ့အစည်းများ၏ဆောင်ရွက်ချက်များကိုမြှင့်တင်ပေးရန် ရည်ရွယ်သောကြောင့် ၁၉၈၉ စစ်အေးတိုက်ပွဲအပြီးတွင် အချို့ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် ဖော်ပြလာခဲ့ကြသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတိုင်း၏ အဓိကလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုမှာ အစိုးရ၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပုံစံချမှတ်ရန်နှင့် နိုင်ငံတော်၏အာဏာနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို မည်သူကလုပ်ဆောင်သည်၊ ယင်းတို့ကို မည်သို့လုပ်ဆောင်ကြမည်၊ မည်သည့်ရည်ရွယ်ချက်အတွက် ဆောင်ရွက်ကြမည်စသည်ကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် မိုးပေါ်ကကျလာမည် မဟုတ်သကဲ့သို့ အပင်မှ အလိုအလျောက် သီးပွင့်လာမည့်အရာလည်း မဟုတ်ပေ။ တကယ်တမ်းတွင် ယင်းတို့သည် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ သမိုင်းဆိုင်ရာနောက်ခံအနေအထားများ၊ ရွေးချယ်မှုများနှင့် နိုင်ငံရေးကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများ၏ ပုံဖော်မှုများကြောင့်ရရှိလာသော လူသားများ၏ဖန်တီးမှုနှင့် ရလဒ်များသာ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံသားများသည် မူလအာဏာရှိသူအဖြစ် အခွင့်အရေးရှိရမည် ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံသားတစ်ဦးတစ်ယောက်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုသည်မှာ နိုင်ငံသားများက ပေးဆပ်ထားရသော အမျိုးသားရေးသစ္စာစောင့်သိမှုနှင့် ညီမျှသည့် အကျိုးအမြတ်များ၊ ပံ့ပိုးမှုများကို ယင်းတို့အား ပြန်လည်တုံ့ပြန်ပေးသည့်အနေဖြင့် အစိုးရက ယင်း၏အာဏာအသုံးချမှုကို ကန့်သတ်ထားသော လူမှုရေးဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်းဟူသည့် ဝေါဟာရသည် အာဏာကျင့်သုံးမှုအားကန့်သတ်ထားခြင်းဟူ၍ အဓိပ္ပါယ်ဆောင်ပါသည်။

တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ယနေ့ခေတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အဓိကအရေးပါမှုများသည်လည်း ယင်းအခြေခံလုပ်ငန်းတာဝန်များအပေါ်တွင် များစွာသက်ရောက်လျက် ရှိနေပါသည်။ ပိုမိုကောင်းမွန်သော နိုင်ငံရေးစနစ်တစ်ခုအဖြစ်ပြောင်းလဲရန် အချိန်ကျရောက်လာသောအခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ပြည်သူ့လုပ်ငန်းစဉ်များအား အလေးထားဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ရပ်တည်လာကြသည်။ ပြည်သူများသည် နိုင်ငံတော်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေး၏ ခေတ်သစ်ပြဿနာရပ်များအား ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ခြင်းကို အထောက်အကူပြုမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုသာ လိုလားမျှော်လင့်ကြပါသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင် ဤပြဿနာရပ်များကို အကျင့်ပျက်ချစားခြင်းမှအစ ပြင်းထန်သော ဘဏ္ဍာရေးအကြပ်အတည်းများ အဆုံး၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ပျက်စီးယိုယွင်းလာခြင်းမှအစ အစုလိုက်အပြုံလိုက်ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ခြင်းများအဆုံး ရှုထောင့်မျိုးစုံမှသုံးသပ်ပြီး ကမ္ဘာ အနှံ့

အပြားတွင်လည်း ယင်းပြဿနာများ ပိုမိုတွေ့ရှိရလျက်ရှိပါသည်။ ပြည်သူများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပါ စည်းမျဉ်းများအား ချမှတ်ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ပါဝင်ခွင့်ရှိရန်လိုလားကြသည့်အပြင် ပြီးပြည့်စုံ ပြီး ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တရားဝင်ဖြစ်စေရေး လုပ်ငန်းစဉ် တွင် ပါဝင်ခွင့်ရှိရန်လည်း အခိုင်အမာတောင်းခံလာကြသည်ကိုလည်း နားလည်နိုင်စရာဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အရေးပါလာမှုကိုညွှန်ပြသည့် သက်သေအထောက်အထားတစ်ခု အဖြစ် “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်း” ဟူသောဝေါဟာရကို နိုင်ငံရေးအဘိဓာန် တွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်ကိုလည်းတွေ့ရသည်။ ယင်း၏ စိန်ခေါ်မှုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ချမှတ်ရေးဆွဲရာတွင် အမျိုးသမီးများ၊ လူငယ်များ၊ အားနည်းချို့ယွင်းချက်များရှိနေသော လူ့အဖွဲ့ အစည်းများနှင့် ယခုအချိန်ထိတိုင်အောင်အရေးမပါဟု သတ်မှတ်၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းခံရသော လူမှု အဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလုံး၏ အကြီးမားဆုံးသော အစိတ်အပိုင်းမှ ထုတ် ဖော်ပြောဆိုတင်ပြချက်များကို သင့်လျော်စွာစိစစ်တုံ့ပြန်ပေးရန် ဖြစ်သည်။

ပဋိပက္ခများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား စိန်ခေါ်နေဆဲဖြစ်ပါသည်။ ပိုမိုရှေးကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ကိုလိုနီစနစ်မှ ပဋိပက္ခများ၏ အမွေအနှစ်ပင်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်း နှစ်များတွင် ရေးဆွဲသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်များသည် နိုင်ငံတော်၊ နိုင်ငံသားတို့နှင့် ပတ်သက်၍ ခံယူချက်ချင်း၊ သဘောထားချင်း အားပြိုင်လျက်ရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းများ အချင်းချင်း အကြား နှစ်ဦးနှစ်ဖက်ပျက်စီးစေသည့် ပြင်းထန်လွန်းသောသဘောထားများကို အဆုံးသတ်ရန် ဦး တည်ထားပါသည်။ သေချာမှုတစ်ခုမှာ အဆိုပါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်များကို အာဏာရှင်စနစ်၊ သက်ဦးဆံပိုင်စနစ် သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ကသောင်းကနင်းဖြစ်ခြင်းများကိုကျောခိုင်း၍ ငြိမ်း ချမ်းရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီခေတ်သစ်ကို ဖော်ဆောင်မည်ဟူသော မျှော်မှန်းချက်ဖြင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက် ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ယခုအခါ ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်မှုစနစ်၏စံများနှင့်အခြေခံသဘောတရားများကို ကမ္ဘာ့ ပေါ်ရှိ နိုင်ငံအနှံအပြားသို့ အတော်အတန်ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပျံ့နှံ့ရောက်ရှိစေမည့် ခေတ်ကာလ တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပုံစံချမှတ်လျက်ရှိပါသည်။ ဤလုပ်ဆောင်ချက်သည် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ အထူးသဖြင့် ကုလသမဂ္ဂနှင့် International IDEA ကဲ့သို့ အခြားအဖွဲ့အစည်းများ ၏လုပ်ဆောင်မှုကဏ္ဍ မပါဝင်လျှင်ပိုမိုကြာမြင့်နိုင်ပါသည်။ ပြည်နယ်များအကြား ပြင်းထန်သော ပဋိ ပက္ခများကျဆင်းလာမှု အတိုင်းအတာသည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာစနစ်၏ အရေးပါ သော အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်ကြသည့် လူ့အခွင့်အရေး၊ ဥပဒေ၊ လွတ်လပ်ခွင့်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကျင့်သုံးမှု၊ တရားမျှတခြင်း၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိခြင်းနှင့် တာဝန်ခံခြင်းစသော သတ်မှတ်ထားသည့် စံနှုန်းများအပေါ်ပြုလုပ်သော နိုင်ငံတကာဆွေးနွေးပွဲကို အထောက်အကူပြုပါသည်။ အာဖရိက သမဂ္ဂနှင့် အမေရိကန်ပြည်နယ်များ အဖွဲ့အစည်းများစသော အဖွဲ့အစည်းများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများကို လေးစားလိုက်နာခြင်းမရှိပါက သတ်မှတ်ထားသော စံနှုန်းများသည် (ဥပမာ - လွတ် လပ်သော ရွေးကောက်ပွဲများအပြီး အာဏာကိုထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် လွှဲပြောင်းပေးခြင်း) တရားဝင် အားဖြင့် ကြားဝင်ပေးသော ယင်းအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အုပ်ချုပ်မှု

စနစ်တွင် ပါဝင်သူများ၊ သက်ဆိုင်သူများအဖြစ် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ခွင့်ပြုပေးပါသည်။ အာဖရိက သမဂ္ဂနှင့် အမေရိကန်ပြည်နယ်များအဖွဲ့အစည်း စသည့်အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ယင်းတို့၏ အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများတွင် ချမှတ်ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအား လေးစားလိုက်နာခြင်းမရှိကြ ကြောင်းတွေ့ရှိရပါက ဥပဒေနှင့်အညီ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ယင်းတို့အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသူများအဖြစ် လက်ခံကျင့်သုံးလျက်ရှိသော စံနှုန်း များက ခွင့်ပြုပေးထားသည် (ဥပမာ - လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲများအပြီး အာဏာကိုထိန်းသိမ်း ခြင်းနှင့် လွှဲပြောင်းပေးခြင်း)။

ကျွန်ုပ်တို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအား အခြားသောနိုင်ငံများနှင့် နိုင်ငံတကာ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများကပေးနိုင်သည့် သင်ခန်းစာများ၊ ရွေးချယ်မှုနည်းလမ်းများ၏ အကျိုးအမြတ်များကို ရယူကြရန် တိုက်တွန်းလိုပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် လူ့အခွင့် အရေးအတွက် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုအတွက် အာမခံပေး ခြင်း၊ လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များကို မြို့ပြဒီမိုကရေစီစနစ်အရ ထိန်းချုပ်ရေးအောက်တွင် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းခြင်း နှင့် နိုင်ငံသားတိုင်းအနေဖြင့် လွတ်လပ်သော၊ မျှတသော၊ ယုံကြည်အားထား ရနိုင်လောက်သော ဆန္ဒမဲပေးနိုင်ခွင့်ရှိခြင်းစသော ကိစ္စရပ်များကိုရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ရာ၌ ဆန်းသစ်တီထွင်ရန် သိပ်မလိုအပ်လှပေ။

လက်ခံကျင့်သုံးလျက်ရှိသည့် စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် မူဝါဒများ၏ ရည်ရွယ်ချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများက အမှန်တကယ် လက်တွေ့လုပ်ဆောင်ချက်များမှတစ်ဆင့် လေ့လာလျက်ရှိသည့် ဟူသည့်အချက်ကို နိမ့်ကျသွားစေခြင်းမျိုး မဖြစ်သင့်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း၏အဆင့်တိုင်းတွင် ဖြေရှင်းရန်လိုအပ်သည့် ခက်ခဲပြင်းထန်သော အရေး ကိစ္စများကို တွေ့ရှိရမည် ဖြစ်သည် (ဥပမာ - တာဝန်ထမ်းဆောင်ဆဲပုဂ္ဂိုလ်များသည် လက်ရှိအာဏာ ကိုစွန့်လွှတ်၍ လွှဲပြောင်းပေးရန်ငြင်းဆန်နေခြင်းနှင့် အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာရရှိရန် နည်းလမ်းစုံကို အသုံးပြုနေခြင်း)။ ၁၉၉၀ ပြည့်လွန်နှစ်များ၏ အကျိုးဆက်များအပြီး မိုက်ကယ် ဂေါ်ဘာချက်ဗ်၏ ယနေ့ကမ္ဘာကြီးအပေါ် လတ်တလော ဆန်းစစ်လေ့လာချက်အရ အာဏာကိုထိပ်ပိုင်းအဆင့်၌သာ တစ်စုတစ်စည်းတည်း ထိန်းသိမ်းချုပ်ကိုင်ထားခြင်းသည် နေရာတိုင်းရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အမှန်တကယ်ခြိမ်းခြောက်မှု ဖြစ်စေပါသည်။

ကမ္ဘာကြီးသည် လျှင်မြန်သောခြေလှမ်းများဖြင့် ပြောင်းလဲလျှက် ရှိပါသည်။ ယနေ့ခေတ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲတည်ဆောက်သူသည် မိမိရှေ့မှယခင် ရေးဆွဲသွားကြသူများ မရရှိခဲ့ သည့် အခွင့်အရေးများကို ရရှိပါသည်။ နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တစ်ကမ္ဘာလုံး ဆိုင်ရာသတ်မှတ်စံနှုန်းများအားနားလည်ရေးအတွက် ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တည်ရှိ နေသော ရင်းမြစ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ခလုတ်တစ်ချက်နှိပ်ရုံမျှဖြင့် သတင်းနှင့် နည်းပညာရပ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် ရွေးချယ်စရာပုံစံများကို အမြန်ဆုံးရယူသုံးစွဲနိုင်ရန် ဝံ့ပိုးနိုင်စွမ်းရှိပါ သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်လျက်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်များ အား International IDEA ၏ ယခု လမ်းညွှန်ချက်အသစ်မှ ပံ့ပိုးပေးထားသည့် အကြောင်းအရာများ မှာ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအား ခြုံငုံသုံးသပ်ရန် ပိုမို၍စနစ်ကျသော နည်းလမ်းများဖြစ်သည်။ ပင်ကိုယ်အားဖြင့် မပြောင်းမလဲဘဲခိုင်မာသော၊ သို့မဟုတ် သာလွန်ကောင်းမွန်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာစနစ်များဟူ၍ မရှိသကဲ့သို့ တစ်မျိုးတည်းကျင့်သုံး၍ နည်းလမ်းအားလုံး သို့မဟုတ် ပုံစံ အားလုံးအတွက် အံဝင်ခွင်ကျဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်သောစနစ်ဟူ၍လည်း မရှိကြောင်းကို ယင်း က အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ဤလမ်းညွှန်ချက်တွင် နိုင်ငံတိုင်းအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲရန်ကိုယ်ပိုင်နည်းလမ်းများကိုရှာဖွေရမည်ဟူသောအချက်ကို အလေး ပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအား ပုံစံချမှတ်ခြင်းသည် ဆောင်ရွက် သူများက တိုင်းပြည်အတွက် အကောင်းဆုံးနည်းပညာဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းမှုကိုရှာဖွေရမည့် ပညာရပ် ဆန်သောလုပ်ငန်းစဉ် တစ်ခုသက်သက်သာ မဟုတ်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား မူကြမ်းရေးဆွဲ ကြသူများနှင့် စေ့စပ်ဆွေးနွေးသူများသည် ယင်းတို့၏ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုအဖြစ်သို့ အကွာရာတင်၍ အသွင်ပြောင်းရန်ရည်ရွယ်လျက်ရှိသော နိုင်ငံရေး သမားများဖြစ်ကြပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ထွက်ရှိလာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်း များသည် အကောင်းဆုံးသောနည်းပညာရပ်များ ရရှိနိုင်မှု နည်းပါးလှသော်လည်း အကောင်းဆုံး သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များကိုမူ ရရှိနိုင်ပါသည်။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာသဘောတူညီမှုတစ်ရပ်၏ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် နိုင်ငံတစ်ခုမှ လိုအပ်ချက်များကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြပေးသည့် နမူနာပုံစံတစ်ခုကို ရှာဖွေရန်အတွက် ဆွေးနွေးမှုများကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ရန် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ တည်ဆောက်ကြသူများကို လေ့လာကြည့်ရလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲနေစဉ် အတွင်း ကနဦးအဆင့်မှာပင် ဤအချက်ကို သင့်လျော်ကောင်းမွန်စွာ အသုံးပြုပါသည်။ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုံစံရွေးချယ်မှုအတွက် ကနဦးဆွေးနွေးမှုများကိုဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ် သည့် အချက်အလက်များကိုပံ့ပိုးပေးပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏ ရှုပ်ထွေး ခက်ခဲသော အပိုင်းများအား နားလည်ရန်အတွက် နိဒါန်းပျိုးခြင်းတစ်ခုအဖြစ် အလွန်အသုံးဝင်လှ ကြောင်း သက်သေပြပါလိမ့်မည်။

ကမ္ဘာကြီးသည် အာရပ်ကမ္ဘာတွင် လက်ရှိလှုပ်ရှားမှုအင်အား၏ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ဒီမို ကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏ ဒေသအလိုက် လှုပ်ရှားမှု လှိုင်းကို မကြာမီပင်တွေ့မြင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဤလမ်းညွှန်ချက်စာအုပ်ကို အချိန်ကိုက်၍ ထုတ်ဝေလိုက်ရပါသည်။

Cassam Uteem

မော်ရိုက်တီးယပ်စ်၏ သမ္မတဟောင်း

ပြီးခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်များအတွင်း တိုက်ကြီးများအားလုံးမှ နိုင်ငံအားလုံးသည် ယင်းတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စီမံဆောင်ရွက်မှုကို ပြန်လည်ပုံစံချမှတ်လာပြီဖြစ်ရာ လွန်ခဲ့သော ၅ နှစ်အတွင်းကပင် ဘော်လီဗီးယား၊ အက်ဂျေဒေါ၊ အီဂျစ်၊ အိုက်စလန်၊ ကင်ညာ၊ မြန်မာ၊ နီပေါ၊ သီရိလင်္ကာ၊ ဆူဒန်၊ ထိုင်းနှင့် တူနီးရှားတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အဆင့်တစ်ခုသို့မဟုတ် အခြားတစ်ခုတွင် ရောက်ရှိပါဝင်လာခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၁ အာရပ် ကမ္ဘာတွင် လူထုဦးဆောင်သည့် တော်လှန်ရေး၏နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် နယ်ပယ်ဒေသတစ်ခုအတွင်းသင့်လျော်မျှတသော ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုဖန်တီးရာ၌ အဓိကအရေးပါသည့်ကဏ္ဍကို ဦးဆောင်နိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးကို ချမှတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးသည် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေးအရ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများတွင် ဖြစ်ပေါ်လေ့ရှိပါသည်။ ယင်းသည် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရေး၊ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးတို့အပြင် အကြပ်အတည်းလွန်ကာလများအတွင်း အမျိုးသားပြန်လည်ရင်ကြားစေရေး၊ ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်ရေး၊ ပဋိပက္ခကာလအပြီးတွင် သာတူညီမျှသော ငွေအရင်းအနှီးများ ခွဲဝေချထားပေးခြင်းအတွက် လိုအပ်ချက်တို့နှင့်လည်း ဆက်စပ်နေပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများစွာတို့သည် အစိုးရ၏နည်းလမ်းများကို အကြမ်းရေးဆွဲရုံမျှသာ မဟုတ်တော့ပဲ တရားဥပဒေအရရှိခြင်းပြီး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်လက်ခံမည့်ပုံစံမျိုးဖြင့် ပိုမိုများပြားကျယ်ပြန့်လှသည့် စိန်ခေါ်မှုများကိုပါ တုံ့ပြန်လျက်ရှိပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရန် လိုအပ်ချက်များ မြင့်မားလာသဖြင့် ယင်းတို့သည် မကြာခဏရှုပ်ထွေးပြီး ရှည်ကြာတတ်ပေရာ ပုံစံချမှတ်ရန်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် စိန်ခေါ်မှုများစွာ ရှိနေပါသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပုံဖော်ရာတွင် ပါဝင်မည့်သူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် နည်းလမ်းများနှင့်ပတ်သက်၍ ကျယ်ပြန့်သောစည်းမျဉ်းပေါင်းစုံဖြင့် ကြီးကြပ်ထိန်းသိမ်းထားသော၊ လက်တွေ့ကျသော အသိအမြင်များကိုရရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသော အသိအမြင်များကို ဝေမျှခြင်းသည် International IDEA ၏ အဓိကလုပ်ငန်းစဉ် ကဏ္ဍများအနက်မှ တစ်ခုဖြစ်သည်။ ဝါရင့် စာရေးဆရာများက အလေးထား၍ တစ်ညီတစ်ညွတ်တည်း လိုက်နာကြသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် ပထမဆုံးအကြိမ်ဖော်ပြသော ပညာရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နားလည်တတ်သိမှုနှင့် အထက်ဖော်ပြပါ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသည့် အသိအမြင်နှင့်တို့ကို ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကဖော်ပြ၍ ပုံစံချမှတ်ထားပါသည်။

ဤစာအုပ်သည် နိုင်ငံရေးသမားများ၊ မူဝါဒချမှတ်သူများနှင့် ခေတ်မီဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲခြင်းတွင် လက်တွေ့ ပါဝင်ကျင့်သုံးသူများက ရင်ဆိုင်လျက်ရှိနေသော အသိအမြင်လစ် ဟာမှုများကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ယင်း၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးတွင် လတ်တလောဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် အလားအလာများမှ သင်ခန်းစာများကိုရယူနိုင်သော ပထမတန်းစားနည်းလမ်းတစ်ရပ် ဖန်တီးပေးရန် ဖြစ်သည်။ သီးခြား ကဏ္ဍများအဖြစ်ဖတ်ရှုနိုင်ရန် အခန်းများကိုခွဲထားပြီး ဆန်းစစ်ရေးအခြေခံမူဘောင်ကို အခန်းတိုင်း တွင် တသမတ်တည်းအသုံးပြုခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို လည် ပတ်ဆောင်ရွက်နေသော အကြောင်းအရာများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏အတိုင်းအတာကို ပိုမိုနက်ရှိုင်း စွာ နားလည်သဘောပေါက် လာစေပါမည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ချမှတ်ရေးဆွဲခြင်းဖြင့် အခွန်ရှည်စွာခိုင်မာတည်တံ့သည့် ဒီမိုကရေ စီစနစ်ရရှိအောင်မြင်ရန် မည်ကဲ့သို့ဖန်တီးနိုင်မည်ကို ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့ လမ်းညွှန်စာအုပ်က ဖော်ပြထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းသည် ကာလ ရှည်အချိန်ယူသော၊ သမိုင်းနှင့်ဆိုင်သော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအား အမှန်တကယ်ရေးဆွဲသောအခါတွင်လည်လည်း ကာလတစ်ခုသတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိပါ။ ဤစာအုပ် သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စနစ်များအားခြုံငုံ၍ နားလည်ခြင်းကို အထူးအလေးပေးပြီး မိတ်ဆက်နိဒါန်း (အခန်း ၁)၊ အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသော အကြောင်းအရာ များ (အခန်း ၂)နှင့် လူ့အခွင့်ရေးဆိုင်ရာဓလေ့ထုံးတမ်းများတည်ဆောက်ရန်လိုအပ်ချက် (အခန်း ၃) တို့အပြင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်မှုအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ (အခန်း ၄ မှ ၆)နှင့် အစိုးရ၏ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းပုံစံများ (အခန်း ၇) အပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်ကို အပြည့်အစုံနားလည်ရန် အသားပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ အတွက် အသေးစိတ်အစီအစဉ် သို့မဟုတ် နမူနာပုံစံကိုဖော်ပြထားမည်မဟုတ်သော်လည်း လက်တွေ့ ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် အသိအမြင်များမှ သင်ခန်းစာများကိုမူ ဖော်ပြထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများကို စာရွက်ပေါ်တွင်ရေးသားဖော်ပြရန်မှာ ရိုးရှင်းလွယ်ကူမည်ဖြစ်သော်လည်း လက်တွေ့ လုပ်ဆောင်ချက်တွင် မူကွဲပြားခြားနားပါကြောင်း သင်ခန်းစာရရှိပါသည်။

စာရေးသူများ၊ မိမိတို့၏ အတွေ့အကြုံများမှ ရရှိလာသော အသိဉာဏ်စွမ်းများဖြင့် ပံ့ပိုးပေး ခဲ့သော ပူးပေါင်းပါဝင်သူများနှင့် နော်ဝေးအစိုးရကိုလည်း ပံ့ပိုးမှုအတွက် စိတ်ရင်းဖြင့် ကျေးဇူးတင်ပါ ကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ် သည် ယင်းတို့၏ အကူအညီမပါပဲ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။

Vidar Helgesen

အတွင်းရေးမှူးချုပ်၊ International IDEA

ဤစာအုပ်သည်များစွာသော ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ ပံ့ပိုးမှု၊ ပူးပေါင်းပါဝင် ကူညီမှုများမပါပဲ ဖြစ်လာနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။

ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် စာရေးသူများနှင့် မားကပ်စ် ဘော့ကင်ဖော့ဒ်၊ ဟာဆင် အီဗရာဟင်၊ နို ရာ ဟက်ဒလင်း၊ ဆာကွန် တာလာ ကာဒီဂါမာ ရာဂျစ်ဆင်ဟမ်၊ ပေါလိုစ် တက်စ်ဖာဂျီယော့ဂျစ်နှင့် ဝင်းလပ် ဝါဟီယူ စသော အခြားသောပံ့ပိုးသူများ၏ ကူညီထောက်ပံ့မှုအား ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ပြောကြားလိုပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဘီပင် အက်ဒီဟီ ကာရီ၊ စတီဖင် ဂိုမက်စ် ကမ်ပိုစ်၊ ဆိုလန်ဒါ ဂျိုင်းစ်၊ ရှီရင် ဟာဆင်၊ တော်ကွာတို ဂျာဒင်နှင့် ဝီလ်ဖရီဒို ဗီလာကော်တာတို့ကိုလည်း ယင်းတို့၏ အဓိကကျသော ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုအတွက် ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။

ကိုယ်စွမ်း၊ ဉာဏ်စွမ်းရှိသရွေ့ အပင်ပန်းခံကာ သုံးသပ်စစ်ဆေးပေးကြသော တက်ဒီပရာ ဆပ် ဒွန်ဂါနာ၊ ကားလို့စ် အယ်လ်ဘတ်တို ဂိုတီ ယာ၊ နိုရီယာ မာရှမ်ဘာ၊ ခရစ်စတီးနား မူရေး၊ ဂျင်နီ တူဟိုက်ကနှင့် ဂျာယမ်ပသီ ဝစ်ခ်ရမ် ရက်နေတို့အား ယင်းတို့၏ ပြီးပြည့်စုံသော ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ကျွမ်းကျင်သော လမ်းညွှန်မှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်အပ်ပါသည်။ ကာတီယာ ပါပါဂီယာနီ အားလည်း မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းတွင် ထိထိရောက်ရောက် ပါဝင်ကူညီမှုအတွက် အထူးကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။ အခြေခံဥပဒေများအား ချမှတ်ရေးဆွဲရာတွင် အတွေး အခေါ် အယူအဆသစ်များနှင့် အမြင်များကို ပံ့ပိုးပေးခဲ့သည့် ရောလ် အာဗီလာ အော်တစ်စ်၊ အင်ဒရူး ဘရက်ဒလေ၊ အင်ဒရူး အဲလစ်စ်၊ ချယ်ရီ ဆောင်းဒါစ်၊ လီနာ ရစ်ဒီလာတာမန်နှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်များ၊ များစွာသော အကြောင်းအရာများကို ဖော်ပြပေးကြသည့် IDEA ၏ ဝန်ထမ်းများအားလုံး အပါအဝင်များစွာသော ပုဂ္ဂိုလ်များကိုလည်း အထူးကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့၏ တွဲဘက် လုပ်ဆောင်သူဖြစ်သည့် Interpeace ကိုလည်း ဤစီမံကိန်းအတွက် အတွေးအမြင်များ၊ စိတ်ကူးစိတ်သန်းများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို ဆောင်ရွက်ပေးမှုသော ယင်း၏ ကဏ္ဍအတွက် အထူးကျေးဇူးတင်လိုပြီး Interpeace ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သူများဖြစ်သော မိုက်ကယ် ဘရန့်ထီ၊ ဂျေလ် ကော့ထရဲလ် ရာရှီဂိုင်းနှင့် အန်တိုနီ ရက်ဂန် တို့ကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

သုတေသန ပြုလုပ်ရာတွင် ပံ့ပိုးပေးသော အမ်မလီ ဘင့်စ်၊ မူဂျီ ဖာ့စ် လီယော့လူ၊ အိမ် ဂရီနာ၊ စနိုးလီ၊ ဂျန် အော့ဂျီစ်၊ အာဘရတ်ခ် ဆာတီ၊ အန် ကက်ထရင် ဆီကီမေရီယာ၊ ကတ်ဂျာ စတော့ဘာဂျာ၊ အန်နာ မာရီယာ ဗားဂတ်စ် နှင့် ဖီးလစ် ဝင်းစ် ဘတ်ဂ် တို့အား ထပ်လောင်း ကျေးဇူးတင်အပ်ပါသည်။

ထုတ်ဝေမှုဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူ ဂျေ မက်သရူး စထရန်ဒါ နှင့် အိမ် ဂျီဟန်ဆင်တို့အပြင် International IDEA အဖွဲ့၏ စွမ်း ဆောင်ရည်မြင့်မားသော ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေး အဖွဲ့အစည်း အထူး သဖြင့် နာဒီယာ ဟန်ဒယ်ဇန်ဒါ၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်ကြောင်းဖော်ပြလို ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အဖွဲ့၏ ပံ့ပိုးဆောင်ရွက်မှုများမှာ အဖိုးမဖြတ်နိုင်ပါ။ မယ်လန်နီ အယ်လင်၊ ဂျင်နီ ဖန်ဒီယာလန် အိုင်စ်ဘာ့ဂ်၊ ရိုစီနာ အစ်စမေးလ် - က လွန်နှင့် တာယူ ငဲငဲ တို့ကိုလည်း ဤစီမံကိန်းအတွက်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများနှင့် စိတ်အားထက် သန်စွာ ပံ့ပိုးမှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။

နောက်ဆုံးတွင်ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် ဤမြန်မာဘာသာပြန်စာအုပ်ထုတ်ဝေနိုင်ရန် ကူညီပံ့ပိုး ပေးသော လူဇင်ဘာခွံနိုင်ငံအစိုးရ၊ ဆွီဒင်နိုင်ငံအစိုးရ၊ နော်ဝေနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာန နှင့် ဖင် လန်နိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနတို့အား ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

စကားချိုး	III
အမှာစာ	VII
ကျေးဇူးတင်လွှာ.....	IX
၁။ နိဒါန်း	၁
၂။ အစိုးရစနစ်များ နှင့် ယင်းတို့၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများ	၃
၂.၁။ သမ္မတစနစ်.....	၄
၂.၂။ ပါလီမန်စနစ်	၅
၂.၃။ အရောစနစ် (တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်ကို ရည်ညွှန်းပါသည်)	၇
၂.၄။ ကွဲပြားခြားနားသော အစိုးရစနစ်များမှ ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများ	၈
၂.၅။ အစိုးရစနစ်အသီးသီး၏ အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများကို တိုင်းတာသည့် အညွှန်းကိန်းများ၏ အကန့်အသတ်ဖြင့် အရေးပါမှု	၁၁
၃။ ရည်ရွယ်ချက်/ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်	၁၅
၄။ နောက်ခံအခြေအနေ၏ အရေးပါမှု	၂၁
၅။ အင်စတီကျူးရှင်းဒီဇိုင်းပုံစံ ရွေးချယ်စရာများ.....	၂၅
၅.၁။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း ကိုယ်စားပြုပုံစံများ	၂၅
၅.၁.၁။ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များမှတစ်ဆင့် ကိုယ်စားပြုခြင်းပုံစံချမှတ်ခြင်း	၂၆
၅.၁.၂။ သီးသန့်ဖယ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်များ၏ နေရာများ.....	၂၈
၅.၁.၃။ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ၏ နေရာခွဲတမ်းများ	၃၁
၅.၁.၄။ နှစ်ထပ်ကွမ်းဆန္ဒမဲပေးခြင်းစနစ် (Double Majority Voting)	၃၂
၅.၁.၅။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပါဝင်သော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်.....	၃၃
၅.၁.၆။ အစိုးရ၏ အဆင့်အသီးသီးတွင် ရှိနေကြသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ.....	၄၅
၅.၂။ ဥပဒေပြုခြင်းဆိုင်ရာ ကြီးကြပ်ရေး	၅၂
၅.၂.၁။ အယုံအကြည်မရှိ အဆိုတင်သွင်းခြင်း	၅၃
၅.၂.၂။ စွဲချက်တင်ခြင်း	၅၄
၅.၂.၃။ သမ္မာန်စာဆင့်ခေါ်ခြင်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း	၅၅
၅.၃။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်/ ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအပေါ် စစ်ဆေးထိန်းကျောင်းမှုများ	၅၅

၅.၃.၁။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဖျက်သိမ်းခြင်း.....	၅၆
၅.၃.၂။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်းသို့ ပြင်ပမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ထားမှုများ.....	၅၇
၅.၃.၃။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ်ပိုင်ဘဏ္ဍာရေးစနစ်အပေါ် ထိန်းချုပ်မှု.....	၅၈
၅.၃.၄။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပြစ်ဒဏ်ကင်းလွတ်ခွင့်များ.....	၅၈
၅.၃.၅။ မဲဆန္ဒရှင်များက တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့်	၅၉

၆။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ခိုင်မာသောအာဏာလုပ်ပိုင်ခွင့်များ.....	၆၃
၆.၁။ ဥပဒေရေးဆွဲချမှတ်ရေးအာဏာများ	၆၃
၆.၁.၁။ သီးသန့်အပ်နှင်းထားသည့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာအား ကန့်သတ်ခြင်း.....	၆၄
၆.၁.၂။ ဥပဒေအသစ်များကို စတင်အဆိုပြုနိုင်ခွင့်အာဏာအပေါ် ကန့်သတ်ချက်များ	၆၅
၆.၁.၃။ သမ္မတ၏ ဗီတိုအာဏာ.....	၆၆
၆.၁.၄။ ဥပဒေမူကြမ်းများကို ကန့်ကွက်ရန် သို့မဟုတ် ဥပဒေများကို ရုပ်သိမ်းရန် နိုင်ငံသားများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်	၆၇
၆.၁.၅။ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ပြန်လည်ဆန်းစစ်သုံးသပ်ချက်.....	၆၇
၆.၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်မွမ်းမံနိုင်သည့် အာဏာများ.....	၆၈
၆.၃။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခြားသော အာဏာများ	၆၉
၆.၃.၁။ အရေးပေါ်အခြေအနေ.....	၆၉
၆.၃.၂။ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း/ အပြစ်ဒဏ်မှ လွတ်မြောက်ခွင့်ပေးနိုင်သည့် အာဏာ	၇၁

၇။ နိဂုံး.....	၇၃
မှတ်စုများ	၇၇
အဓိက စာလုံးများ.....	၈၀
အခြားသော ရင်းမြစ်များ	၈၁
အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ	၈၅
စာရေးသူအကြောင်း.....	၉၁
International IDEA အကြောင်း.....	၉၂

ဇယား

ဇယား ၁။ ကွဲပြားခြားနားသော အစိုးရစနစ်များမှ ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော အားသာချက်များနှင့်
စိန်ခေါ်မှုများ ၉

ဇယား ၂။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ရှိသော သို့မဟုတ် ပင်မလွှတ်တော်တစ်ရပ်သာရှိသော
ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခြေခံအကြောင်းရင်းများ ၃၅

ဇယား ၃။ ဤအခန်းတွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော အရေးကိစ္စရပ်များ ၇၃

ပုံ

ပုံ ၁။ သမ္မတစနစ်အစိုးရ ၅

ပုံ ၂။ ပါလီမန်စနစ်အစိုးရ ၆

ပုံ ၃။ အရောစနစ်အစိုးရ ၈

ပုံ ၄။ အစိုးရ၏ ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်အား ပုံစံချမှတ်ခြင်း ၂၀

ပုံ ၅။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်ခြင်း ၃၈

ပုံ ၆။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အား ရွေးချယ်ခြင်းနမူနာများ ၄၀

ပုံ ၇။ အထက်လွှတ်တော်၏ ဥပဒေပြုအခွင့်အာဏာ၏ နမူနာများ ၄၃

ပုံ ၈။ တိုင်းဒေသအဆင့်တွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားပြုခြင်းများ ၄၆

ဇယားကွက်

ဇယားကွက် ၁။ သမ္မတစနစ် အစိုးရ၏ အင်္ဂါရပ်များ ၄

ဇယားကွက် ၂။ ပါလီမန်စနစ် အစိုးရ၏ အင်္ဂါရပ်များ ၅

ဇယားကွက် ၃။ ရောထွေးပေါင်းစည်းထားသော အစိုးရစနစ်၏ အင်္ဂါရပ်များ ၇

ဇယားကွက် ၄။ ပါကစ္စတန်၏ အမျိုးသားညီလာခံတွင် သီးသန့်ဖယ်ထားသော
ကိုယ်စားလှယ်နေရာများ ၂၉

ဇယားကွက် ၅။ ယခင် ယူဂိုဆလပ်စ် မက်ဆီဒိုးနီးယားသမ္မတနိုင်ငံတွင် နှစ်ထပ်ကွမ်းဆန္ဒမဲ
ပေးခြင်း၏ သဘောတရား ၃၂

ဇယားကွက် ၆။ ထပ်တူပြုအာဏာ အကျိုးသက်ရောက်သော နိုင်ငံတော်အဆင့်ဥပဒေပြု
လွှတ်တော်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အကြား
ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော ပဋိပက္ခများ - တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ ဖြစ်ရပ် ၄၉

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု

၁။ နိဒါန်း

ဥပဒေပြုရေးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှုအတွက် အဓိကျသော အစိုးရ၏ ကဏ္ဍသုံးခုအနက်မှ ကဏ္ဍတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့ဟူသည့် အစိုးရ၏ ကဏ္ဍသုံးခုအကြား အာဏာခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းနှင့် ထိုကဏ္ဍသုံးခုအကြား အချင်းချင်းဆက်စပ်နေမှုများသည် ဤသို့ပုံစံချမှတ်ရန်အတွက် အဓိကကျသော အခြေခံသဘောတရားများဖြစ်ပါသည်။ တရားဥပဒေများကို ရေးဆွဲချမှတ်ပြီး ရသုံးမှန်းခြေငွေစာရင်းကိုအတည်ပြုရသည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၊ ဥပဒေများကိုအကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရသည့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် တရားဥပဒေများအပေါ် စီရင်ဆုံးဖြတ်ပေးသော တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့ဟူသည့် အဆိုပါကဏ္ဍသုံးရပ်၏ ကျယ်ပြန့်သောယေဘုယျကွဲပြားမှုများအတွင်း သင့်လျော်မျှတသောဟန်ချက်ညီမှုကို ပုံစံချမှတ်နိုင်ရန်နှင့် ပြဿနာရပ်များစွာကိုရင်ဆိုင်ပြီး ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် လိုအပ်ပါသည်။ ယင်းကဏ္ဍသုံးခုတို့၏ တစ်ခုနှင့်တစ်ခုအကြား ကွဲပြားခြားနားသောအပြန်အလှန်စစ်ဆေးမှုများနှင့် ကြီးကြပ်ထိန်းကျောင်းမှုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်တစ်ခုအား မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း သို့မဟုတ် လက်ရှိဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် စဉ်ဆက်မပြတ်ဆွေးနွေးငြင်းခုံနိုင်ရန်အတွက် အကြောင်းအရင်းတစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကဏ္ဍ၏ ဒီဇိုင်းပုံစံအကြောင်း ဆွေးနွေးရာတွင် သီးသန့်အကြောင်းအရာတစ်ခုအဖြစ် ဆွေးနွေးနိုင်မည်မဟုတ်ဘဲ ယင်းပါဝင်လည်ပတ်နေသည့် အစိုးရဖွဲ့စည်းပုံတစ်ခုလုံးကို နားလည်ထားရန်လိုအပ်ပါသည်။

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွက် ပုံစံချမှတ်ရေးနည်းလမ်းများကို ပို၍အသေးစိတ်ကျစွာစဉ်းစားခြင်းမပြုမီ နိုင်ငံတော်၏ကဏ္ဍသုံးရပ်အကြား အချင်းချင်းဆက်စပ်နေမှုများအပေါ် အကျဉ်း

ချုပ် ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်သည် အထောက်အကူပြုမည်ဟု ယူဆရပါသည်။ အထူးသဖြင့် အစိုးရ၏ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တို့အကြားရှိ အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ဟန့်ချက်ညီမှုသည် မတူညီသောစီမံဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ပုံစံသတ်မှတ်မှုနည်းလမ်းများကိုပေးစွမ်းနိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုလေ့လာ၍ ဆွေးနွေးကြသူများသည် သမ္မတစနစ်၊ ပါလီမန်စနစ်နှင့် ယင်းတို့နှစ်ခု၏ အင်္ဂါရပ်များ ရောထွေးစွာရှိနေသော အရောစနစ်ဟူသည့် အမျိုးအစားသုံးခုအသွင်အဖြစ် ကျယ်ပြန့်သည့်အခင်းအကျင်းရှိသည့်စနစ်များကို ခွဲခြားသတ်မှတ်လေ့ရှိကြပါသည်။ သမ္မတစနစ်နှင့် ပါလီမန်စနစ်အကြား အခြေခံကွာခြားချက်မှာ သမ္မတစနစ်တစ်ခုတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် အစိုးရ၏ အကြီးအကဲတို့ကို ပုံသေသတ်မှတ်ထားသော ကာလတစ်ခုအတွက် တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့ဟူသည့် အစိုးရ၏ ကဏ္ဍသုံးခုအကြား အာဏာကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းနှင့် အချင်းချင်း ဆက်စပ်နေမှုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အဓိကကျသော အခြေခံသဘောတရားများ ဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုချင်းစီသည် အဆိုပါကဏ္ဍသုံးရပ်အကြားတွင် ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင်မြေပြင်အနေထားနှင့်ကိုက်ညီပြီး တိကျသော ဟန့်ချက်ညီမျှတမှုရှိစေရန်ပုံစံချမှတ်ပါသည်။

တင်မြှောက်သော်လည်း ပါလီမန်စနစ်တွင် လွှတ်တော်ကိုသာ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်၍ အစိုးရ၏အကြီးအကဲကို လွှတ်တော်ကပင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပြီး ၎င်းသည် လွှတ်တော်၏အမြဲတမ်းပံ့ပိုးမှုကိုလိုအပ်ပါသည်။ ထိုစနစ်နှစ်ခုအကြား အခြားသောကွဲပြားချက်များကို ထုတ်နှုတ်နိုင်သော်လည်း အဆိုပါကွဲပြားချက်များသည် သမ္မတစနစ်၊ ပါလီမန်စနစ်သို့မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သမ္မတစနစ်စသဖြင့် အမျိုးအစားခွဲခြားရာတွင်ထောက်ကူပံ့ပိုးခြင်း ရှိ မရှိအပေါ်မူတည်၍ အယူအဆများကွဲပြားခြားနားကြပါသည်။

၂။ အစိုးရစနစ်များနှင့် ယင်းတို့၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများ

ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်ခြင်း (constitutional design) ၏ အဓိကကျသော အကြောင်းအရာ တစ်ရပ်မှာ နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံ (state structure) အား ပုံစံသတ်မှတ်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။

ယေဘုယျအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများက ယင်းတို့အနေဖြင့် သမ္မတစနစ်၊ ပါလီမန် စနစ် သို့မဟုတ် အရောစနစ်ကို လက်ခံကျင့်သုံးနေကြကြောင်း တိကျပြတ်သားစွာ တရားဝင် ဖော်ပြ ထားခြင်းမရှိပါ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတိုင်းသည် အစိုးရ၏ကဏ္ဍနှစ်ရပ်အကြား ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင် မြေပြင်အနေအထားနှင့်ကိုက်ညီပြီး တိကျသောဟန်ချက် ညီညွတ်မျှတမှုရှိစေရန် ပုံစံဖော်ချမှတ်ပါ သည်။ ထို့နောက်တွင် နိုင်ငံရေးသိပ္ပံပညာရှင်များသည် ၎င်းတို့ကို အမျိုးအစားအလိုက် အောက် ဖော်ပြပါအတိုင်း ဒီဇိုင်းပုံစံအတိအကျ ပြန်လည်ခွဲခြားပါသည်။ ပညာရှင်အသီးသီးသည် အဆိုပါပုံစံများ ကို သတ်မှတ်ချက်ဘောင်အမျိုးမျိုးအပေါ်မှီတည်ကာ သတ်မှတ်ကြသောကြောင့် အချို့သောနိုင်ငံများ သည်လည်း မတူညီသောစာရေးဆရာအလိုက် အမျိုးအစားအမျိုးမျိုး သတ်မှတ်ခံရပါသည်။ စနစ်တစ်ခုအတွင်းဖြစ်လာနိုင်ခြေရှိသော အား သာချက်နှင့် အားနည်းချက်များကိုဆွေးနွေး ရာတွင် ဤမရေရာမှုသည် အလွန်ခက်ခဲစေပါ သည်။^၁ ထို့ကြောင့် ဤအချက်ကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားကာ အောက်ပါစာပိုဒ်များတွင် စနစ် များအကြောင်းကို အကျဉ်းချုပ်မိတ်ဆက်ပြီး ယေဘုယျ သုံးသပ်တင်ပြထားပါသည်။ အစိုးရ စနစ်တစ်ရပ်ကိုရည်ညွှန်းဖော်ပြရာတွင် အများစု

ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တာဝန်ဝတ္တရားများကို ထမ်းဆောင်နိုင်သော အစိုးရတစ်ရပ် တည်ဆောက်ရေးအတွက် တည်ငြိမ်သော၊ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအား ရှာဖွေခြင်းသည် အစိုးရစနစ်အသီးသီး၏ ဆက်စပ်နေသော အဆိုးအကောင်း၊ အကျိုးအပြစ်များအား ဆန်းစစ်အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် ဒွန်တွဲနေလေ့ ရှိပါသည်။

ကယေဘုယျလက်ခံထားသည့် သတ်မှတ်ချက်ဘောင်တစ်ခု (parameter) ၏ လက္ခဏာရပ်များကို ဇယားကွက် ၁ မှ ၃ တွင် စာလုံးအမည်းများဖြင့် ဖော်ပြထားပါသည်။ အချို့သော စောင့်ကြည့်လေ့ လာသူများက ရည်ညွှန်းဖော်ပြလေ့ရှိပြီး အချို့ကမူ သင့်လျော်ခြင်းမရှိဟူ၍ ယူဆထားသော စံ သတ်မှတ်ချက်များကိုလည်း ဤစာတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားပါသည်။ သို့သော် ၎င်းတို့ကို သက် ဆိုင်ရာအစိုးရစနစ်များအား အမျိုးအစားသတ်မှတ်ပေးသည့် အင်္ဂါရပ်တစ်ခုအနေဖြင့် ထည့်သွင်း စဉ်းစားထားခြင်းမရှိပါ။

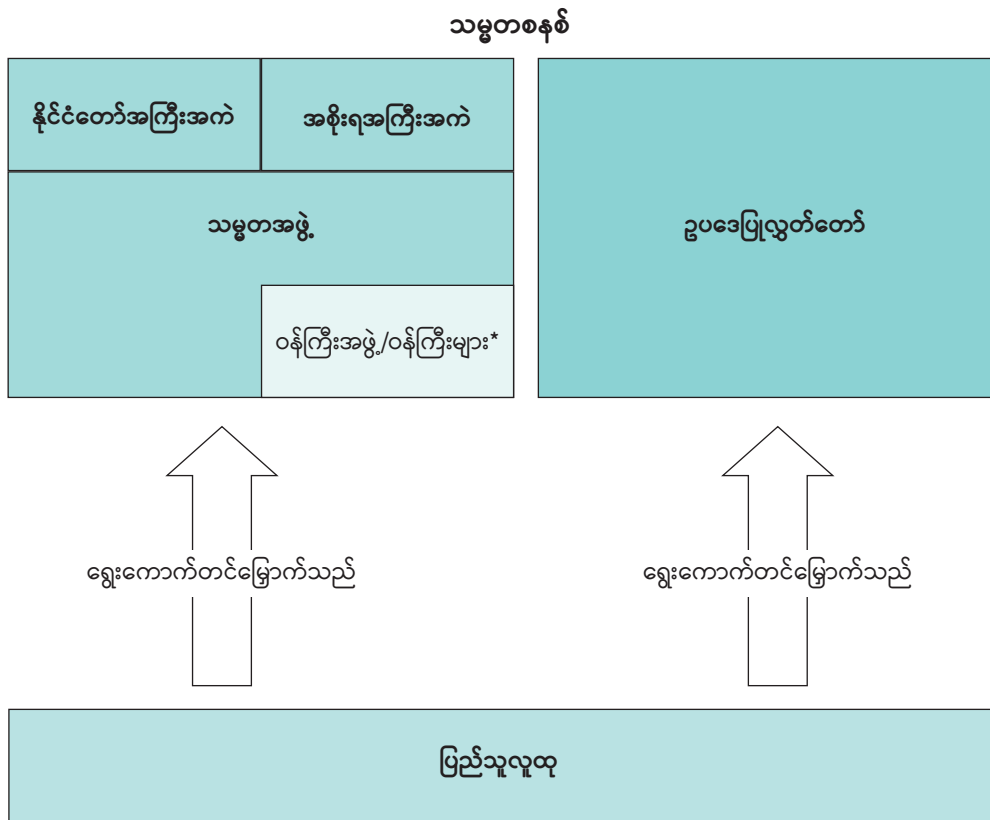
၂.၁။ သမ္မတစနစ်

ဇယားကွက် ၁။ သမ္မတစနစ် အစိုးရ၏ အင်္ဂါရပ်များ

သမ္မတစနစ်၏ အဓိကလက္ခဏာရပ်များမှာ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့်ဥပဒေပြု လွှတ်တော်တို့သည် မဲဆန္ဒရှင်များ၏ သီးခြားကိုယ်စားပြုအဖွဲ့အစည်းများဖြစ်ပြီး ယင်းတို့၏ နောက်ခံအခြေအနေနှင့် ရပ်တည်မှုများသည်လည်း ကွဲပြားခြားနားပါသည်။ (ယင်းအခြေအနေ သည် ထွက်ပေါက်မရှိသောအခြေအနေမှ လွတ်မြောက်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ် သော နည်းလမ်းမရှိပဲ အဆိုပါကဏ္ဍနှစ်ရပ်အကြား ချောင်ပိတ်မိသော အခြေအနေကို ဖန်တီး နိုင်ပါသည်။)

- သမ္မတသည် နိုင်ငံတော်နှင့် အစိုးရ၏ အကြီးအကဲဖြစ်သည်။
- ပြည်သူလူထု၏မဲဆန္ဒဖြင့်သာ (သို့မဟုတ် ပြည်သူ့သဘောထားကိုအကောင်အထည် ဖော်ပေးမည့် ကြားခံအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ) သမ္မတကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။
- သမ္မတ၏ အာဏာတည်သော ရာထူးသက်တမ်းကို ပုံသေသတ်မှတ်ထားပါသည် (အ ယုံအကြည်မရှိအဆို တင်သွင်းခြင်းဖြင့်ဖြုတ်ချ၍ မရပါ) ။ ယင်းအနေဖြင့် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်အပေါ် နိုင်ငံရေးအရတာဝန်များမရှိသကဲ့သို့ အာဏာတည်နေရေးအတွက် ၎င်းပါတီ၏ ပံ့ပိုးမှုအပေါ် မှီခိုခြင်းလည်း မရှိပါ။
- ယေဘုယျအားဖြင့် အစိုးရအဖွဲ့သည် ယင်း၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို သမ္မတထံမှသာ ရရှိပါသည်။
- သမ္မတသည် ရံဖန်ရံခါ၌ ဥပဒေပြုခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ်တွင် နိုင်ငံရေးအရ အာဏာ သက်ရောက်မှု အနည်းငယ် ရှိပါသည်။

ပုံ ၁။ သမ္မတစနစ်အစိုးရ

*ဝန်ကြီးများကို ယေဘုယျအားဖြင့် သမ္မတကသာ ခန့်အပ်ခြင်း၊ ထုတ်ပယ်ခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည်။

ရင်းမြစ်။ Adapted from Diehl, Katharina, et. al. *Max Planck Manuals on Constitution Building: Structures and Principles of a Constitution*, 2nd edn (Max Planck Institute, 2009) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု တည်ဆောက်ပုံနှင့် မူဝါဒများလက်စွဲစာအုပ်မှ ရယူ ကိုးကားပါသည်။

၂.၂။ ပါလီမန်စနစ်

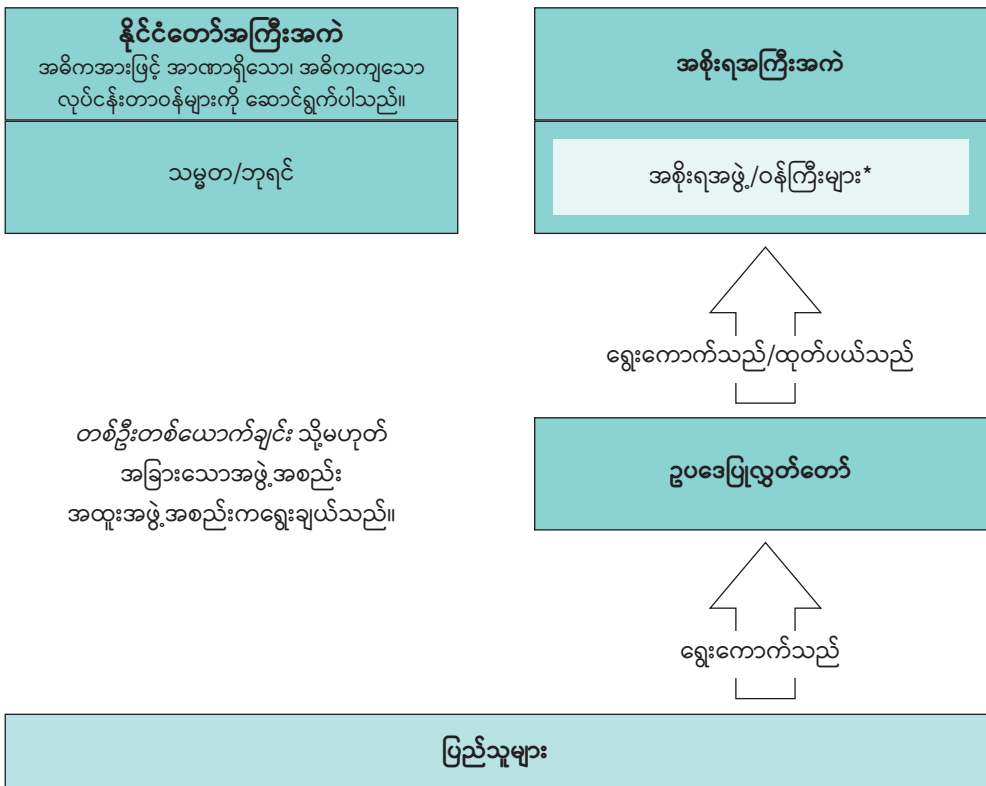
ဇယားကွက် ၂။ ပါလီမန်စနစ်အစိုးရ၏ အင်္ဂါရပ်များ

ဤစနစ်၏ အဓိကစံသတ်မှတ်ချက်မှာ အာဏာကိုထိပ်ပိုင်းအဆင့်၌သာ တစ်စုတစ်စည်းတည်းချုပ်ကိုင်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဝါစဉ်အရ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏လက်အောက်တွင် ရှိရမည်ဖြစ်သောကြောင့် ယင်း၏ နောက်ခံအနေအထားများနှင့် ရပ်တည်မှုသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ်၌ မူတည်နေပါသည်။

- အစိုးရ၏အကြီးအကဲကို ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကသာ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။
- (လွှတ်တော်သည်အယုံအကြည်မရှိအဆိုကို တင်သွင်းနိုင်သောကြောင့်) အစိုးရအကြီးအကဲသည် လွှတ်တော်ထံတာဝန်ခံရပြီး ၎င်းပါတီ၏ ပံ့ပိုးမှုအပေါ် မှီခိုရသည်။
- ယေဘုယျအားဖြင့် (ဘုရင်ဖြစ်စေ၊ အာဏာရသော သမ္မတဖြစ်စေ) နိုင်ငံတော်၏ အကြီးအကဲနှင့် အုပ်ချုပ်သူအစိုးရ၏ အကြီးအကဲတို့သည် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်တည်း မဟုတ်ပါ။

ပုံ ၂။ ပါလီမန်စနစ်အစိုးရ

ပါလီမန်စနစ်

*ဝန်ကြီးများကို အစိုးရအကြီးအကဲက ခန့်အပ်ခြင်း၊ ထုတ်ပယ်ခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်ပြီး ရံဖန်ရံခါတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ သဘောတူညီမှုကို ရယူရပါသည်။

ရင်းမြစ်။ Adapted from: Diehl, Katharina, et. al. *Max Planck Manuals on Constitution Building: Structures and Principles of a Constitution*, 2nd edn (Max Planck Institute, 2009) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု တည်ဆောက်ပုံနှင့် မူဝါဒများလက်စွဲစာအုပ် မှ ရယူ ကိုးကားပါသည်။

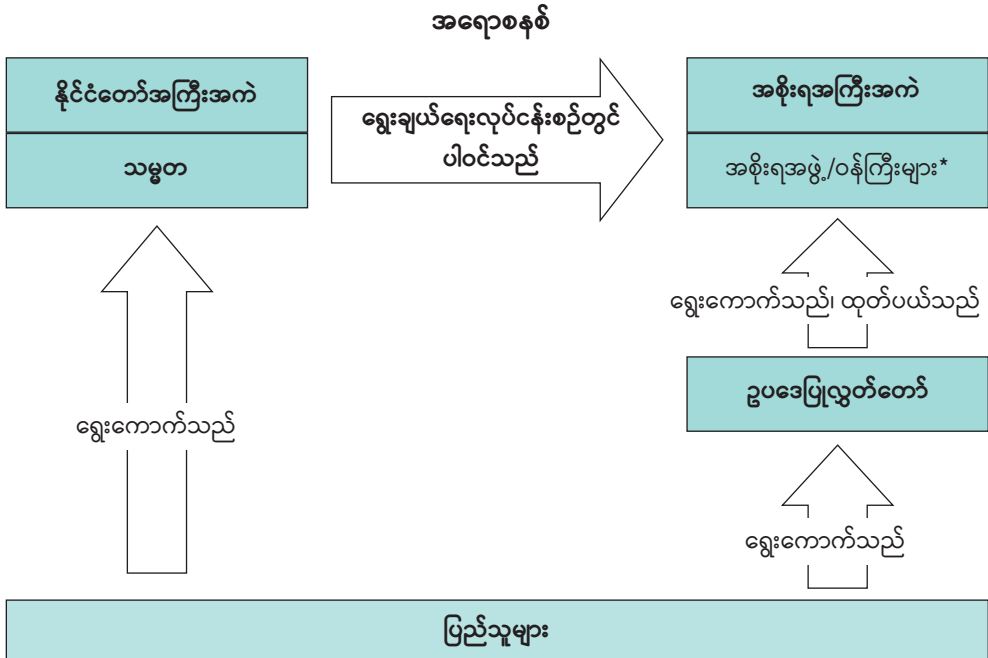
၂.၃။ အရောစနစ် (တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်ကို ရည်ညွှန်းပါသည်)

ဇယားကွက် ၃။ အရောစနစ်အစိုးရ၏ အင်္ဂါရပ်များ

အရောစနစ်၏ အဓိကအင်္ဂါရပ်မှာ အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးရှိခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို အဆင့်တစ်ခုတည်းအဖြစ်သတ်မှတ်၍ ကဏ္ဍနှစ်ခု၏လုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာဆက်နွှယ်မှုကို ပေါင်းစပ်ထားပါသည်။

- နိုင်ငံတော်၏ခေါင်းဆောင်အဖြစ် ထမ်းဆောင်သောသမ္မတကို ပြည်သူလူထု၏ မဲဆန္ဒဖြင့်သာ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။
- ဝန်ကြီးချုပ်အား ရွေးချယ်ခြင်း၊ ခန့်အပ်ခြင်း၊ ထုတ်ပယ်ခြင်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် သမ္မတထံ၌ရော၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ထံ၌တွင်ရော ထိန်းချုပ်ပိုင်ခွင့် အပြည့်အဝမရှိပါ။
- (လွှတ်တော်သည် အယုံအကြည်မရှိအဆိုကို တင်သွင်းနိုင်သောကြောင့်) အစိုးရအဖွဲ့၏အကြီးအကဲဖြစ်သည့် ဝန်ကြီးချုပ်သည် လွှတ်တော်ထံတာဝန်ခံရပါသည်။
- ယေဘုယျအားဖြင့် သမ္မတတွင် အတော်အတန်ကြီးမားသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာရှိပါသည်။

ပုံ ၃။ အရောစနစ် အစိုးရ

* ဝန်ကြီးများကိုခန့်အပ်ရာတွင် အစိုးရအဖွဲ့အကြီးအကဲအား ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း/ ထုတ်ပယ်ခြင်းပြုသည့်လုပ်ငန်းစဉ်၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို အသုံးပြု၍ ခန့်အပ်ပါသည်။ သို့မဟုတ် ဝန်ကြီးများကို အစိုးရအဖွဲ့၏ အကြီးအကဲက ခန့်အပ်ခြင်းဖြစ်စေ/ ထုတ်ပယ်ခြင်းဖြစ်စေ ပြုလုပ်နိုင်ပြီး ရံဖန်ရံခါတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အတည်ပြုချက်ကို ရယူရပါသည်။

ရင်းမြစ်။ Adapted from: Diehl, Katharina, et. al. *Max Planck Manuals on Constitution Building: Structures and Principles of a Constitution*, 2nd edn (Max Planck Institute, 2009) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု တည်ဆောက်ပုံနှင့် မူဝါဒများလက်စွဲစာအုပ် မှ ရယူ ကိုးကားပါသည်။

၂.၄။ ကွဲပြားခြားနားသော အစိုးရစနစ်များမှ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ငြိမ်းချမ်းရေး၊ တည်ငြိမ်မှု၊ ပြန်လည်ရင်ကြားစေရေးနှင့် (မကြာခဏဆိုသလို) ဒီမိုကရေစီစနစ်အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းတို့အပြင် ထိရောက်သည့်စွမ်းရည်ရှိပြီး လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို အလွဲသုံးစားမလုပ်သော အစိုးရပါဝင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကို ရေးဆွဲနိုင်ရန်မျှော်မှန်းကြပါသည်။ သင့်လျော်ကောင်းမွန်သော အစိုးရစနစ်အားရှာဖွေခြင်းသည် အဆိုပါသတ်မှတ်ချက်များကိုရရှိစေရန် သက်ဆိုင်ရာအစိုးရစနစ်များ၏ဆက်စပ်နေသော အဆိုးအကောင်း၊ အကျိုးအပြစ်များအား ဆန်းစစ်အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် ဒွန်တွဲနေလေ့ရှိပါသည်။ အမှန်စင်စစ် စနစ်တစ်ခုခြင်းစီ၏ အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများအား လေ့လာတင်ပြထားသည့် ရေးသားဖော်ပြချက်များ များစွာရှိပါသည်။ ဇယား ၁ သည် သင့်လျော်သောအစိုးရစနစ်

များတွင် အများစုတွေ့ရလေ့ရှိသော အားသာချက်များနှင့် ယင်းစနစ်တစ်ခုချင်းစီနှင့် ဆက်စပ်နေသော စိန်ခေါ်မှုများကို အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။

ဇယား ၁။ ကွဲပြားခြားနားသောအစိုးရစနစ်များမှ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများ

	အားသာချက်များ	စိန်ခေါ်မှုများ
သမ္မတစနစ်	တိုက်ရိုက်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ။ တိုက်ရိုက်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာတွင် နိုင်ငံသားများသည် ရွေးချယ်မှုများ ပိုမိုဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့၏ သတ်မှတ်ထားသော ဦးစားပေးကိစ္စရပ်များကို ပိုမိုထင်ဟပ်စွာ လုပ်ဆောင်ပေးနိုင်မည့် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်ခွင့်ပြုထားသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းသည်နိုင်ငံသားများမှ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကို တာဝန်ယူမှုရှိနိုင်စေရန်အတွက်ပိုမို၍ ထိရောက်သောတိုက်ရိုက်ယန္တရားတစ်ခုအနေဖြင့် ထောက်ပံ့ပေးပါသည်။ တည်ငြိမ်မှု။ သမ္မတ၏ အာဏာတည်သော ရာထူးကာလကို အတိအကျသတ်မှတ်ထားခြင်းသည် မူဝါဒချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ကြိုတင်ခန့်မှန်း၍ရနိုင်ခြင်းနှင့် တည်ငြိမ်ခြင်းကို ရံဖန်ရံခါတွင် ပါလီမန်စနစ်များထက် ပို၍ဖန်တီးပေးနိုင်ပါသည်။ ပါလီမန်စနစ်တွင်တစ်စတစ်စနှင့်မကြာခဏ ဖျက်သိမ်းခြင်း၊ မကြာခဏ ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခြင်း သို့မဟုတ် အစိုးရအဖွဲ့၏တည်ငြိမ်မှုမရှိခြင်းသည် အစိုးရ၏စီမံကိန်းများအကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်မှုကို ထိခိုက်စေပြီး နိုင်ငံရေးစနစ်ကိုလည်း မတည်မငြိမ် ဖြစ်စေပါသည်။ အာဏာကိုခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း။ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အားပြိုင်နေသော ပုံစံနှစ်မျိုးကိုကိုယ်စားပြုပြီး ပုံစံတစ်မျိုးခြင်းစီသည် အခြားပုံစံတစ်မျိုးကိုထိန်းကျောင်းနိုင်ပါသည်။ ယင်းတွင် ကွဲပြားခြားနားသော မူဝါဒဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများကိုဆွေးနွေးငြင်းခုံနိုင်ရန် လွတ်လပ်ခွင့်ကိုလည်းပိုမိုဖန်တီး	အာဏာရှင်စနစ်ဆီသို့ယိမ်းနိုင်ခြေရှိခြင်း။ သမ္မတစနစ် ရွေးကောက်ပွဲ၏ “အနိုင်ရသူအကုန်ယူ” ဟူသော သဘောသဘာဝကြောင့် သမ္မတများသည်မဲဆန္ဒရှင်အများစု၏ ထောက်ခံမဲဖြင့် ပြိုင်ဘက်အား ပွတ်ကာသီကာ အနိုင်ရခြင်းမှတစ်ပါး အခြားသောအချက်များကြောင့် ရွေးကောက်ခံရခြင်းမှာဖြစ်ခဲလေ့ရှိပြီး နိုင်ငံတော်၏ တစ်ခုတည်းသောဂုဏ်သိက္ခာနှင့်အာဏာအရှိဆုံးသော နိုင်ငံရေးရာထူးကိုပါ တစ်ဦးတည်း ရလေ့ရှိသည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် ထောက်ခံမဲအနည်းငယ် ပိုမိုရရှိသော်လည်း တိုင်းပြည်တစ်ခုလုံးအား ကိုယ်စားပြုသည်ဟူသောစိတ် ဝင်နေသည့်အခါ သမ္မတသည်အတိုက်အခံများအပေါ် သည်းခံနိုင်စွမ်း နည်းပါးခြင်း၊ နောက်တစ်ကြိမ် ပြန်လည်ရွေးကောက်ခံရရန်အတွက် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို အလွဲသုံးစားပြုလုပ်နိုင်ချေများ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ဥပဒေအထက်တွင် ရှိနေသည်ဟူသော ခံစားထင်မြင်ချက်မျိုး ပေါ်ပေါက်စေရန် ဖန်တီးခြင်းမျိုးများပင် ဖြစ်နိုင်သည်။ နိုင်ငံရေးချောင်ပိတ်မှုအခြေအနေ။ ကဏ္ဍနှစ်ရပ်လုံးက ဆုံးဖြတ်ရေးအာဏာကို ညီတူညီမျှထားသောကြောင့် သမ္မတအနေဖြင့် လွှတ်တော်မှတစ်ဆင့် ယင်း၏ လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် လိုအပ်သော ဆန္ဒမဲပမာဏ အများစုကို မရရှိပါက နိုင်ငံရေးအရ မတိုးသာ မဆုတ်သာအခြေအနေမျိုးကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

	ပေးပါသည်။ အစိုးရအပေါ်အတိုက်အခံပြုလုပ်ခြင်းသည်အစိုးရ၏ ရုပ်တည်ချက်ကို ထိခိုက်နစ်နာစေခြင်းမရှိသကဲ့သို့ ရွေးကောက်ပွဲအသစ်များ ထပ်မံကျင်းပရန် လိုအပ်မှုကိုလည်းမဖြစ်ပေါ်စေပါ။	
ပါလီမန်စနစ်	အများပါဝင်မှုရှိခြင်း။ ပါလီမန်စနစ်သည် ကွဲပြားခြားနားမှုများကြီးမားစွာ တည်ရှိနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအတွင်း ကျယ်ပြန့်၍ ပြည့်စုံသော ပါဝင်မှုရှိသည့် အစိုးရစနစ်ကို ဖန်တီးပေးနိုင်ရန် အလားအလာ ပေးစွမ်းနိုင်ပါသည်။ ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိခြင်း။ အစိုးရအဖွဲ့ အကြီးအကဲတစ်ဦး၏ နိုင်ငံရေးစီမံချက်များသည် ပြည်သူလူထုအများစု၏ သဘောထားကို ကိုယ်စားပြုခြင်းမရှိပါက ၎င်းအား ရာထူးမှအချိန်မရွေး ထုတ်ပယ်နိုင်ပါသည်။ အကယ်၍ ၎င်းသည်လွှတ်တော်၏ ထောက်ခံမှုမရရှိပါကအစိုးရအကြီးအကဲက ရွေးကောက်ပွဲအသစ် ကျင်းပနိုင်ပါသည်။ ထိရောက်မှုများ။ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် နိုင်ငံရေးဗီတိုအာဏာသုံးကာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏လုပ်ငန်းတာဝန်ကို နှောင့်နှေးစေခြင်း သို့မဟုတ် ပိတ်ဆို့ခြင်းများ မပြုလုပ်သောကြောင့် ဥပဒေပြုလုပ်ငန်းများ ပိုမိုမြန်ဆန်လာနိုင်ပါသည်။	တည်ငြိမ်မှုမရှိခြင်း။ အစိုးရသည် အများစု၏ ဆန္ဒမဲအရ ပြိုကွဲနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့်ညွန့်ပေါင်း အစိုးရသည် အစိုးရအဖွဲ့အား တည်ငြိမ်စေရန် အတွက် အခက်အခဲများပိုမို၍ကြုံတွေ့ နိုင်ပါသည်။ အာဏာကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးသည့် အနေအထားများ မရှိခြင်း။ ရင်းနှီးသော ဆက်ဆံရေးကိုထောက်ထား၍ လွှတ်တော်သည် အစိုးရအား ဝေဖန်ခြင်းမပြုကြပါ။ ထို့အပြင် အစိုးရမှလည်း ဖြုတ်ချခံရမည်ကို စိုးရိမ်သဖြင့် ခိုင်မာသော မူဝါဒများနှင့် စီမံချက်များ ကျင့်သုံးနိုင်မှုမရှိခြင်း ပြဿနာရပ်များလည်း ရှိပါသည်။
အရောစနစ်	ပြီးပြည့်စုံမှုရှိခြင်း။ အရောစနစ်သည် အတိုက်အခံ အင်အားစုများအကြား အာဏာခွဲဝေ သတ်မှတ်ပေးခြင်းကို အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ခွင့်ပြုပေးပါသည်။ ပါတီတစ်ခုသည် သမ္မတနေရာကိုရရှိနိုင်ပြီး အခြားတစ်ခုသည် ဝန်ကြီးချုပ် ရာထူးကို ရရှိပိုင်ဆိုင်နိုင်သောကြောင့် နှစ်ခုစလုံးသည် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ပုံစံချမှတ်မှုစနစ်များတွင် ခိုင်မာသောနေရာကို ရရှိနိုင်ပါသည်။ ၎င်းကိစ္စရပ်အပေါ် အကောင်းမြင်ရှုထောင့်မှ ဖြစ်နိုင်ခြေကို ခန့်မှန်းရပါက ယင်းသည် ကျန်စနစ်နှစ်ခုလုံး၏ အားသာချက်အချို့ကိုပေါင်းစည်းထားနိုင်ပါသည်။	မတိုးသာမဆုတ်သာအခြေအနေ။ အရောစနစ်တွင် သမ္မတနှင့် ဝန်ကြီးချုပ်အကြား အုပ်ချုပ်မှုပိုင်းဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခများရှိနိုင်သည်။ အထူးသဖြင့်မတူညီသော ပါတီများမှ သမ္မတနှင့် ဝန်ကြီးချုပ် 'ယှဉ်တွဲထမ်းဆောင်' ရသောအခြေအနေမျိုးတွင် ဖြစ်တတ်သည်။ ငြိမ်းချမ်းစွာ အတူယှဉ်တွဲနေထိုင်မှုအောက်တွင် သမ္မတရော ဝန်ကြီးချုပ်ကပါ ပြည်သူ့ကိုယ်စားပြောကြားရန် အာဏာရှိကြောင်း တရားဝင်အတည်ပြုဖော်ပြနိုင်ပါသည်။(သမ္မတစနစ်နှင့်အလားတူစွာ)။ ၎င်းကိစ္စရပ်အပေါ် အဆိုးမြင်ရှုထောင့်မှ ခန့်မှန်းရမည် ဆိုပါက

	ယင်းသည် ကျန်စနစ်နှစ်ခုလုံးမှ စိန်ခေါ်မှု အချို့ကိုလည်း ပေါင်းစည်းထားနိုင်ပါသည်။
--	---

၂.၅။ အစိုးရစနစ်အသီးသီး၏ အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများကို တိုင်းတာသည့် အညွှန်းကိန်းများ၏ အကန့်အသတ်ဖြင့် အရေးပါမှု

တိုင်းပြည်တစ်ပြည်ရှိ နိုင်ငံရေးအခြေအနေအပေါ် အစိုးရစနစ်တစ်ခု၏ သက်ရောက်မှုများကို ကြိုတင်ခန့်မှန်းရန်မှာ ခက်ခဲသောတာဝန်တစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါစနစ်များ၏ အားသာချက်များ၊ စိန်ခေါ်မှုများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ စာရေးဆရာအမျိုးမျိုး၏ ကွဲပြားခြားနားသော အယူအဆများကို စုစည်းဖော်ပြထားသည့် ဇယား ၁ ကို ဖတ်ရှုရာတွင် အကြောင်းအမျိုးမျိုးအရ သတ်ပြု၍ ဖတ်ရှုလေ့လာသင့်ပါသည်။

ပထမဦးစွာ အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း စနစ်တစ်ခုချင်းစီ၏ ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းချက်များအပေါ် ယေဘုယျလက်ခံအတည်ပြုထားသည့် သဘောတူညီချက်ဟူ၍မရှိပါ။ လက်ရှိတွင် အရောစနစ်/ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတ (semi-presidential) စနစ်၏ ကွဲပြားသောအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်အနည်းဆုံး ၃ ခု ကို လက်ခံကျင့်သုံးနေကြပြီး တစ်ခုချင်းစီသည် နိုင်ငံများကိုအမျိုးမျိုးသတ်မှတ်ကြပါသည်။ သက်ဆိုင်ရာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များအပေါ်မူတည်၍ အချို့နိုင်ငံများသည် ပါလီမန်စနစ်ကျင့်သုံးနေဆဲဟု သတ်မှတ်ခံထားရပြီး အချို့ကမူ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်ကို ကျင့်သုံးနေခြင်းဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်လာကြတာမျိုးလည်းရှိပါသည် (ဥပမာ ဩစတြီးယား၊ အိုင်ယာလန်)။ တစ်ချို့နိုင်ငံများကိုမူ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်အစား သမ္မတစနစ်ကိုသာကျင့်သုံးနေခြင်းဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်ကြပါသည် (ဥပမာ ကိုရီးယားသမ္မတနိုင်ငံ သို့မဟုတ် တောင်ကိုရီးယား)။ အုပ်ချုပ်မှုစနစ်၏ သဘောတရားတစ်ခုချင်းစီကို မည်ကဲ့သို့အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုကြမည်ဆိုသည့်အပေါ် ဘုံသဘောတူညီမှုမရှိပါက သမ္မတစနစ် သို့မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်သည် ပြဿနာပေါ်လာနိုင်မည် ဆိုသည်ကို အကျိုးသင့်အကြောင်းသင့်ဆွေးနွေးငြင်းခုံရန် ခက်ခဲပါသည်။

ဒုတိယအချက်အနေဖြင့် သမ္မတစနစ်၏ ပုံစံများမှာ အမျိုးအစားစုံလင်များပြားပြီး သမ္မတ၏အာဏာနှင့် တာဝန်ဝတ္တရားများမှာလည်း မတူကွဲပြားပါသည်။ ထို့ကြောင့် သမ္မတစနစ်ကို ယေဘုယျအမျိုးအစားတစ်ခုအဖြစ်သာစဉ်းစားပြီး ၎င်းစနစ်၏အကျိုးဆက်များကို သာမန်ခြုံငုံကောက်ချက်ချလိုက်ပါက တိကျပြတ်သားခြင်းမရှိသော ပုံစံကိုသာပေးစွမ်းပါလိမ့်မည်။ နိုင်ငံရေးရလဒ်များကို ရှင်း

နိုင်ငံရေးစနစ်များ၏ ကျယ်ပြန့်သော အမျိုးအစားပုံစံများကို သမ္မတစနစ်၊ ပါလီမန်စနစ်နှင့် ယင်းစနစ်နှစ်ခုပေါင်းစပ်ထားသည့် လက္ခဏာရပ်များရှိနေသော အရောစနစ်ဟူ၍ ၃ မျိုးခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ စနစ်တစ်ခုချင်းစီ၏ ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းချက်များအပေါ် ယေဘုယျအတည်ပြု သဘောတူညီချက် မရှိပါ။

လင်းဖော်ပြရာတွင် အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ဖွဲ့စည်းပုံ (institutional structure) အသေးစိတ် အချက်အလက်များအပေါ် ပိုမိုအလေးထားရန် လိုအပ်ပါသည်။

တတိယအချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု ရှင်သန်တည်မြဲနိုင်ရန်နှင့် တည်ငြိမ်ပြီး စွမ်းဆောင်ရည်မြင့်သော အစိုးရပေါ်ထွက်လာစေရန် ဆုံးဖြတ်ရာတွင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲရှိနိုင်သော ကိစ္စရပ် (အစိုးရစနစ်) များအပေါ်ကိုသာ အလေးပေးခြင်းဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်း သည်အထင်နှင့်အမြင်လွဲစေတက်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ပါတီရေးရာဦးစားပေးသောနိုင်ငံရေးပါတီ များနှင့် မဲဆန္ဒနယ်တစ်ခုတွင် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးသာ ရွေးချယ်ခွင့်ရှိသည့် လွှတ်တော်စနစ် (single-member plurality electoral districts) များသည်သမ္မတစနစ်များထက်ပို၍ ‘အနိုင်ရသူအားလုံးယူ’ ဆိုသည့်နည်းလမ်းကို မြှင့်တင်ပေးသည်။ အမှန်စင်စစ် အထက်ဖော်ပြပါအချက်များ၏ အကျိုးဆက် အနေဖြင့် အစိုးရစနစ်အမျိုးအစားများ၏ နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်ချက်အပေါ် အမှန်တကယ် အကျိုး သက်ရောက်မှုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အငြင်းပွားမှုများ ရှိပါသည်။ သုတေသနပြုသူအချို့က သမ္မတ စနစ်များသည်ပါလီမန်စနစ်များထက် မအောင် မြင်မှုနှင့် ပိုကြုံတွေ့နိုင်ပြီး အာဏာရှင်စနစ် များဖြင့် အစားထိုးနိုင်သည်ဟု အငြင်းပွားကြ သော်လည်း^၂ အချို့ကမူယင်းအချက်ကိုအတိုက် အခံပြု၍ ငြင်းဆန်ကြပြီး^၃ အချို့ကမည်သို့ဆို စေ ယင်းတို့နှစ်ခုကြား မည်သို့မှ ဆက်စပ်မှုမရှိ ဟူ၍ အငြင်းပွားကြပါသည်။^၄

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု ရှင်သန် တည်မြဲနိုင်ရန်နှင့် တည်ငြိမ်ပြီး စွမ်းဆောင် ရည်မြင့်သော အစိုးရပေါ်ထွက်လာစေရန် ဆုံးဖြတ်ရာတွင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲရှိနိုင်သော ကိစ္စရပ် (အစိုးရ စနစ်) များအပေါ်သာ အလေးပေးခြင်းဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် အထင်နှင့်အမြင်လွဲစေ တတ်ပါသည်။

စတုတ္ထအချက်မှာ နိုင်ငံအလိုက် တိကျသောရေခံမြေခံအနေအထားအပြင် တစ်သီးပုဂ္ဂလ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်သူများသည်လည်း အရေးကြီးပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ရုရှားတွင် သမ္မတနှင့် ဝန်ကြီးချုပ်ပါဝင်သော ခေါင်းဆောင်မှုနှစ်ရပ်ပါဝင်သည့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကို ကျင့်သုံးပါ သည်။ ဘောရစ်စ်ယက်ဆင် သမ္မတဖြစ်နေစဉ်အတွင်း အချို့သော ဝန်ကြီးချုပ်များသည် အစိုးရ၏ မူဝါဒများအပေါ်တွင် ဩဇာသက်ရောက်နိုင်သော်လည်း ဗလာဒီမာပူတင်၏သမ္မတသက်တမ်းတွင်မူ ၎င်း၏ မူဝါဒဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုလိုက်နာရန်အတွက် ဝန်ကြီးချုပ်များအား နုတ်ထွက်စေခဲ့ သည်။ ယင်းသည် တရားဝင်ဖွဲ့စည်းပုံ (formal structure) ဖြစ်သော်လည်း နိုင်ငံရေးသိပ္ပံ ပညာရှင် များက ဗလာဒီမာပူတင်၏ အစိုးရသည် တရားလွန်သမ္မတစနစ်ကို ကျင့်သုံးနေသည်ဟု ယူဆကြ သည်။ ဗလာဒီမာပူတင် ဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်ပြီး ဒီမစ်ထရီ မက်ဒီဗီဒက်အား သမ္မတအဖြစ် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ခဲ့သောအခါတွင် ဤယူဆချက်သည် ထပ်မံ၍ပြောင်းလဲခဲ့ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာသည် ရုရှား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်မွမ်းမံမှုမရှိပဲ တစ်သီးပုဂ္ဂလ လှုပ်ရှားမှုများ ၏ ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာရပ်များကြောင့် ပြောင်းလဲခဲ့ပါသည်။

ပဉ္စမအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲသူများသည် ပုံစံတစ်ခုနှင့် အခြားသောပုံစံများအကြား မဖြစ်မနေရွေးချယ်ပေးရန် မလိုအပ်ပါ။ လက်တွေ့တွင် ပါလီမန်စနစ်ရွေးချယ်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ မူကြမ်းရေးဆွဲသူများသည် ပုံစံတစ်ခုနှင့် အခြားသောပုံစံများအကြား မဖြစ်မနေရွေးချယ်ပေးရန် မလိုအပ်ပါ။ လက်တွေ့တွင် ပါလီမန်စနစ် ရွေးချယ်သင့်လား သို့မဟုတ် သမ္မတစနစ်ကို ရွေးချယ်သင့်လားဆိုသည်မှာ ပြဿနာမဟုတ်ပဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ် အနေအထားပေါ်မူတည်ကာ လက်တွေ့၌အဆင်ပြေထိရောက်မှုရှိမည့် စနစ်အား ရှာဖွေခြင်းသည်သာ ကိစ္စရပ်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

သင့်လား သို့မဟုတ် သမ္မတစနစ်ကို ရွေးချယ်သင့်လားဆိုသည်မှာ ပြဿနာမဟုတ်ပဲ လက်တွေ့၌အဆင်ပြေထိရောက်မှုရှိမည့် စနစ်အား ရှာဖွေခြင်းသည်သာကိစ္စရပ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ မကြာခဏဆိုသလို နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံတွင် တည်ရှိနေသောအင်စတီကျူးရှင်းစနစ်အတွက် အခြေအနေများ၊ သမိုင်းဆိုင်ရာနှင့် သင်္ကေတဆိုင်ရာ အကြောင်းပြချက်များရှိသည်။ အလွန်တိကျသော အခြေအနေများအောက်မှသာလျှင် အင်စတီကျူးရှင်း စနစ်တစ်ခုမှ နောက်တစ်ခုသို့ အပြောင်းအလဲတွင် သိသာသောပြောင်းလဲမှုဖြစ်တတ်သည်။^၆

အဆိုပါဖော်ပြချက်များကို သုံးသပ်ခြင်းဖြင့် ဤအခန်းသည် အစိုးရ၏ကဏ္ဍတစ်ခုအတွင်း နှင့် အစိုးရ၏ကဏ္ဍများအချင်းချင်းကြား အပြန်အလှန်ဆက်စပ်မှုကို ထင်ဟပ်စေသောအင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု၏ တိကျသောရှုထောင့်များအပေါ် အလေးထားဆွေးနွေးဖော်ပြထားပါသည်။ (ဥပမာအားဖြင့်- ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဖျက်သိမ်းခြင်း၊ အစိုးရအဖွဲ့အား ရွေးချယ်ခြင်း၊ သမ္မတသက်တမ်းကန့်သတ်ချက်များနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း အထက်လွှတ်တော်နှစ်ရပ်၏ အစည်းအဝေးအတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအစရှိသည်)။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အထူးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ဖော်ပြခြင်းအားဖြင့် ဤအခန်းတွင် အဆိုပါရှုထောင့်များက ပိုမိုကြီးမားပြီး ပြီးပြည့်စုံသည့် အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်ကြောင်း အသိအမှတ်ပြုဖော်ပြပါသည်။ ၎င်းတို့၏လုပ်ဆောင်ပုံနှင့် ဆက်စပ်ပုံတို့သည် ၎င်းတို့အား လိုက်နာကျင့်သုံးသည့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နောက်ခံအနေအထားပေါ် မူတည်နေပါသည်။ သို့ရာတွင် အဆိုပါအရေးကြီးမှုနည်းပါးသည့် အကြောင်းအရာများကို ပထမဦးစွာ ရွေးချယ်ခွဲထုတ်ကာ ဆွေးနွေးငြင်းခုံခြင်းများစတင်ခြင်းသည် မည်သည့်စနစ်က အမှန်တကယ် လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်သည်ကို သတ်မှတ်ရန်အထောက်အကူပြုပါသည်။ တိကျစွာ သတ်မှတ်ထားသော အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာအာဏာများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ စစ်ဆေးထိန်းကျောင်းမှုများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းများအတွင်းရှိ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များအပေါ် အတည်ပြုခြင်းသည် အမျိုးအစားစုံလင်သော ပုံစံသတ်မှတ်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာစေနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်ကိုအခြေခံသည့်နည်းလမ်းသည် တစ်သီးတစ်သန့်လုပ်ကိုလုပ်ရမည့် အရာဟု ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပါ။ ယင်းသည် မည်သည့်အစိုးရစနစ်ကို ရွေးချယ်ရမည်နှင့် စပ်လျဉ်း၍

ကနဦး နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးချက်များတွင် ချောင်ပိတ်မိနေသောအခြေအနေမှ ရှောင်ရှားရန် အထောက်အကူပြုနိုင်ပါသည်။

အစိုးရစနစ်များအား သုံးသပ်ရာတွင် ထည့်သွင်းပါဝင်လေ့မရှိသော်လည်း အပြန်အလှန် ထိန်းကျောင်းခြင်း (checks and balances) နှင့် အာဏာခွဲဝေခြင်း အစရှိသည့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ကိစ္စရပ်များတွင် အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍကနေ ပါဝင်လေ့ရှိသည့် အခြားအချက်တစ်ချက်ရှိပါ သေးသည်။ ၎င်းမှာ တရားရေးအဖွဲ့ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအပြင် ယင်းတို့၏ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုနှင့် ဥပဒေများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ရန် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်မွမ်းမံမှုများကိုပင် စစ်ဆေးရန်အခွင့်အာဏာရှိသည့် တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့၏ အခန်းကဏ္ဍဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းအကြောင်းအရာကို ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်၏ အခန်း ၆ တွင် ဖော်ပြထား ပါသည်။

၃။ရည်ရွယ်ချက် / ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခြေခံလုပ်ငန်းသုံးရပ်မှာ ကိုယ်စားပြုရေး၊ ဥပဒေပြုရေးနှင့် ကြီးကြပ်ရေးတို့ဖြစ်ကြပါသည်။ နိုင်ငံရေးတွင် ကိုယ်စားပြုမှုအရှိဆုံးသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်သည့် အလျောက် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အနေဖြင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအတွင်းရှိ မတူညီသောတွေးခေါ်ယူဆချက်နှင့် ထင်မြင်ချက်များ အားပြိုင်ရာနေရာတစ်ခုအဖြစ် အကောင်းဆုံးကိုယ်စားပြုထင်ဟပ်ပြလျက်ရှိပါသည်။ ပဋိပက္ခများဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက်ပိုင်းအနေအထားတွင် ယခင်က စစ်ဖက်ပြိုင်လျက်ရှိသော အဖွဲ့အစည်းများသည် အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် အမုန်းတရားများနေရာတွင် နိုင်ငံရေးသဘောတရားများကိုအစားထိုးနိုင်ရန်အားထုတ်ကြိုးပမ်းလေ့ရှိပါသည်။ ဤသို့အနေအထားတွင်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ပုံစံချမှတ်မှုသည် အယူအဆ၊ သဘောထားအသီးသီးကို ထုတ်ဖော်တင်ပြရန်၊ စဉ်းစားချင့်ချိန်ရန်နှင့် ညှိနှိုင်းပြေလည်စေရန်အတွက် ဆွေးနွေးရာနေရာတစ်ခုကို တည်ဆောက်ပေးခြင်းအားဖြင့် ထိုကဲ့သို့ အနေအထားအဆင့်ဆင့်ပြောင်းလဲတိုးတက်မှုကို ပိုမိုအဆင်ပြေပြေဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် အထောက်အကူပြုပေးနိုင်ပါသည်။

ပို၍လက်တွေ့ဆန်သောရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ပုံစံသည် အကျိုးစီးပွားအမျိုးမျိုး၊ မျှော်မှန်းချက်အမျိုးမျိုးရှိကြသော အဖွဲ့အစည်းအသီးသီးတို့အကြား ညှိနှိုင်းမှုကို ကိုယ်စားပြုပါသည်။ ပဋိပက္ခဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက်ပိုင်း အဖျက်သမားများ၊ အကြမ်းဖက်မှုကျူးလွန်ထားသူများအပါအဝင် များစွာသောကဏ္ဍအသီးသီးမှ သက်ဆိုင်သူများသည် ညှိနှိုင်းရေးပြေလည်မှုကို တောင်းဆိုကြမည် ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးဆွဲကြသူများအနေဖြင့် ပညာရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြံပြုလျှင် အကောင်းမွန်ဆုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ရရှိနိုင်မည်မဟုတ်သော်လည်း အကောင်းမွန်ဆုံးအသင့်လျော်ဆုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းချက်များကို အမှန်တကယ်ဆောင်ရွက်နိုင်မည်ဆိုပါက အောင်မြင်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို အများအားဖြင့် နိုင်ငံရေးပါတီများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားခြင်းဖြစ်သောကြောင့် ခေါင်းဆောင်

များ၏ မျှော်မှန်းချက်များအပြင် ယင်းတို့၏ သဘောထားများသည်လည်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပုံစံချမှတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်ပါသည်။ အင်အားကြီးပါတီများအနေဖြင့် သာမန်အများစုဆန္ဒမဲဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏အာဏာကို တစ်စုတည်းပေါင်းစည်း၍ အလွန်အကျွံအသုံးချစေခြင်းကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည့် “နိုင်သူအကုန်ယူ” ဟူသည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်နှင့်သာမက ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပုံစံတစ်ခုလုံးနှင့်ပါ သက်ဆိုင်နေသောပုံစံရရှိရန် ညှိနှိုင်းမှုများပြုလုပ်ကောင်းပြုလုပ်မည်ဖြစ်သည်။ ဘာသာရေးအရဖြစ်စေ၊ ယဉ်ကျေးမှုအရဖြစ်စေ လူနည်းစုဖြစ်သော အုပ်စုများကို ကိုယ်စားပြုသော ပါတီများအနေဖြင့်မူ အခြားပုံစံမျိုးကို ပိုမိုလိုလားခြင်းမျိုးရှိနိုင်သည်။

အစိုးရ၏ ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံအတွင်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် ယင်း၏ကဏ္ဍအပေါ် မြင့်မားသော မျှော်မှန်းချက်များထားခြင်းမျိုး ရှိနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကိုအခြေခံ၍ တိုင်းပြည်ကိုအုပ်ချုပ်နေသော အာဏာရှင်များ၏ဒဏ်ကို ပြည်သူများက

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခြေခံလုပ်ငန်းသုံးရပ်မှာ ကိုယ်စားပြုရေး၊ ဥပဒေပြုရေးနှင့် ကြီးကြပ်ရေးတို့ဖြစ်ကြပါသည်။ နိုင်ငံရေးတွင် ကိုယ်စားပြုမှုအရှိဆုံးသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်သည့်အလျောက် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အနေဖြင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအတွင်းရှိ မတူညီသော တွေးခေါ်ယူဆချက်နှင့်ထင်မြင်ချက်များ အားပြိုင်ရာ နေရာတစ်ခုအဖြစ် အကောင်းဆုံးကိုယ်စားပြုထင်ဟပ်ပြလျက်ရှိသည်။

ခံစားနေရသော အနေအထားမျိုးဖြစ်ပါက ယင်းအခြေအနေမှလွတ်မြောက်ရန် စွမ်းဆောင်နိုင်စွမ်းရှိသော ဥပဒေပြု လွှတ်တော်ကိုသာလျှင် မျှော်လင့်စောင့်စားနေကြမည်ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ထောက်ခံသူများသည် အာဏာအတော်များများစုပေါင်းထားသည့် အားကောင်းသောဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ပြဿနာတစ်စုံတစ်ရာမမြင်ပါ။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ညှိနှိုင်းမှုများ၊ သဘောတူညီမှုများကို ထောက်ခံမဲများဖြင့်ဆုံးဖြတ်သည့် ဆွေးနွေးစဉ်းစားပေးသော မဏ္ဍိုင်တစ်ခုအဖြစ် ယူဆကြပါသည်။

သို့ရာတွင် အစိုးရ၏ ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်အား ပုံစံချမှတ်ခြင်းတွင် စိန်ခေါ်မှုများလည်း ရှိပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် သာမန်အများစုဆန္ဒမဲစည်းမျဉ်းဖြင့် ရွေးကောက်ထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အကြွင်းမဲ့အာဏာသည် ကိုယ်စားပြုမှုနည်းပါးသော လူနည်းစုအုပ်စုများအပေါ် ခြိမ်းခြောက်မှုဖြစ်စေနိုင်သည်ဟူ၍လည်း စဉ်းစားနိုင်ပါသည်။

ဤအခန်းတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပုံစံချမှတ်မှုအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အယူအဆအမျိုးမျိုးကို ဆန်းစစ်ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤအခန်းသည် အဆိုပါအယူအဆအမျိုးမျိုးတို့ကိုဖော်ပြရာတွင် ကိုယ်စားပြုရေး၊ ကြီးကြပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးဟူသည့် အခြေခံလုပ်ငန်းတာဝန်သုံးရပ်အပေါ်အခြေခံကာ အစီအစဉ်တကျဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့အပြင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့်ရရှိသည့် အတိုင်းအတာနှင့် ဥပဒေပြုခြင်းအပြင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ထိရောက်၍အရေးပါသော တာဝန်ဝတ္တရားများဟူသည့် အခြားသောအခြေခံသဘောတရားနှစ်ခုလည်း ပါရှိပါ

သည်။ ပုံ ၄ တွင် ဤအခန်းရှိ အချက်အလက်များအား အစီအစဉ်တကျဖော်ပြထားပုံကို ပို၍အသေးစိတ် ရှင်းလင်းထားပါသည်။

‘အကြွင်းမဲ့အာဏာကို ပိုင်ဆိုင်ရရှိထားသော လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် ယင်း၏ အတိုက်အခံများအပေါ် မတရားမှုများပြုလုပ်လျက် အဆိုပါအာဏာကို အလွဲသုံးစားပြုလုပ်နိုင် ချေရှိပါက အများစုအနေဖြင့် အလားတူလုပ်ရပ်မျိုးကို မကျူးလွန်နိုင်စရာအကြောင်း အဘယ် မှာရှိမည်နည်း။ လူသားများသည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ပေါင်းစည်းလိုက်ရုံဖြင့် ယင်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင် လက္ခဏာရပ်များကို ပြောင်းလဲခြင်းမရှိကြသကဲ့သို့ အခက်အခဲ အတားအဆီးများပေါ်စိတ်ရှည် သည်းခံနိုင်စွမ်း ပိုမိုကောင်းလာခြင်းလည်းမရှိကြပေ။ ကျွန်ုပ်အဖို့မူ ဤအချက်ကိုမယုံကြည်ပါ။ အရာရာကို ဖန်တီးနိုင်သည့်အာဏာကို ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် ကျွန်ုပ်နှင့် ရာထူးဂုဏ်ရည်တူသူများ ကိုလည်းကောင်း မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်ကိုမှလည်းကောင်း မပေးနိုင်ပါ။’

ရင်းမြစ်။ Alexis de Tocqueville, ‘Tyranny of the Majority’, chapter XV, Book 1, Democracy in America. လူအများစု၏ ဗိုလ်ကျစိုးမိုးမှု

ဤအခန်း၏ အပိုင်း ၅ တွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အင်စတီကျူးရှင်းဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်မှုကို လေ့လာ၍ (က) ကိုယ်စားပြုမှုပုံစံအမျိုးမျိုးအား ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားသည့် အင်စတီကျူးရှင်း ဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံအမျိုးမျိုး (ခ) နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အပေါ် ဥပဒေပြုလွှတ် တော် ကြီးကြပ်ရေး၏ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံနှင့် (ဂ) ဥပဒေပြုလွှတ်တော် အား စစ်ဆေးထိန်းကျောင်းသည့် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဟူ၍ အကြောင်းအရာသုံးမျိုးတို့ကို ဖြေရှင်း ဆွေးနွေးသွားမည်ဖြစ်သည်။

(က) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် ပါဝင်သည့်သူများအနေဖြင့် အပြည့်အဝကိုယ်စားပြုပါဝင်နိုင်စေ ရန်အတွက် ရှုထောင့်အမျိုးမျိုးရှိပါသည်။ ရှုထောင့်တစ်မျိုးမှာ ပြည်သူများ၏ ထောက်ခံမဲ များကို ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း ကိုယ်စားလှယ်နေရာများအဖြစ် အသွင်ပြောင်းပေး မည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ပေါ်တွင် အခြေခံအားဖြင့် မူတည်နေသည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံကို သုံးသပ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အခြားသော ရှုထောင့်တစ်မျိုးအရ ဆက်စပ်နေ သည့်အကြောင်းအရာတစ်ခုမှာ ကိုယ်စားလှယ်နေရာများကို ခွဲတမ်း သို့မဟုတ် သီးသန့် ချန်ထားပေးခြင်းသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ဖွဲ့စည်းပုံအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိ၊ မ ရှိဟူသည့်မေးခွန်းကို ဖြေရှင်းပေးပါသည်။ တတိယရှုထောင့်မှာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များအနေဖြင့် ဆန္ဒမဲပေးနိုင်သည့် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုး (နှစ်ထပ် ကွမ်း ဆန္ဒမဲပေးသည့်စနစ်)ကို ခွင့်ပြုပေးခြင်းအားဖြင့် လူနည်းစုကာကွယ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် များကို မဲပေးခြင်းလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများတွင် ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းကျင့်သုံးသင့်ခြင်း ရှိသင့်၊ မရှိသင့်ဟူသော မေးခွန်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ သို့တိုင်အောင် ဤသို့ဆိုလျှင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်

တွင် လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာ ပါဝင်သင့်ခြင်း ရှိမရှိ၊ နှစ်ရပ် ပါဝင်သင့်ခြင်းရှိမရှိကိုမေးရန် အခြားရှုထောင့်တစ်ခုကျန်ပါသေးသည်။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်သည် အောက်လွှတ်တော်နှင့်မတူသည့် ကိုယ်စားပြုခြင်းပုံစံကိုရရှိစေမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်တွင်းမှတစ်ဆင့် ကိုယ်စားပြုမှုများကို အမျိုးသားအဆင့် အတိုင်းအတာအထိ မြှင့်တင်ရန်အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများကလည်း မတူညီသော ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ အပ်နှင်းခံရသော အစိုးရ၏အဆင့်အသီးသီး (ပြည်နယ်နှင့် ဒေသန္တရအစိုးရ) တွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အားထားရှိရန် စဉ်းစားသင့်ပါသည်။

- (ခ) ကြီးကြပ်ရေး/ ထိန်းချုပ်ရေးသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခြားသောတာဝန်တစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး အသွင်သဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးဖြင့် ပေါ်ပေါက်လာတက်ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ (၁) နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ နောက်ခံအနေအထား သို့မဟုတ် ရပ်တည်မှုသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ်တွင် မူတည်လျက်ရှိသည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အကြား ဆက်နွယ်မှုအဖြစ် သော်လည်းကောင်း (၂) နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ မမှန်မကန်ဆောင်ရွက်မှုကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်တရားရေးဆန်သော လုပ်ငန်းစဉ်ယန္တရား၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အနေဖြင့်သော်လည်းကောင်း (စွဲချက်တင်ခြင်း) နှင့် (၃) နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အား တာဝန်ယူမှုရှိ၊ မရှိ နေ့စဉ်စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်အနေဖြင့်လည်းကောင်း အသွင်သဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုး ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် ယင်း၏ကဏ္ဍအပေါ် မြှင့်မားသော မျှော်မှန်းချက်များထားခြင်းမျိုး ရှိနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများသော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို အခြေခံ၍ တိုင်းပြည်ကို အုပ်ချုပ်နေသော အာဏာရှင်များ၏ဒဏ်ကို ပြည်သူများကခံစားနေရသော အနေအထားမျိုးဖြစ်ပါက ယင်းအခြေအနေမှ လွတ်မြောက်ရန်စွမ်းဆောင်ချက်ရှိသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကိုသာလျှင် မျှော်လင့်စောင့်စားနေကြမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း သာမန်အများစုဆန္ဒမဲစည်းမျဉ်းဖြင့် ရွေးကောက်ထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အကြွင်းမဲ့အာဏာသည် ကိုယ်စားပြုမှုနည်းပါးသော လူနည်းစုအုပ်စုများအပေါ် ခြိမ်းခြောက်မှုဖြစ်စေနိုင်သည်။ ။

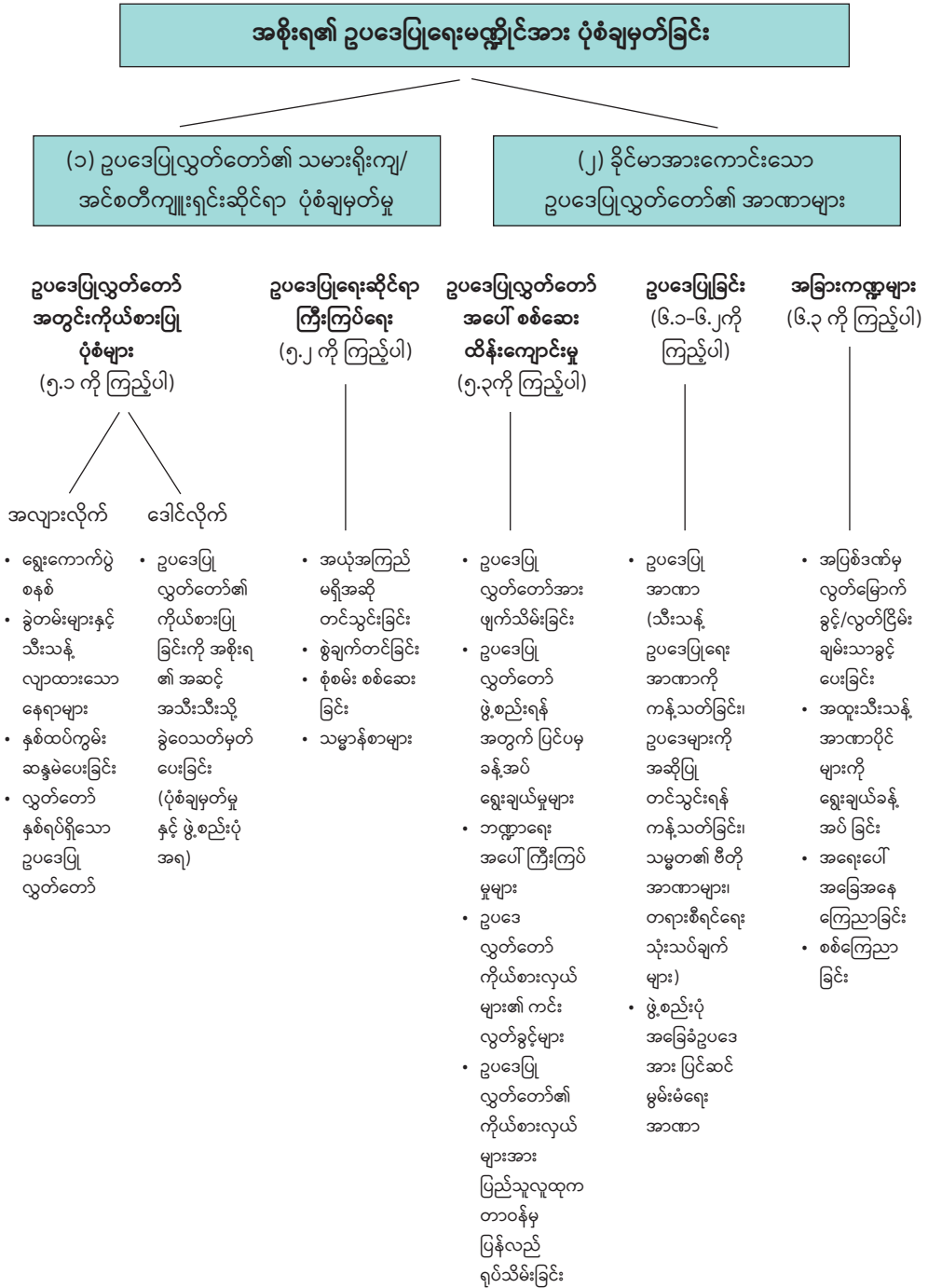
- (ဂ) အခြားတစ်ဘက်ကကြည့်လျှင်လည်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့်ရအတိုင်း အတာကိုဆုံးဖြတ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ အပြန်အလှန်စစ်ဆေးထိန်းညှိခြင်း စနစ်အားလုံးတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အားပုံစံချမှတ်ခြင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား လွှမ်းမိုးခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများစွာကိုစဉ်းစားရန် လိုအပ်ပါသည်။

အခန်း ၆ သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အရေးပါသောအာဏာများ၊ အဓိကအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်းအပါအဝင် ဥပဒေပြုရေးအာဏာအပေါ် အထူးပြုဖော်ပြထားပါ

သည်။ ဤအခန်းတွင် အဆိုပါ အရေးပါသော အာဏာသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ်တွင် သာ လုံးဝဥသယုံတည်နေခြင်းမျိုး ဖြစ်နိုင်ပြီး အခြားသော အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် အာဏာ ခွဲဝေ သတ်မှတ်ခြင်းမျိုးလည်း ရှိနိုင်ပါသည်။ နောက်ဆုံးတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အရေး ပါသောအာဏာများကို ဥပဒေပြုရန်အတွက် သာ ကန့်သတ်ထားသည် မဟုတ်ပါ။ သို့ဖြစ်ရာ အခြားသောကဏ္ဍများ၌ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ၏ ထိရောက်သော ပါဝင်ဆောင်ရွက်ချက်ကို လည်းဖော်ပြပေးရမည်ဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပုံစံချမှတ်မှု သည် သဘောထားအမျိုးမျိုး၊ မျှော်မှန်းချက် အမျိုးမျိုးရှိကြသော အဖွဲ့အစည်းအသီးသီး အကြား ညှိနှိုင်းမှုကိုကိုယ်စားပြုပါသည်။ ပဋိပက္ခဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက်ပိုင်း အဖျက်သမား များ၊ အကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ထားသူများ အပါအဝင် များစွာသောကဏ္ဍအသီးသီးမှ သက်ဆိုင်သူများသည် ညှိနှိုင်းရေးပြေလည်မှု ကို တောင်းဆိုကြမည်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးဆွဲ ကြသူများအနေဖြင့် ပညာရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအရ ကြည့်လျှင် အကောင်းမွန်ဆုံး ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအား ရရှိနိုင်မည်မဟုတ် သော်လည်း အကောင်းမွန်ဆုံးအသင့်လျော် ဆုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်း ချက်များကို အမှန်တကယ်ဆောင်ရွက်နိုင် မည်ဆိုပါက အောင်မြင်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

ပုံ ၄။ အစိုးရ၏ ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်အား ပုံစံချမှတ်ခြင်း

၄။နောက်ခံအခြေအနေ၏ အရေးပါမှု

ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက်ပိုင်း ဖြစ်လာနိုင်ချေရှိသော အနေအထားများအတွက် ထိရောက်သော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ပုံစံချမှတ်ရာတွင် စိန်ခေါ်မှုအမျိုးမျိုးရှိနေပါသည်။ လက်တွေ့သက်သေအထောက်အထားနှင့် အတွေ့အကြုံသည် ယေဘုယျကန့်သတ်ချက်ဘောင်များ၊ သဘောတရားဆိုင်ရာ ယူဆချက်များနှင့် ကိုက်ညီလေ့မရှိပါ။ အကယ်၍ ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် အစိုးရ၏ အခြားသောကဏ္ဍများအတွင်းရှိ အာဏာပုံစံအမျိုးမျိုးကို သတ်မှတ်ပေးသော အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာနည်းလမ်းများနှင့် ယင်းတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု မည်ကဲ့သို့ ဆက်စပ်နေသည်ကိုသာ အာရုံစိုက်ပါက ကျွန်ုပ်တို့သည် ပါတီ၏စည်းမျဉ်းများနှင့် ခေါင်းဆောင်များ၏ ပြောင်းလဲစေသောတွန်းအားများ စသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ပရှိ အကြောင်းအရာများကို စဉ်းစားမိမည်မဟုတ်ပေ။ ဥပမာ ပါလီမန်စနစ်များသည် သဘောတရားအားဖြင့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အကြီးအကဲကို ပြည်သူများကတိုက်ရိုက်ရွေးချယ်၍ ဖြုတ်ချခြင်းကို ခွင့်ပြုထားပါသည်။ သို့သော်လည်း လက်တွေ့တွင်မူ အခြားသောသက်ရောက်နိုင်သည့် အချက်များ အမြောက်အမြားအပါအဝင် နိုင်ငံရေးပါတီစနစ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့်လုပ်ငန်းစဉ်သည် ဥပဒေပြုစီမံအုပ်ချုပ်ရေး (legislative governance) ဖြစ်အောင် တွန်းအားပေးပါသည်။ နိုင်ငံများစွာတို့၌ ပါတီ၏အရေးအရာများကိုသာ ဦးစားပေးသော နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ‘လွှတ်တော်၏လွှမ်းမိုးမှု’ ဟူသော အယူဝါဒကို လျော့ကျစေနိုင်ပါသည်။ အကြောင်းမှာ လူများစုပါတီ၏ ခေါင်းဆောင်က မူဝါဒချမှတ်သောအခါ ယင်းသည် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကိုစစ်ကြောမည့်အစား ယင်းတို့အား အထောက်အကူပေးသော တရားဥပဒေများကိုသာပြဋ္ဌာန်းရန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်းရှိ ယင်းတို့၏ နောက်ခံပါတီကိုယ်စားလှယ်များအပေါ် မှီခိုအားထားခြင်းဖြင့် မူဝါဒများကိုချမှတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

‘ပါတီအရေးအရာများကိုသာ ဦးစားပေးသော အာဏာရနိုင်ငံရေးပါတီများ၊ မဲဆန္ဒနယ် အများအပြားအတွက် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးသာ ထားရှိသောစနစ်နှင့် လွှတ်တော်ကို ဖျက်သိမ်းနိုင်သော ဝန်ကြီးချုပ်၏ အာဏာတို့ကြောင့် ဝက်စ်မင်စတာစနစ်များတွင် ဝန်ကြီးချုပ်များအပေါ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ထိန်းကျောင်းစစ်ဆေးမှုမှာ အလွန်အားပျော့ပါသည်။ အခြေခံသဘောတရားအရ အာဏာရပါတီ၏ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များသည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့ကို ကြီးကြပ်နိုင်သော်လည်း ယင်းတို့၏ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာကံကြမ္မာသည် ပါတီ၏ခေါင်းဆောင်မှုများဖြင့် ဆက်စပ်နေသဖြင့် လက်တွေ့တွင်မူယင်းတို့သည် အခြားသောအဆိုပြုချက်များ မည်သို့ပင်ရှိစေကာမူ ယင်းတို့ကိုယ်ပိုင်ပါတီ၏ ဥပဒေပြုရေးဆောင်ရွက်ချက်များကိုသာ ထောက်ခံပါသည်။’

ရင်းမြစ်။ Mainwaring, Scott and Shugart, Matthew J., ‘Juan Linz, Presidentialism, and Democracy: A Critical Appraisal’, *Comparative Politics*, 29/4 (July 1997).

ဂျူရန် လစ်ဇ်၊ သမ္မတစနစ်နှင့် ဒီမိုကရေစီ - အရေးပါသော ဆန်းစစ်ချက်

သက်ဆိုင်ရာပါတီ၏ ကြေညာထားသော မူဝါဒလမ်းစဉ်ထက်စာလျှင် ဝန်ကြီးချုပ်အတွက် ကိုယ်စားပြုသော ကိုယ်စားလှယ်များ၏ ကိုယ်ရည်ကိုယ်သွေးနှင့် ဖော်ရွေမှုကသာလျှင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ရွေးကောက်ပွဲရလဒ်များကို အဆုံးအဖြတ်ပေးလေ့ရှိပါသည်။ သက်ဆိုင်ရာပါတီသည် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ထောက်ခံမဲအများဆုံးကိုရရှိပါက ဖြစ်လာနိုင်ချေရှိသော အစိုးရ၏ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင် အကြီးအကဲနေရာကိုကြေငြာခြင်းဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ရွေးကောက်ပွဲနှင့် စပ်လျဉ်းသော မဲဆွယ်စည်းရုံးရေးလှုပ်ရှားမှုပြုလုပ်ခြင်းသည် ကဏ္ဍနှစ်ရပ်အကြား အမှန်တကယ် ဟန်ချက်ညီမျှသောအင်အားကို ကိုယ်စားပြုနိုင်ပါသည်။ သမ္မတစနစ်မှာပင် ကွဲပြားမှုများ များပြားလွန်းသော နိုင်ငံရေးပါတီစနစ်တစ်ခုအတွင်း ခိုင်မာသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အာဏာအပ်နှင်းခြင်းခံရသော်လည်း ၎င်းအတွက်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ပံ့ပိုးမှုသည် အားထား၍မရနိုင်သော သမ္မတတစ်ဦးသည် အားနည်းသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အာဏာများသာရှိသော်လည်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်းရှိ အာဏာရပါတီ၏ပံ့ပိုးမှုကိုရရှိသော သမ္မတတစ်ဦးထက်ပို၍ အာဏာလျော့နည်းရရှိနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် သင့်လျော်သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များ တည်ရှိရုံမျှဖြင့် အောင်မြင်မှု၏ရှေ့ပြေးလက္ခဏာရပ်ဖြစ်သည့် လူမှုရေးအနေအထားများ ပေါ်ပေါက်လာမည်ဟု ယူဆ၍မရနိုင်ပါ။ သီးသန့်ဖွင့်ဆိုထားခြင်းမရှိသော ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် အစဉ်အလာများသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ကျင့်သုံးသောနည်းလမ်းနှင့် ၎င်း၏ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအာဏာများကိုအသုံးပြုသည့် နည်းလမ်းများအပေါ် သက်ရောက်မှုအချို့ ရှိနိုင်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကနေဒါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အား ရာနှုန်းပြည့် ဗီတိုအာဏာကိုအပ်နှင်းထားသော်လည်း သဘောတူညီမှုအရဥပဒေပြုအထက် လွှတ်တော်

သည် ယင်းအာဏာကိုကျင့်သုံးလေ့မရှိပါ။^၆ အတိုချုပ်ပြောရပါမူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများသည် အခြားနိုင်ငံများမှ နည်းလမ်းအချို့ကိုရယူပါက မူရင်းနိုင်ငံများတွင် တွေ့ရှိထားသည်တို့နှင့် မတူညီသော နိုင်ငံရေးအခြေအနေအပြောင်းအလဲများနှင့် ရလဒ်များကို ဖြစ်ပေါ်နိုင်ကြောင်း သိရှိနားလည်ထားသင့်ပါသည်။ တဖန် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံတွင် ထိရောက်မှုမရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာနည်းလမ်းများသည် အခြားနိုင်ငံ၏ အနေအထားများနှင့် အဝင်ခွင်ကျ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ သက်ဆိုင်ရာ မူလနိုင်ငံ၏ အနေအထားအား ဆန်းစစ်ခြင်းနှင့်နားလည်သဘောပေါက်ခြင်း၊ ယင်း၏ နိုင်ငံအတွင်းရှိ အတွေ့အကြုံများနှင့်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်းသည် မရှိမဖြစ်သော ဒုတိယအဆင့် ဖြစ်ပါသည်။

နောက်ခံအကြောင်းအရာများသည်လည်း အရေးကြီးလှပါသည်။ ပါတီ၏စည်းမျဉ်းများနှင့် ခေါင်းဆောင်များ၏ပြောင်းလဲတိုးတက်စေသော တွန်းအားများကိုယ်ရည်ကိုယ်သွေးများနှင့် သီးသန့်ဖွင့်ဆိုထားခြင်းမရှိသော ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် အစဉ်အလာများ စသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ပရှိ အကြောင်းအရာများသည် အတိုင်းအတာကြီးကြီးမားမား သက်ရောက်မှုရှိ နိုင်ပါသည်။ အခြားနိုင်ငံများမှ နည်းလမ်းအချို့ကိုရယူပါက မူရင်းနိုင်ငံများတွင် တွေ့ရှိထားသည်များနှင့် မတူညီသော နိုင်ငံရေးအခြေအနေ ပြောင်းလဲမှုများနှင့် ရလဒ်များ ရရှိနိုင်ပါသည်။

၅။ အင်စတီကျူးရှင်းဒီဇိုင်းပုံစံရွေးချယ်စရာများ

၅.၁။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း ကိုယ်စားပြုပုံစံများ

ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေပြုသည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏တာဝန်တစ်ရပ်မှာ ပြည်သူများ အားကိုယ်စားပြုရန်ဆိုသည်ကို အများအားဖြင့် လက်ခံထားပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပုံစံ ချမှတ်မှုများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဆွေးနွေးရာတွင် ကိုယ်စားပြုခြင်းဆိုင်ရာ ရှုထောင့်အမျိုးမျိုး ပါဝင်ပါ သည်။ သို့ရာတွင် ကိုယ်စားပြုခြင်းသည် အသွင်သဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးဖြင့် တည်ရှိနေနိုင်ပါသည်။ ပထဝီ သဘောတရားအရ ကိုယ်စားလှယ်များအား နယ်မြေတစ်ခုခုနှင့် ယင်းနယ်မြေအတွင်းရှိ မဲဆန္ဒရှင် များကို ချိတ်ဆက်ပေးခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ကိုယ်စားပြုခြင်းသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများနှင့် လူမျိုးစုများ သို့မဟုတ် အခြားသော ဝိသေသလက္ခဏာရပ်များကိုလည်း အခြေခံနိုင်ပါသည်။ ယင်းသည် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် အမျိုးသားရော အမျိုးသမီးပါ ပါဝင် ကိုယ်စားပြုစေလျက် ပါတီနိုင်ငံရေးအသွင်ဆောင်နိုင်ပြီး သရုပ်ဖော်ပေးသည့်အသွင်ဆောင်ခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ တိုင်းပြည်တစ်ပြည်၏ သမိုင်း ကြောင်းဆိုင်ရာ၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အနေအ ထားအတွင်း မည်သည့်ကိုယ်စားပြုခြင်း ပုံစံ များသည် အရေးအပါဆုံးဖြစ်ကြောင်း ရွေးချယ် မှုများပြုလုပ်မည့်အပေါ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ၏ဒီဇိုင်းပုံစံသည် မူတည်နေပါသည်။

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပုံစံချမှတ်မှုသည် တိုင်းပြည်တစ်ပြည်၏ သမိုင်းကြောင်း ဆိုင်ရာ၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အနေအထား အတွင်း မည်သည့်ကိုယ်စားပြုခြင်းပုံစံ များသည် အရေးပါဆုံးဖြစ်ကြောင်း ရွေးချယ် မှုများပြုလုပ်မည့်အပေါ် မူတည်နေပါသည်။

ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင်လွှတ်တော် တစ်ရပ်တည်းထားရှိခြင်းဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ကိုယ်စားပြုမှုကို ရရှိနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါလွှတ် တော်အတွင်း လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အမျိုးသမီးများအတွက် သီးသန့်လျာထားသော ကိုယ်

စားလှယ်နေရာများကို သတ်မှတ်ပေးခြင်းမရှိပဲ ‘အနိုင်ရသူအားလုံးယူ’ ဟူသည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ် ဖြင့် ပါတီတစ်ခုတည်းကသာလျှင် အစိတ်အပိုင်းအများအပြားထိန်းချုပ်ကြီးကြပ်ခွင့်ရသွားနိုင်သည်။ အထူးသဖြင့် ဖယ်ကြဉ်မှုများကြောင့် ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားနေသော၊ သဘောထားကွဲလွဲမှုများ အလွန် အမင်းဖြစ်ပေါ်နေသော လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတွင် အဆိုပါနည်းဖြင့် ကိုယ်စားပြုခြင်းပုံစံသည် နိုင်ငံ အတွင်းရှိ မတူကွဲပြားစွာ တည်ရှိနေထိုင်မှုများနှင့် သဘောထားအမျိုးမျိုးအတွက် ရပ်တည်ပေးနိုင် ခြင်းမရှိပါ။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ကြသူများအနေဖြင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို နည်း လမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် လွှဲပြောင်းခဲ့ဝေ သတ်မှတ်ပေးနိုင်ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ - (က) လူနည်းစုအဖွဲ့ အစည်းများ၏ ကိုယ်စားပြုရေးကို ယေဘုယျအားဖြင့် ပို၍ခွင့်ပြုပေးခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဥပဒေပြုရေး၏ အလွန်သတိထား၍ကိုင်တွယ်ရသော ကဏ္ဍများတွင် ယင်းတို့၏ လွှမ်းမိုးနိုင်မှုအား ခွင့်ပြုပေးခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအတွင်း အမျိုး အစားပေါင်းစုံစွာနှင့် မတူကွဲပြားစွာ တည်ရှိနေထိုင်မှုများဘက်မှ ပိုမိုရပ်တည်ပေးနိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံ

ကိုယ်စားပြုခြင်းသည် အသွင်သဏ္ဌာန် အမျိုးမျိုးဖြင့် တည်ရှိနေနိုင်ပါသည်။ ပထဝီ သဘောတရားများ သက်ရောက်သော ကိုယ်စားပြုခြင်း၊ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၊ လူမျိုးစုများနှင့် အခြားသောလက္ခဏာရပ် များအား ကိုယ်စားပြုခြင်းများရှိကြပါသည်။ ဖယ်ကြဉ်မှုများကြောင့် ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွား နေသော၊ သဘောထားကွဲလွဲမှုများ အလွန်အမင်းဖြစ်ပေါ်နေသော လူ့အဖွဲ့ အစည်းတစ်ခုတွင် ‘အနိုင်ရသူအားလုံးယူ’ နည်းစနစ်ဖြင့် ကိုယ်စားပြုခြင်းပုံစံသည် နိုင်ငံအတွင်းရှိ မတူကွဲပြားစွာတည်ရှိနေထိုင် မှုများနှင့် သဘောထားအမျိုးမျိုးအတွက် ရပ်တည်ပေးနိုင်ခြင်း မရှိပါ။

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူဘောင်တစ်ခု အား လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်းနှင့် (ခ) သင့်လျော် သော ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ကိုအသုံးပြု၍ တစ် ပါတီအစိုးရသည့်စနစ်ကို အားမပေးခြင်းတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည် ဆောက်သူများအနေဖြင့် (ဂ) ဥပဒေပြုလွှတ် တော်အတွင်း ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်ကို ထားရှိသော အလျားလိုက်စနစ်အရ သို့မဟုတ် (ဃ) အစိုးရ၏ အဆင့်အသီးသီးအတွင်း ပြည် နယ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များစွာကို တည် ထောင်ဖွဲ့စည်းသော ဒေါင်လိုက်စနစ်အရ အာဏာများကို တရားဝင်လွှဲပြောင်းခဲ့ဝေသတ် မှတ်ပေးခြင်း၊ ကိုယ်စားပြုမှုရှုထောင့်အသီးသီး ကို နေရာပေးခြင်းအခွင့်အလမ်းများ ရရှိနိုင်ပါ သည်။

၅.၁.၁။ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များမှတစ်ဆင့် ကိုယ်စားပြုခြင်းပုံစံချမှတ်ခြင်း

ရွေးကောက်ပွဲစနစ်၏တာဝန်မှာ ပြည်သူတို့၏ဆန္ဒမဲများအား ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း ကိုယ်စားလှယ်များ၏နေရာများအဖြစ် အသွင်ပြောင်းရန်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ် စားလှယ်များအား ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့်စနစ်များ၏ ဒီဇိုင်းပုံစံသည် မည်သည့်ပါတီများက

ကိုယ်စားပြုခွင့်ရရှိမည်။ ယင်းတို့ရရှိမည့်ထောက်ခံခံနှင့် ညီမျှမည့်ကိုယ်စားလှယ်နေရာကို မည်သည့် အတိုင်းအတာထိရရှိမည် စသည်တို့အပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးအား မဲဆန္ဒနယ် တစ်ခုအတွင်းရှိ ပြည်သူလူထုက ဆန္ဒမဲအများဆုံးပေး၍ ရွေး ကောက်တင်မြှောက်သည့် ထောက်ခံခံအများဆုံး ရရှိသူသာအနိုင်ရသောစနစ်သည် လုံလောက်မျှတ စွာ ကိုယ်စားပြုခြင်းမခံရသည့် လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်း၏ ပါတီများအပေါ် တိုက်ရိုက်အကျိုးသက် ရောက်မှုများ ရှိနေပါသည်။ ဤစနစ်ကိုသာကျင့်သုံးပါက အဆိုပါ ပါတီများအနေဖြင့် တစ်နိုင်ငံလုံး၏ ထောက်ခံခံ ၁၀% သို့မဟုတ် ၂၀% ထိ ရရှိအောင်ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်နိုင်သည့်တိုင်အောင် ယင်းတို့ ၏ ထောက်ခံမှုများနှင့် အခြားပါတီများ၏ထောက်ခံမှုများတစ်နိုင်ငံလုံးအညီအမျှ ပျံ့နှံ့သွားမည်ဆိုလျှင် ယင်းတို့သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း ကိုယ်စားလှယ်တစ်နေရာစာကိုပင် ရရှိပိုင်ဆိုင်နိုင်မည် မဟုတ်ပေ။^၇ ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် နိုင်ငံရေးပါတီအချို့ကို ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း ကိုယ်စား လှယ်နေရာရရှိစေရန် ခွင့်ပြုခြင်းဖြင့် ပါတီစုံညွှန်ပေါင်းအစိုးရစနစ်ကို အားပေးသော၊ နိုင်ငံရေးပါတီ များ၏ အချိုးကျပါဝင်ကိုယ်စားပြုခြင်းကိုအခြေပြုသော ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များသည် မတူကွဲပြား သော သဘောထားအမြင်များကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ အခြားတစ်ဘက်ကကြည့်လျှင်လည်း ပါတီများစွာ တို့သည် ကိုယ်စားပြုခွင့်ရရှိနေပါက အာဏာရပါတီအနေဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း ယုံကြည် စိတ်ချလောက်သော ပံ့ပိုးမှုများရရှိနိုင်ခြေ လျော့နည်းသွားပါသည်။ ထိုအခါ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များသည် လိုအပ်သောပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများအတွက် ဥပဒေပြုရာတွင် အများ သဘောတူညီမှုတစ်ခုရရှိရန် ပို၍ခက်ခဲစေပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပါတီစုံအချိုးကျကိုယ်စားပြုခြင်းစနစ် ကိုထောက်ခံသော ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များသည် ကိုယ်စားပြုခြင်းနှင့် ထိရောက်မှုရှိခြင်းတို့ အတိုင်း အတာတစ်ခုအထိ ဟန့်ချက်ညီမှုရရှိရန် လိုအပ် ပါသည်။ ယင်းတို့သည် ကိုယ်စားပြုမှုရရှိရန် အတွက် သတ်မှတ်ထားသော အနည်းဆုံးရရှိရ မည့် မဲဆန္ဒအရေအတွက်အပေါ်တွင် မူတည် နေပါသည်။ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကိုယ်စားပြု ရေးဟူသည့် ယင်း၏ မူလရည်ရွယ်ချက်မပျက် ပြယ်စေရန်အတွက် ယင်းသတ်မှတ်အရေအ တွက်ကို အသေအချာဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက တူရကီနိုင်ငံ တွင် ၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်ခဲ့သကဲ့သို့ အနည်းဆုံး ထောက်ခံခံ ၁၀% ရှိရန် သတ်မှတ်ထားခြင်း သည် ပါတီအများစုနှင့် မဲများအားလုံး၏ ၄၆% နီးပါးကို ချန်လှပ်မှုဖြစ်စေခဲ့သည်။ အခြားတစ် ဘက်ကကြည့်လျှင်လည်း အစွဲရေးနိုင်ငံတွင်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက် သူများသည် ကိုယ်စားပြုခြင်းဆိုင်ရာ ရှုထောင့်အမျိုးမျိုးကို နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ညှိနှိုင်းပြေလည်စေပါသည်။ တစ်ခုမှာ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ဖြင့် ကိုယ်စားပြုခြင်းပုံစံ ချမှတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထောက်ခံခံအများစု ရသူကိုသာ အနိုင်ပေးသောစနစ်သည် လူနည်းစုပါတီများ၏ အခွင့်အရေးများကို နည်းပါးစေပြီး ပါတီစုံအချိုးကျကိုယ်စားပြု ခြင်းစနစ်ကိုထောက်ခံသော ရွေးကောက်ပွဲ စနစ်များမှာမူ ကိုယ်စားပြုခြင်းနှင့် ထိရောက် ခြင်းအကြား အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ဟန့်ချက်ညီစေရန် လိုအပ်ပါသည်။

လက်ရှိ ၂% သတ်မှတ်ချက် (၁၉၉၂ ခုနှစ် အထိ ၁% ဟု သတ်မှတ်ခဲ့ပြီး ၂၀၀၆ ခုနှစ်အထိ ၁.၅% သတ်မှတ်ခဲ့သည်) ကပါတီ ၁၂ ခုကို ခေတ်သစ်အစွဲရေး လွှတ်တော်အတွင်း ကိုယ်စားလှယ်နေရာများ (ကိုယ်စားလှယ် ၁၂၀ ဦး) ရရှိစေပြီး တည်ငြိမ်သောအစိုးရသစ်တစ်ရပ် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ရန် စိန်ခေါ်မှုများစွာကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ အဆိုပါကွဲပြားခြားနားချက်များသည် သက်ဆိုင်ရာထောက်ခံမဲ ရာခိုင်နှုန်းရရှိမှု၏ အကျိုးဆက်များဖြစ်ရုံမျှမက ပါတီ၏နိုင်ငံရေးရပ်ပုံကားချပ်အပြင် ရွေးချယ်ထားသော ရွေး ကောက်ပွဲစနစ်နှင့် ဆက်နွယ်မှုများ ရှိပါသည်။ ဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) သည် အဆိုပါ စနစ်များ၏ အရေးပါမှုများကိုရှင်းလင်းဖော်ပြထားပြီး ဤစနစ်များသည် နိုင်ငံအသီးသီးတွင် မည်သို့မည်ပုံ ကွဲပြားခြားနားစွာ အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်ကို အလေးပေးတင်ပြထားသော ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် လက်စွဲစာအုပ်တစ်အုပ်ကို ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။^၈

၅.၁.၂။ သီးသန့်ဖယ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်များ၏ နေရာများ

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် အမျိုးသမီးများ၏ ကိုယ်စားပြုခြင်းကို မြှင့်တင်နိုင်မည့် အခြားသောနည်းလမ်းတစ်ရပ်မှာ ကိုယ်စားလှယ်နေရာများ သီးသန့်ဖယ်ထားခြင်းနှင့် ခွဲတမ်းစနစ်များပင် ဖြစ်ပါသည်။ ကိုယ်စားလှယ်နေရာများ သီးသန့်ဖယ်ထားခြင်းသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်းတွင် လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းများ၊ အမျိုးသမီးများအတွက် အတိုင်းအတာတစ်ခုသော နေရာအရေအတွက်ကို သတ်မှတ်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယင်းတို့ကို ကိုလံဘီယာ ('လူမည်းအသိုင်းအဝိုင်း')၊ ခရိုအေးရှား (တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ)၊ အိန္ဒိယ (လူမျိုးစုများနှင့် ဇာတ်နိမ့်၊ ဇာတ်မြင့်စာရင်းတွင် ပါဝင်သူများ)၊ ဂျော်ဒန် (ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များနှင့် ကော့ကေးဆပ် မွတ်စလင်များ)၊ နီဂါ (အာဖရိက မြောက်ပိုင်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ)နှင့် ပါကစ္စတန် (အမျိုးသမီးများနှင့် မွတ်စလင်မဟုတ်သူများ) စသဖြင့် ကွဲပြားခြားနားမှုများ များစွာရှိနေသောမတူညီသည့်နိုင်ငံအမျိုးမျိုးတွင် အသုံးပြုပါသည်။ အဆိုပါ သီးသန့်ဖယ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်နေရာများမှ ကိုယ်စားလှယ်များကို အခြားသောကိုယ်စားလှယ်များအား ရွေးကောက်သည့် ပုံစံအတိုင်းသာ ပုံမှန်အားဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်လေ့ရှိသော်လည်း ရံဖန်ရံခါတွင် ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေ/ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် သတ်မှတ်ထားသည့် အချို့သော လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းများဖြင့်သာ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းလည်း ရှိပါသည်။^၉ ပါကစ္စတန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပုဒ်မ ၅၁ သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း သီးသန့်ဖယ်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်နေရာများအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံနှင့် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုလုံးတွင် ယင်း၏ပေါင်းစပ် ပါဝင်ခြင်းကို မီးမောင်းထိုးပြပါသည် (ဇယားကွက် ၄ ကို ကြည့်ပါ)။

ဇယားကွက် ၄။ ပါကစ္စတန်၏ အမျိုးသားညီလာခံတွင် သီးသန့်ဖယ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ် နေရာများ

ပါကစ္စတန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၅၁

အမျိုးသားညီလာခံ

(၁) အမျိုးသားညီလာခံအတွင်း အမျိုးသမီးများနှင့် မွတ်စလင်မဟုတ်သူများအတွက် သီးသန့် ဖယ်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်နေရာများအပါအဝင် ကိုယ်စားလှယ်နေရာ သုံးရာလေးဆယ့်နှစ် နေရာ ရှိပါသည်။

(၁က)

(၃) အပိုဒ်ခွဲ (၂ က) တွင် ဖော်ပြထားသည့် အချက်မှလွဲ၍ အပိုဒ်ခွဲ (၁) တွင် ရည်ညွှန်းထားသည့် ပြည်နယ်တစ်ခုချင်းစီ၊ ဖက်ဒရယ်စနစ်အရအုပ်ချုပ်သော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ ဒေသ များနှင့် ဖက်ဒရယ်အစိုးရ၏ မြို့တော်အတွက် ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးသော အမျိုးသားညီလာခံ အတွင်း ကိုယ်စားလှယ်နေရာများကို အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

	ပုံမှန်နေရာများ	အမျိုးသမီးများ	စုစုပေါင်း
ဘာလိုကစ္စတန်	၁၄	၃	၁၇
အနောက်မြောက်ပိုင်း နယ်စပ်ပြည်နယ်	၃၅	၈	၄၃
ပန်ဂျပ်	၁၄၈	၃၅	၁၈၃
ဆင်းဒ်	၆၁	၁၄	၇၅
ဖက်ဒရယ်အစိုးရ အုပ်ချုပ်မှုအောက်ရှိ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ ဒေသများ	၁၂	-	၁၂
ဖက်ဒရယ်အစိုးရ၏ မြို့တော်	၂	-	၂
စုစုပေါင်း	၂၇၂	၆၀	၃၃၂

(၂က) အပိုဒ်ခွဲ (၁က) တွင် ညွှန်းဆိုထားသော ကိုယ်စားလှယ်နေရာအရေအတွက်အပြင် အမျိုး သားညီလာခံအတွင်း မွတ်စလင် မဟုတ်သူများအတွက်နေရာ ၁၀ နေရာ ရှိမည်ဖြစ်ပါသည်။

(၄) အမျိုးသားညီလာခံအား ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရေး ရည်ရွယ်ချက်အတွက် -

(က) ယေဘုယျကိုယ်စားလှယ်နေရာများအတွက် မဲဆန္ဒနယ်များသည် ကိုယ်စားလှယ် တစ်ဦးတည်းသာ ရွေးချယ်ခွင့်ရှိသော မဲဆန္ဒနယ်ဖြစ်ပြီး အဆိုပါနေရာများကို ရရှိ မည့် ကိုယ်စားလှယ်များကိုဥပဒေနှင့်အညီ တိုက်ရိုက်ဖြစ်သော၊ လွတ်လပ်စွာပေး နိုင်သောဆန္ဒမဲဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရမည်။

(ခ) အပိုဒ်ခွဲ (၁က) အရ သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်များသို့ ခွဲဝေချပေးမည်ဖြစ်သော အမျိုးသမီးထုအတွက် သီးသန့်ဖယ်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းနေရာ အားလုံးအတွက် ပြည်နယ်တစ်ခုစီသည် မဲဆန္ဒနယ်တစ်ခုစီ ဖြစ်ရမည်။

(ဂ) မွတ်စလင် မဟုတ်သူများအတွက် သီးသန့်ဖယ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်နေရာ ၁၀ နေရာ၏ မဲဆန္ဒနယ်မှာ တစ်နိုင်ငံလုံးပင် ဖြစ်ရမည်။

(ဃ) အပိုဒ်ခွဲ (၁က) အရ ပြည်နယ်တစ်ခုခုသို့ ခွဲဝေချပေးမည်ဖြစ်သော အမျိုးသမီးထုအတွက် သီးသန့်ဖယ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်နေရာများကို အမျိုးသားညီလာခံအတွင်း သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်၏ နိုင်ငံရေးပါတီအသီးသီးက အနိုင်ရရှိသော ယေဘုယျကိုယ်စားလှယ်နေရာ၏ စုစုပေါင်းအရေအတွက်ကိုအခြေခံ၍ ဥပဒေအရ နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ကိုယ်စားလှယ်စာရင်းအပေါ် အချိုးကျကိုယ်စားပြုသည့် စနစ်ဖြင့် ဥပဒေနှင့်အညီ ရွေးကောက်တင်မြှောက်နိုင်ပါသည်။

ဤအပိုဒ်ခွဲ၏ ရည်ရွယ်ချက်အရ နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခုက အနိုင်ရရှိသည့် ယေဘုယျကိုယ်စားလှယ်နေရာစုစုပေါင်းတွင် လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်များ သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်များ၏ အမည်စာရင်းကို တရားဝင်အစိုးရပြန်တမ်းတွင် ထုတ်ပြန်ကြေငြာပြီး သုံးရက်အတွင်း အဆိုပါနိုင်ငံရေးပါတီသို့ မှန်မှန်ကန်ကန်ဝင်ရောက်သည့် ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်ပါသည်။

(င) မွတ်စလင်မဟုတ်သူများအတွက် သီးသန့်ဖယ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်နေရာများကို အမျိုးသားညီလာခံအတွင်း သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်၏ နိုင်ငံရေးပါတီအသီးသီးက အနိုင်ရရှိသော ယေဘုယျကိုယ်စားလှယ်နေရာ၏ စုစုပေါင်းအရေအတွက်ကိုအခြေခံ၍ ဥပဒေအရနိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ကိုယ်စားလှယ်စာရင်းအပေါ်အချိုးကျ ကိုယ်စားပြုသည့်စနစ်ဖြင့် ဥပဒေနှင့်အညီ ရွေးကောက်တင်မြှောက် နိုင်ပါသည်။

ဤအပိုဒ်ခွဲ၏ ရည်ရွယ်ချက်အရ နိုင်ငံရေးပါတီတစ်ခုက အနိုင်ရရှိသည့် ယေဘုယျကိုယ်စားလှယ်နေရာ စုစုပေါင်းတွင် လွတ်လပ်သော ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်များ သို့မဟုတ် ရွေးကောက်ခံကိုယ်စားလှယ်များ၏အမည်စာရင်းကို တရားဝင်အစိုးရပြန်တမ်းတွင် ထုတ်ပြန်ကြေငြာပြီး သုံးရက်အတွင်း အဆိုပါနိုင်ငံရေးပါတီသို့ မှန်မှန်ကန်ကန်ဝင်ရောက်သည့် ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်ပါသည်။

ရင်းမြစ်။ ပါကစ္စတန်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ - ဤဇယားကွက်ကို စာရေးသူပြန်လည်မွမ်းမံရေးဆွဲထားသည်။

သီးသန့်ဖယ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်နေရာများ၏ လက်တွေ့အသုံးချမှုအပေါ် အယူအဆများ ကွာခြားပါသည်။ တစ်ဖက်တွင် လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းများအား ကိုယ်စားပြုရန် စံအဖြစ်သတ်မှတ်ထားသော အကျိုးအမြတ်တစ်ခုအဖြစ်ယင်းကိုယူဆထားပြီး အခြားတစ်ဘက်တွင်လည်း ကိုယ်စားလှယ်လောင်းနေရာများ သီးသန့်ဖယ်ထားခြင်းသည် လူများစုဖြစ်သောလူဦးရေ၏တစ်ချို့တစ်ဝက်အပေါ်တွင် မကျေမချမ်းမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေပြီး ယဉ်ကျေးမှုအမျိုးမျိုး ကွဲပြားခြားနားလျက်ရှိကြသော အဖွဲ့အစည်းများအကြား အယုံအကြည်ကင်းမဲ့ခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်လာစေနိုင်သဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်အား သိသာထင်ရှားသော ကြိုးကိုင်ခြယ်လှယ်ခြင်းမရှိပဲ အမျိုးအစားပေါင်းစုံကို ကိုယ်စားပြုသည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တစ်ခု ပေါ်ပေါက်လာစေမည့် ဒီဇိုင်းပုံစံနည်းလမ်းများသည် ပိုမိုကောင်းမွန်သောနည်းလမ်းများဖြစ်သည်ဟု အငြင်းပွားလျက်ရှိကြသည်။

ကိုယ်စားလှယ်လောင်းနေရာခွဲတမ်းသတ်မှတ်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် သီးသန့်နေရာချန်ထားပေးခြင်းစနစ်ဖြင့် လူနည်းစုအုပ်စုများနှင့် အမျိုးသမီးများကိုယ်စားပြုမှုရရှိရန်အားပေးမြှင့်တင်နိုင်သည်။ ၎င်းနေရာသီးသန့်ချန်ထားပေးခြင်း၏ အမှန်တကယ်အသုံးဝင်မှုအပေါ် ထင်မြင်ချက်မှာမူ ကွဲပြားပေသည်။ လွှတ်တော်အတွင်း မဲပေးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ပုံစံသည် အရေးကြီးသောကိစ္စရပ်များအပေါ် လူနည်းစုလူမျိုးများက လွှမ်းမိုးမှုရှိစေရန် သေချာစေသည်။

၅.၁.၃။ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ၏ နေရာခွဲတမ်းများ

ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများအတွက် ခွဲတမ်းများချထားပေးခြင်းကို အမျိုးသမီးထုကိုယ်စားပြုမှုအား မြှင့်တင်ပေးရန်အတွက် ယေဘုယျအားဖြင့် အသုံးပြုပါသည်။ ယင်းခွဲတမ်းများသည် ရွေးကောက်ပွဲများအတွက် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းတွင် အနည်းဆုံးပါဝင်ရမည့် အမျိုးသမီးရာခိုင်နှုန်းအားသတ်မှတ်ပြီး ရွေးကောက်ပွဲများအတွက် နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းစာရင်းများတွင် ၎င်းသတ်မှတ်ချက်အတိုင်း လက်တွေ့လိုက်နာကျင့်သုံးရမည်ဖြစ်ကြောင်း သတ်မှတ်ပေးပါသည်။ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ၏ခွဲတမ်းများကို အဓိကအားဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေများတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းမရှိပါ။ International IDEA မှ ထုတ်ဝေထားသော ရွေးကောက်ပွဲစနစ် ဒီဇိုင်း - International IDEA ၏ လက်စွဲစာအုပ်အသစ် (၂၀၀၅)^{၁၀} သည် သီးသန့်ဖယ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်နေရာနှင့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ၏ ခွဲတမ်းများအပေါ်တွင် ပို၍အသေးစိတ်ဆန်သော အချက်အလက်များကိုဖော်ပြထားပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း အမျိုးသမီးများ၏ ကိုယ်စားပြုခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ လေ့လာမှတ်သားရန်အတွက် International IDEA သည် Women in Parliament: Beyond Numbers (1998, rev.2005) ဟူသည့် နောက်ထပ်လက်စွဲစာအုပ်တစ်အုပ်ကို ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။

၅.၁.၄။ နှစ်ထပ်ကွမ်းဆန္ဒမဲပေးခြင်းစနစ် (Double Majority Voting)

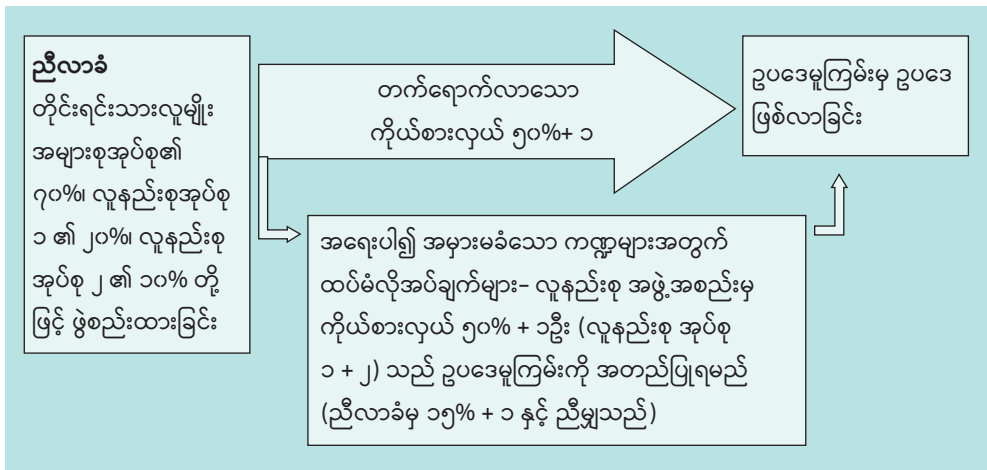
ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဖွဲ့စည်းမှုအပြင် ယင်းအတွင်းရှိ ဆန္ဒမဲပေးရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ပုံစံချမှတ်ခြင်းသည် ဘာသာစကား၊ ယဉ်ကျေးမှုအစရှိသဖြင့် အထူးသောအမှားမခံသည့် အလေးပေးဖွယ်ကိစ္စရပ်များတွင် လူနည်းစု၏ပါဝင်မှုကို ဖန်တီးပေးနိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် သာမန်အများစု ထောက်ခံမဲအရေအတွက်အပြင် အဆိုပါအများစုထောက်ခံမဲအတွင်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် ယင်းကိစ္စရပ်များအပေါ်ကိုင်တွယ်သည့် ကိုယ်စားလှယ်လူနည်းစုများ၏ အများစုထောက်ခံမဲအရေအတွက်ကိုလည်း လိုအပ်ပါသည်။ နှစ်ထပ်ကွမ်းမဲပေးခြင်းစနစ်သည် ထောက်ခံမဲအသာစီးရသူကသာ အာဏာကိုပိုင်ဆိုင်နိုင်သည်ဟူသည့် စည်းမျဉ်းကိုပယ်ချရန်အတွက် လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းအား ဗီတိုအာဏာကိုပေးအပ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဇယားကွက် ၅ သည် ယခင် ယူဂိုဆလပ်စ် မက်ဆီဒိုးနီးယားသမ္မတနိုင်ငံ (FYROM) တွင် ကျင့်သုံးသော နှစ်ထပ်ကွမ်းဆန္ဒမဲပေးခြင်းစနစ်၏ သဘောတရားကို အလေးပေးဖော်ပြထားသော်လည်း ယင်းစနစ်ကို ဘယ်လိုယုံနိုင်ငံတွင်လည်း (ဘာသာစကားအမျိုးမျိုး သုံးနှုန်းပြောဆိုနေကြသော လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ နယ်နိမိတ်များကို အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသော ဥပဒေများနှင့် စပ်လျဉ်း၍) တွေ့ရနိုင်ပါသည်။

ဇယားကွက် ၅။ ယခင် ယူဂိုဆလပ်စ် မက်ဆီဒိုးနီးယားသမ္မတနိုင်ငံတွင် နှစ်ထပ်ကွမ်းဆန္ဒမဲပေးခြင်း၏ သဘောတရား

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း နှစ်ထပ်ကွမ်းဆန္ဒမဲပေးခြင်းစနစ်

မက်ဆီဒိုးနီးယား၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၉ (၂)

ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာစကား အသုံးအနှုန်း၊ ပညာရေး၊ ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ မှတ်တမ်း အထောက်အထားများနှင့် အထိမ်းအမှတ်သင်္ကေတများကို အသုံးပြုခြင်းတို့အပေါ် တိုက်ရိုက် အကျိုးသက်ရောက်မှုများရှိနေသော ဥပဒေများအတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရာတွင် တက်ရောက်သော ကိုယ်စားလှယ်များ၏ အများစုထောက်ခံမဲအရေအတွက်ဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ အဆိုပါ ထောက်ခံမဲ အများစုပေးသူများအတွင်းတွင်မှ တက်ရောက်သော ကိုယ်စားလှယ်များ အနက် မက်ဆီဒိုးနီးယားပြည်သူများ မဟုတ်သော လူမှုအဖွဲ့အစည်းများမှ ရောက်ရှိလာကြသည့် ထောက်ခံမဲအများစုဖြင့်သော်လည်းကောင်း ညီလာခံသည် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပါသည်။ ဤ ပြဋ္ဌာန်းချက်ကိုအသုံးပြုခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ မည်သည့်အငြင်းပွားမှုမဆို လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ အချင်းချင်းကြား ဆက်ဆံရေးကော်မတီက ဖြေရှင်းပေးပါသည်။

၅.၁.၅။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပါဝင်သော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်

ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အား ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ကြသူများအား ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း အမျိုးမျိုးသောကိုယ်စားပြုခြင်း ပုံစံများ ကို ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်စေနိုင်ရန်အတွက် အခြားသော နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အောက်လွှတ် တော်ဖြစ်သည့် ညီလာခံ သို့မဟုတ် အစည်းအဝေးများတွင် ကိုယ်စားပြုခြင်းသည် အချိုးကျစနစ်ဖြစ် ပြီး လူဦးရေအပေါ်မူတည်သည်။ အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးစီသည် ပြည်သူ၊ အဆင့်အတန်း၊ ပိုင်နက်၊ အကျိုး အမြတ်တစ်မျိုးစီကို ကိုယ်စားပြုပေရာ အောက်လွှတ်တော်သည် အထက်လွှတ်တော် ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် ဆိုင်သော အခြေခံမူများအပေါ် လွှမ်းမိုးပါသည်။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပါဝင်သော ဥပဒေပြုလွှတ်တော် သည် ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားရှိ နိုင်ငံပေါင်း ၈၀ ကျော်မှ လက်ခံကျင့်သုံးလျက်ရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာပုံစံချမှတ်မှု၏ အများသုံးနမူနာ ပုံစံ ဖြစ်ပါသည်။

သမိုင်းကြောင်းအစဉ်အလာအရ ဖွဲ့ စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများသည် မျိုးရိုးမြင့်မြတ်သူများနှင့် အရပ်သူအရပ်သား များအကြား အကျိုးစီးပွားများခွဲခြားခြင်းများ အား ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် လွှတ်တော်နှစ်ရပ် ပါဝင်သောစနစ်ကိုစတင်ကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်။ ဗြိတိန်အစိုးရသည်အထက်လွှတ်တော်ဖြစ်သည့် The House of Lords ကို ထိုနည်းဖြင့် ခွဲခြား ထားသော်လည်း ၎င်းကိုအကြံပေးအဖွဲ့အစည်း တစ်ခုနီးပါးအသွင်ပြောင်းလျက်ယင်း၏အာဏာ

အလျားလိုက်နည်းစနစ်အရ ဥပဒေပြု အထက်လွှတ်တော်ကို ဖွဲ့စည်းခြင်းအားဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဒေါင်လိုက်နည်းစနစ်အရ ပြည်နယ်အဆင့်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များကို ဖွဲ့စည်းခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း ဥပဒေပြု လွှတ်တော်၏အာဏာကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေး ခြင်းဖြင့် ကိုယ်စားပြုခြင်းကိုလည်း မြှင့်တင် နိုင်ပါသည်။ နယ်မြေ/ဒေသအလိုက်အစုအဖွဲ့ များသည် ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းလုံးရှိ ဥပဒေပြု အထက်လွှတ်တော်များအတွက် အခြေခံ အကျဆုံးသောကိုယ်စားပြုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ကို ထိထိရောက်ရောက်လျှော့ချခဲ့သည်မှာ ဆယ်စုနှစ်များစွာကျော်လာပြီဖြစ်သည်။ ဗြိတိန်နိုင်ငံအပြင် အချို့သောနိုင်ငံများ၌ မင်းမျိုးမင်းနွယ်ဝင်ဆန်သော ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်များ တည်ရှိနေဆဲ ဖြစ်ပါသည် (ဥပမာ- လီဆိုသို)။

မကြာသေးမီနှစ်များအတွင်းက ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်များတွင် လူမှုအဖွဲ့အစည်း၏ အချို့သောအုပ်စုများအတွက် ကိုယ်စားလှယ်နေရာများကို သီးသန့်ဖယ်ထားခြင်းများရှိလာပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဘော့စဝါနာတွင် ရိုးရာတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများမှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်၍ ခန့်အပ်ခြင်းခံရသော ကိုယ်စားလှယ်များသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုလွှတ်တော် (House of Chief) တွင် ပါဝင်ကိုယ်စားပြုကြသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုလွှတ်တော်တွင် ဥပဒေပြုရေးအာဏာများ အကန့်အသတ်ဖြင့်သာရှိသော်လည်း လူမျိုးစုဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား အဆိုပြုထားသော ပြောင်းလဲမှုများအတွက် လွှတ်တော်သည် ယင်းနှင့် ဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ပါသည်။ မော်ရော့ကိုနိုင်ငံတွင် ကုန်သွယ်ရေးသမဂ္ဂနှင့် စက်မှုလက်မှု၊ စိုက်ပျိုးရေးဆိုင်ရာ ကိုယ်စားလှယ်များသည် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များ၏ ငါးပုံနှစ်ပုံကို ရွေးချယ်ကြပါသည်။ အိုင်ယာလန်နိုင်ငံတွင် ယဉ်ကျေးမှု၊ ပညာရေး၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ အလုပ်သမားရေးရာ၊ စက်မှုနှင့် စီးပွားရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် အစိုးရ၏ ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုကဏ္ဍများသည် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ၇၀% ကို ရွေးချယ်ပါသည်။ မာလာဝီနိုင်ငံတွင် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ သုံးပုံတစ်ပုံသည် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်ဒေသများမှ တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များက ကိုယ်စားလှယ်ရွေးချယ်သည့် အစည်းအဝေးတွင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်လိုက်သည့် တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များဖြစ်ပြီး ကျန်သော သုံးပုံနှစ်ပုံကို အကျိုးစီးပွားအဖွဲ့အစည်းများ (အမျိုးသမီး အဖွဲ့အစည်းများ၊ မသန်စွမ်းချို့တဲ့သူများ၊ ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေး၊ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးနှင့် စီးပွားရေးကဏ္ဍများ၊ ကုန်သွယ်ရေးသမဂ္ဂများ) အပြင် လူမှုအဖွဲ့အစည်း (ဂုဏ်သရေရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်များ) နှင့် ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းများ စသည်တို့က အဆိုပြုထားသော ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများမှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။

သို့ရာတွင် နယ်မြေအလိုက်အဖွဲ့အစည်းများသည် ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းလုံးရှိ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်များအတွက် အခြေခံအကျဆုံးသော ကိုယ်စားပြုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဖက်ဒရယ်အစိုးရစနစ်ကို ကျင့်သုံးသော လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ထားရှိသည့် နိုင်ငံများတွင် ပြည်နယ်များ၊ ခရိုင်များနှင့် တိုင်းဒေသကြီးများအတွင်း ကိုယ်စားပြုခြင်းသည် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်ဖြစ်ခြင်းကို ဆုံးဖြတ်ပေးပါသည်။ တစ်ပြည်ထောင်စနစ်ကျင့်သုံးသောနိုင်ငံများအနက် အကြမ်းဖျင်းအားဖြင့် လေးပုံတစ်ပုံသော နိုင်ငံများတွင်လည်း အထက်ပါအချက်အတိုင်း ဆောင်ရွက်ပါသည်။

မကြာသေးမီနှစ်များအတွင်း နိုင်ငံများစွာတို့သည် ယင်းတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်ကို စတင်ကျင့်သုံးလာခဲ့ပါသည် (ချက်ဇီပတ်ဘလစ်၊ ပိုလန်)။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် အခြားသောနိုင်ငံများ

သည်လည်း ယင်းတို့၏ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်များကို ဖျက်သိမ်းခဲ့ကြပါသည်။ (ခရိုအေးရှား၊ ကီဂျစ်စတန်၊ ဆီနီဂေါ)။ သို့ဖြစ်ရာ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်ကို ထားရှိခြင်း၊ မရှိခြင်းနှင့် မည်သည့် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အမျိုးအစားသည် သင့်လျော်မှုရှိသော ဒီမိုင်းပုံစံဖြစ်သည်ကို ဆုံးဖြတ်ရန်သည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏အနေအထားအပေါ်တွင်သာ မူတည်ပါသည်။

ဤဇယားကွက်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှစ်ရပ်ထားရှိခြင်း (သို့) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တစ်ရပ်ထားရှိခြင်းကိုအသားပေးကာ ကျိုးကြောင်းဆင်ခြင်မှုများကို အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြထားသည်။

ဇယား ၂။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ရှိသော သို့မဟုတ် ပင်မလွှတ်တော်တစ်ရပ်သာရှိသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခြေခံအကြောင်းရင်းများ

လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ရှိသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ...	လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာရှိသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ...
ကိုယ်စားပြုခြင်းပုံစံများကို မြင့်မားတိုးတက် လာစေပါသည်။ သို့မဟုတ် အင်စတီကျူးရှင်း တစ်ခုတည်း၏ အောက်တွင် အခြားနည်းလမ်းဖြင့်ကိုယ်စားပြုခြင်းအခွင့်အလမ်းကို ဖန်တီးပေးခြင်းထက် ပိုမိုအဆင်ပြေ လွယ်ကူစေသော၊ ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိသော အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာဖြေရှင်းချက်ကို ဖန်တီးပေးပါသည်။	ဥပဒေတစ်ခုအား အတည်ပြုချက်မရပါက သို့မဟုတ် နိုင်ငံသားများ၏ အကျိုးစီးပွားများကို ဥပက္ခာပြုထားပါက အပြစ်တင်စရာအခြားသော လွှတ်တော်တစ်ရပ်မရှိသဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များသည် ပိုမိုကြီးလေးသော တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ရပါသည်။
မျှော်မှန်းမထားပဲ ရုတ်ချည်းစိတ်လိုက်မာန်ပါ ပြုမှုများ၏ တွန်းအားများကြောင့် ပေါ်ပေါက်လာသည့် အလျင်စလို မူကြမ်းရေးဆွဲထားသော ဥပဒေများအားအတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်းကိုနှောင့်နှေးစေပါသည်။ စဉ်းစားချင့်ချိန်မှုများကိုပြုလုပ်ရန်နှင့် ထပ်မံ၍ဆန်းစစ်နိုင်ရန်ခွင့်ပြုပေးပါသည်။	အဆိုပြုထားသည့် တရားဥပဒေကိုအချိန်တိုတိုနှင့် ခရီးရောက်အောင်အတည်ပြုနိုင်ပါသည်။
သာမန်အများစု ထောက်ခံမဲအရေအတွက်၏ ဖိနှိပ်ကြီးစိုးအုပ်ချုပ်မှုများကို ရှောင်ကြဉ်နိုင်စေပါသည်။	အရေးပါသော လုပ်ငန်းစဉ်များကိုအကောင်အထည်ဖော်ရန် လွယ်ကူရှင်းလင်းသော ဥပဒေများအား အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းပေးပြီး ယင်းတို့အားများစွာသော သဘောတူညီမှုများဖြင့် အငြင်းပွားမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်စေနိုင်ပါသည်။
နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ ကြီးကြပ်ထိန်းချုပ်မှုကို မြင့်မားစေပါသည်။	ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်အရေအတွက်မှာ ပိုမိုနည်းပါးသဖြင့် ပြည်သူများကစောင့်ကြည့်စစ်ဆေးရန် ပိုမိုလွယ်ကူပါသည်။

• ကြီးမားသည့် အကျိုးစီးပွားများအား မဆိုင်းမတွ တုံ့ပြန်နိုင်စေပါသည်။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ရှိသောစနစ် ဖြင့် အာဏာကိုခွဲဝေသတ်မှတ်သောအခါ မြင့်မားသောအကျိုးစီးပွားများအကြောင်း မဲဆွယ်ဟောပြောသူများသည် ခေါင်းဆောင်အများစု၏ ထောက်ခံမှုကို ရရှိမည်ဖြစ်သည်။	• လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာရှိသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော် စနစ်များ၏ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိခြင်းသည် မြင့်မားသော အကျိုးစီးပွားများအကြောင်း မဲဆွယ်ဟောပြောသူများ၏ လွှမ်းမိုးမှုများကို လျော့ပါးစေနိုင်ပါသည်။
--	--

မတူကွဲပြားသော သဘောထားအမျိုးမျိုးအား ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်မှတစ်ဆင့် ထိရောက်စွာ ကိုယ်စားပြုရန်အတွက် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပါဝင်သော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ပုံစံချမှတ်ရာတွင် စံသတ်မှတ်ချက်နှစ်မျိုးကို စဉ်းစားသင့်ပါသည်။ ပထမသတ်မှတ်ချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အတွက် ကိုယ်စားလှယ်ရွေးချယ်မှုများကို ပုံစံချမှတ်ပေးသည့် နည်းလမ်းဖြစ်ပြီး ဒုတိယအချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အား ပေးအပ်ထားသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများဖြစ်ကြပါသည်။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးအတွက် တူညီသောရွေးကောက်ပွဲစနစ်ကို အသုံးပြုပါက ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်သည် အောက်လွှတ်တော်အတွင်းရှိအများစုကို အားဖြည့်ပံ့ပိုးပေးသကဲ့သို့သာ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ရွေးကောက်ပွဲများသည် တစ်ပြိုင်နက်ကျင်းပမည်ဆိုပါက ယင်းကဲ့သို့သောအခြေအနေ ပို၍ပင်ဖြစ်နိုင်ချေရှိပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏အာဏာကို အဓိပ္ပါယ်ရှိသောအာဏာလွှဲပြောင်း ခွဲဝေပေးမှုဖြစ်ရန် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အတွက် ကွဲပြားခြားနားသော ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ကို လိုအပ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အား အပ်နှင်းထားသော စစ်မှန်ထိရောက်သည့် အာဏာများသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် အာဏာခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးမှု၏အတိုင်းအတာကို ဆုံးဖြတ်ပေးပါသည်။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏အာဏာများကို ဆန်းစစ်ရာတွင် ဤအခန်းသည် ယင်း၏ အာဏာကို အခြားသောအစိုးရဏ္ဏာများ၏ အာဏာနှင့်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရန် (အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်သည် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးများနှင့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲများကို အတည်ပြုပါသည်) အဓိကထားခြင်းမဟုတ်ပဲ ဥပဒေမူကြမ်းကို

မတူကွဲပြားခြားနားသော သဘောထားအမျိုးမျိုးကို ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်မှ တစ်ဆင့် ကိုယ်စားပြုပေးနိုင်ရန် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်သည့်နည်းလမ်းနှင့်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို စဉ်းစားသင့်ပေသည်။

အတည်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်းစသဖြင့် ဥပဒေပြုရေး လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရာတွင် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ အရည်အသွေးရှိသော ပါဝင်လုပ်ဆောင်နိုင်မှုအပေါ်တွင် အလေးထားပါသည်။

ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား ရွေးချယ်ခြင်း

ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား ရွေးချယ်ရာတွင် နည်းလမ်းလေးခုကို မရှိမဖြစ်လိုအပ်ပါသည်။

၁။ နယ်မြေတစ်ခုအတွင်းရှိ ပြည်သူများ၏ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းကို ခံရသော ယင်းနယ်မြေအဖွဲ့ခွဲများ (ပြည်နယ် သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီးများ) ၏ ကိုယ်စားလှယ်များတွင် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်ပါသည် (အာဂျင်တီးနား၊ ဩစတေးလျ၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ အီတလီ၊ နိုင်ဂျီးရီးယား၊ ဆွစ်ဇာလန်၊ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု)။ ပြည်သူများ၏ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်မှုများတွင်လည်း ပုံစံနှစ်မျိုးရှိပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် နိုင်ဂျီးရီးယားတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ဒေသန္တရအဖွဲ့ခွဲများကို အထက်လွှတ်တော်ဆိုင်ရာ မဲဆန္ဒနယ် သုံးခုခွဲပါသည်။ မဲဆန္ဒနယ် တစ်ခုချင်းစီအတွက် ထောက်ခံမဲ အရေအတွက်အများဆုံးရရှိသူ ကိုယ်စားလှယ်ကသာ ကိုယ်စားလှယ်နေရာ ရရှိပါသည်။ ဩစတေးလျတွင်မူ ပြည်သူလူထုသည် ပြည်နယ်တစ်ခုလျှင် ကိုယ်စားလှယ် ခြောက်ဦးကို အချိုးကျစနစ်အရ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။ ယင်းထောက်ခံမဲ အများဆုံးရရှိသူခြောက်ဦးသည် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များ ဖြစ်လာပါသည်။

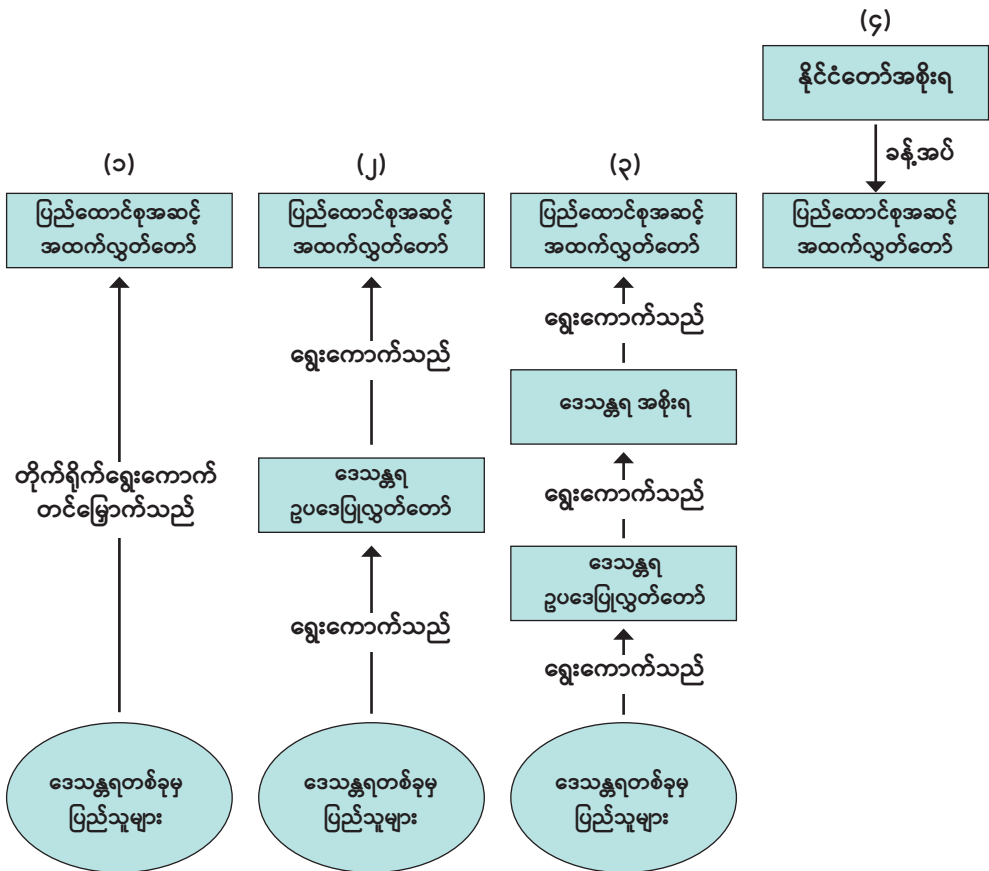
၂။ အချို့သော နိုင်ငံများတွင် ဒေသန္တရဥပဒေပြုလွှတ်တော်များသည် ကိုယ်စားလှယ်များကို ဥပဒေပြု အထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ကြပြီး ယင်းတို့သည် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် မဖြစ်မနေဖြစ်ရန် မလိုအပ်ပါ (ဩစတေးလျ။¹¹ အီသီယိုးပီးယား၊¹² အိန္ဒိယ။¹³)။ ယင်းတွင်လည်း ပုံစံနှစ်မျိုးရှိပြန်ပါသည်။ အချို့သောနိုင်ငံများတွင် ဒေသန္တရဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း သာမန်အများစုထောက်ခံမဲ အရေအတွက်က ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များကို ဆုံးဖြတ်ပေးပါသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ဒေသန္တရဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း လူများစုပါတီများ (တစ်ဖွဲ့တည်းဖြစ်စေ၊ ပူးပေါင်း၍ဖြစ်စေ) သည် ယင်းတို့၏ ကိုယ်စားလှယ်ကို သီးခြားရွေးကောက်တင်မြှောက်နိုင်ပါသည်။ အချို့သောနိုင်ငံများမှာမူ အဆိုပါရလဒ်ကို ရှောင်ကြဉ်ရန်အတွက် အချိုးကျ ကိုယ်စားပြုခြင်းနည်းလမ်းကို ကျင့်သုံးပါသည်။ ဒေသန္တရဥပဒေပြု လွှတ်တော်များတွင် ကိုယ်စားပြုသော နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်တွင် ယင်းတို့အား ကိုယ်စားပြုမည့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများကို ရွေးချယ်ကြပါသည် (ဥပမာ- အကယ်၍ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အတွင်း ပြည်နယ်တစ်ခုချင်းစီအတွက် ကိုယ်စားလှယ်နေရာ သုံးနေရာစီရှိပါက ဒေသန္တရဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း နေရာရရှိထားသည့် အင်အား အကြီးဆုံး ပါတီသုံးခုမှသာလျှင် ထိုနေရာသုံးနေရာအတွက် ရွေးချယ်ခံရပါသည်။)။ ပြင်သစ် နိုင်ငံတွင်မူ ဤနည်းလမ်းအပေါ်တွင် ကွဲလွဲမှုများရှိပါသည်။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်

ကိုယ်စားလှယ်များကို အစိုးရ၏အဆင့်အသီးသီးရှိ (တစ်နိုင်ငံလုံး အတိုင်းအတာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးနယ်ပယ်များ၊ တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်များ၊ မြို့နယ်အဆင့်များ) သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေပြု ညီလာခံများမှ ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော ရွေးကောက်ပွဲအဖွဲ့အစည်းကသာ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။ တကယ်တမ်းတွင် ရွေးကောက်ပွဲအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ်များ၏ ၉၅%သည် မြို့နယ်အဆင့်မှ ဖြစ်ပါသည်။

၃။ သို့တိုင်အောင် အခြားနိုင်ငံများတွင် ပြည်နယ်အစိုးရများက ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါသည် (ဥပမာ-ဂျာမနီ)။

၄။ ပြည်နယ်အစိုးရများ၏ အဆိုပြုချက်များအပေါ်မူတည်၍ ဗဟိုအစိုးရသည် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါသည်။

ပုံ ၅ ။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်ခြင်း

ရင်းမြစ်။ Böckenförde, M., *UNDP Manual on Bicameral Models in Federal States: A Comparative Analysis with a Specific Focus on Sudan* (Khartoum: United Nations Development Programme, 2007) ကို အခြေခံ၍ စာရေးသူသည် ဤပုံကို ရေးဆွဲထားခြင်းဖြစ်သည်။

ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များအားရွေးချယ်သည့် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးသည် ကိုယ်စားလှယ်များ၏ သစ္စာစောင့်သိမှုကို ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ ဤတွင် မည်သူတို့၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် ကိုယ်စားလှယ်များသည် ကိုယ်စားပြုမည်နည်း သို့မဟုတ် မည်သူတို့၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် ကိုယ်စားလှယ်များရပ်တည်နေသည်ဟု ပြည်သူတို့က ယူဆကြသနည်းဟူ၍ မေးစရာရှိလာပါသည်။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်ရှိ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းခံရသော ကိုယ်စားလှယ်များ (ပုံ ၆ တိုင် ၁) သည် ဒေသန္တရအစိုးရ တစ်ခုအဖြစ်ထက် ပြည်သူများ၏ ကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ်သာထမ်းဆောင်ကြပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ယင်းတို့သည်ဒေသန္တရဆိုင်ရာ အမြင်များကိုကိုယ်စားပြုဖော်ပြပေးရန်မဖြစ်နိုင်ပဲ ယင်းတို့နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ အကျိုးစီးပွားများအတွက် ကိုယ်စားပြုခြင်းဘက်ကို ပို၍တိမ်းညွတ်စေပါသည်။ တဖန်ဒေသန္တရ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များမှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်များ (ပုံပါ တိုင် ၂) သည် ဒေသန္တရဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားနှင့် တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများကို အတူတကွပံ့ပိုးဆောင်ရွက်စေနိုင်မည့် ချိတ်ဆက်မှုတစ်ခုဖြစ်သော ဒေသန္တရအစိုးရနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာချိတ်ဆက်မှုကို ဖန်တီးထားလေ့ရှိပါသည်။ ဒေသန္တရလွှတ်တော်နှင့် အစိုးရတို့၏ ပူးတွဲလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများသည် ပူးတွဲတာဝန်ဝတ္တရားများ ပေါ်ထွက်လာစေပြီး ကိုယ်စားလှယ်များသည် နှစ်ဦးစလုံး၏ အကျိုးစီးပွားကို ကိုယ်စားပြုထမ်းဆောင်ရာတွင် ထိရောက်မှုမှာ အကန့်အသတ်သာရှိနိုင်ပါသည်။

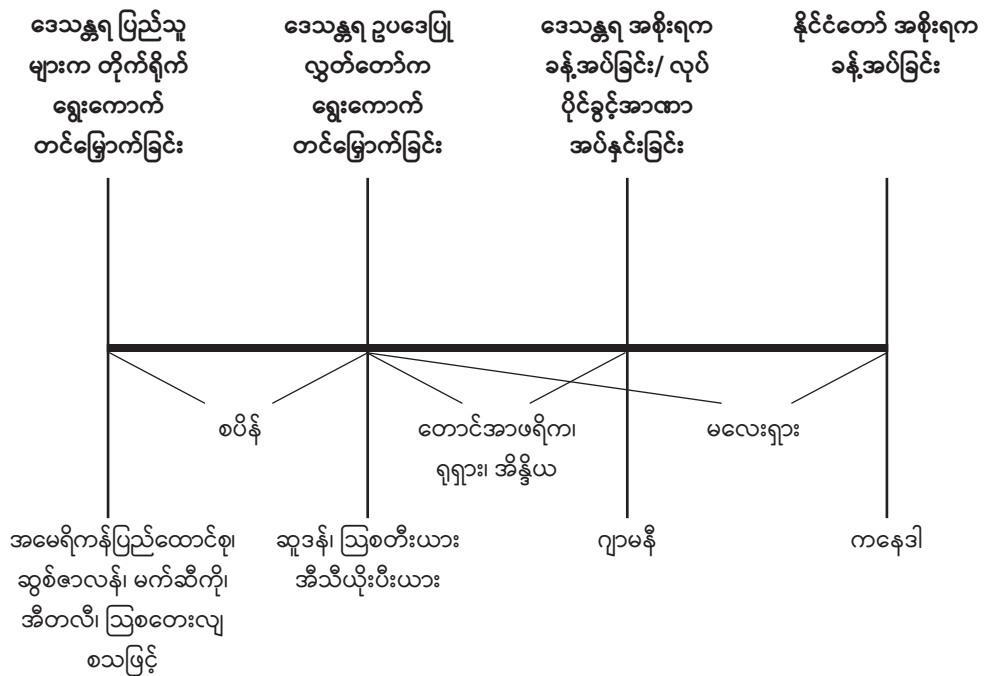
ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အား ဖွဲ့စည်းခြင်းဖြင့် ဒေသန္တရအစိုးရနှင့် ခိုင်မာသောချိတ်ဆက်မှုတစ်ခုကို ဖန်တီးခြင်းသည် အမျိုးသားအဆင့်တွင် ဒေသန္တရအစိုးရ၏ နိုင်ငံရေးသဘောတရားများ အကျိုးဝင်မှုကို မြှင့်တင်ပေးပါသည်။ ပြည်နယ်အစိုးရများသည် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များအားခန့်အပ်၍ ညွှန်ကြားပါက (ပုံပါ တိုင် ၃) ကိုယ်စားလှယ်များသည် အဓိကအားဖြင့် ပြည်နယ်အစိုးရများ၏ သဘောထားများကို ဗျူရိုကရက် အရာရှိများအဖြစ် ကိုယ်စားပြုကြပြီး ပြည်သူများကို ကိုယ်စားပြုခြင်းမရှိကြတော့ပေ။ နိုင်ငံတော်အစိုးရသည် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ကိုယ်စားလှယ်များ (ပုံပါ တိုင် ၄) ကို ခန့်အပ်ပါက ကိုယ်စားလှယ်များကို ဒေသန္တရအဖွဲ့အစည်းများအတွက် ပြောရေးဆိုခွင့် ရှိသူများအဖြစ် နိုင်ငံရေးအရ အားထား ယုံကြည်၍မရနိုင်ပေ။

ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား ရွေးချယ်သည့် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးသည် ကိုယ်စားလှယ်များ၏ သစ္စာစောင့်သိမှုကို ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ ဤတွင် မည်သူတို့၏အကျိုးစီးပွားအတွက် ကိုယ်စားလှယ်များသည် ကိုယ်စားပြုမည်နည်း သို့မဟုတ် မည်သူတို့၏ အကျိုးစီးပွားအတွက်ကိုယ်စားလှယ်များ ရပ်တည်နေသည်ဟု ပြည်သူတို့က ယူဆကြသနည်းဟူ၍ မေးစရာရှိလာပါသည်။

ဤကဲ့သို့ အားသာချက်များ နှင့် အားနည်းချက်များ အပြိုင်ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိသောကြောင့် နိုင်ငံများစွာတို့သည် နှစ်ခု သို့မဟုတ် နှစ်ခုထက်ပိုသော ဆန္ဒမဲပေးခြင်းစနစ်များကို အတိုင်းအတာအမျိုးမျိုးအထိပေါင်းစပ်၍ အသုံးပြုကြပါသည်။ တောင်အာဖရိက (၆၀ ရာခိုင်နှုန်း : ၄၀ ရာခိုင်နှုန်း)၊

ရုရှား (၅၀ ရာခိုင်နှုန်း : ၅၀ ရာခိုင်နှုန်း) နှင့် အိန္ဒိယ (၉၅ ရာခိုင်နှုန်း : ၅ ရာခိုင်နှုန်း) တို့သည် ပုံပါ အမျိုးအစား (၂) နှင့် (၃) ၏ စနစ်များကို ပေါင်းစပ်ကျင့်သုံးကြပါသည်။ စပိန်နိုင်ငံ (၈၀ ရာခိုင်နှုန်း : ၂၀ ရာခိုင်နှုန်း) သည် ပုံပါ အမျိုးအစား (၁) နှင့် (၂) ကို ပေါင်းစပ်အသုံးပြုရန် ချမှတ်ထားပါသည်။ မလေးရှားနိုင်ငံ (၃၇ ရာခိုင်နှုန်း : ၆၃ ရာခိုင်နှုန်း) သည် ပုံပါ အမျိုးအစား (၂) နှင့် (၄) ကို အသုံးပြုပါသည်။ အမျိုးအစားများကို တစ်ခုထက်ပို၍ တစ်ပြိုင်နက်အသုံးပြုခြင်းသည် အထက်တွင်ဆွေးနွေးခဲ့သော အပြောင်းအလဲတွန်းအားများကို လျော့ပါးစေရုံသာမက ဤနည်းလမ်းသည် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ကိုယ်စားလှယ်များအား တစ်ပြိုင်နက်တည်းမှာပင် နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်သူအသီးသီးနှင့် ညှိနှိုင်းပြေလည်မှုရယူရန် ဖန်တီးပေးပါသည်။

ပုံ ၆။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အား ရွေးချယ်ခြင်းနမူနာများ

ရင်းမြစ်။ Böckenförde, M., *UNDP Manual on Bicameral Models in Federal States: A Comparative Analysis with a Specific Focus on Sudan* (Khartoum: UNDP, 2007) ကို အခြေခံ၍ စာရေးသူသည် ဤပုံကို ရေးဆွဲထားခြင်းဖြစ်သည်။

ဒေသန္တရမဲဆန္ဒရှင်များသည် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပြီး မတူညီသောကိုယ်စားပြုမှုကို ရရှိစေလိုပါက အောက်လွှတ်တော်နှင့်မတူသော အခြားသောနည်းလမ်းတစ်မျိုးဖြင့် ကိုယ်စားလှယ်နေရာခွဲဝေချထားပေးရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဒေသန္တရလွှတ်တော်များတွင် မကြာခဏဆိုသလို လွှတ်တော်ပုံစံအရွယ်အစားနှင့် လူဦးရေ

ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုပဲ တူညီသောကိုယ်စားလှယ်အရေအတွက် ထားရှိပါသည်။ ဝေဖန်ရေးသမားများကမူ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အတွင်း ဤကဲ့သို့ ကိုယ်စားလှယ်နေရာ သတ်မှတ်သောပုံစံသည် အမျိုးသားအဆင့်တွင် ဥပဒေပြုခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်အနေဖြင့် နိုင်ငံသားအယောက်စီတိုင်းကို ညီတူညီမျှ ကိုယ်စားပြုသင့်သည်ဟူသည့် ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ စည်းမျဉ်းများကို ချိုးဖောက်ခြင်းဖြစ်သည်ဟူ၍ အချင်းများလျက်ရှိကြပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံတွင်¹⁴ အသေးငယ်ဆုံး ဒေသစိတ်နယ်မြေများမှ (လူဦးရေ၏ ၂၀% ကိုသာ ကိုယ်စားပြုသည်) အထက်လွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များသည် မည်သည့်ဥပဒေပြုရေး ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုမဆို မိမိတို့ အယူအဆများအပေါ် အခြေခံလျက် ဗီတိုအာဏာသုံး ကန့်ကွက်ပယ်ချနိုင်သည်။

ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အား ဖွဲ့စည်းခြင်းဖြင့် ဒေသန္တရအစိုးရနှင့် ခိုင်မာသော ချိတ်ဆက်မှုတစ်ခုကို ဖန်တီးခြင်းသည် အမျိုးသားအဆင့်တွင် ဒေသန္တရအစိုးရ၏ နိုင်ငံရေးသဘောတရားများ အကျိုးဝင်မှုကို မြှင့်တင်ပေးပါသည်။

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အာဏာများကို ဥပဒေပြု အထက်လွှတ်တော်သို့ အပ်နှင်းခြင်း ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း

ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်များကို ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ရခြင်း၏ အကြောင်းရင်းတစ်ရပ်မှာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း ကိုယ်စားပြုသည့်ပုံစံကို မြှင့်တင်ရန်ဖြစ်သောကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော်များအကြား အယူအဆအမျိုးမျိုးနှင့် သဘောထားအမျိုးမျိုးကို မည်သို့ကိုင်တွယ်မည်နည်းဟူသည့် မေးစရာဖြစ်လာပါသည်။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်ကို မည်သည့်အရေးကိစ္စတွင်မဆို သဘောတူညီချက်လိုအပ်သည့် စစ်မှန်သော ဗီတိုအာဏာကိုင်စွဲထားသူများအဖြစ် ဒီမိုင်းပုံစံချမှတ်မည်လားသို့မဟုတ် အချို့သောအကျိုးစီးပွားများထိခိုက်နိုင်ချေရှိသည့် အရေးမျိုးတွင်သာ ဗီတိုအာဏာကျင့်သုံးစေမည်လား သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ကဏ္ဍသည် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ဟန့်တားနိုင်သည့် သို့မဟုတ် နှောင့်နှေးကြန့်ကြာစေမည့် အာဏာမရှိပဲ သဘော

ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်များကို ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ရခြင်း၏ အကြောင်းရင်းတစ်ရပ်မှာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း ကိုယ်စားပြုသည့်ပုံစံကို မြှင့်တင်ရန်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော်များအကြား အယူအဆအမျိုးမျိုးနှင့် သဘောထားအမျိုးမျိုးကို မည်သို့ကိုင်တွယ်စေမည်နည်း။ နိုင်ငံအများစုရှိ ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အထက်လွှတ်တော်ကို အကြံပေးတာဝန်ထမ်းဆောင်ရေးအတွက် ဖြစ်စေ၊ ဥပဒေအား အတည်ပြုချက်ကို ရွှေ့ဆိုင်းရန်အတွက်ဖြစ်စေ၊ သို့တည်းမဟုတ် ဗီတိုအာဏာကို ကျင့်သုံးရန်အတွက်ဖြစ်စေ ထည့်သွင်းဖွဲ့စည်းထားပါသည်။

ထားများ၊ အယူအဆများကိုထပ်မံ၍ ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာ ဆွေးနွေးနိုင်စေသည့် အကြံပေးသဘောဆောင်ပါသလား။ သို့မဟုတ် မည်သည့်တာဝန်မျှမရှိခြင်း ဖြစ်ပါသလား။ နိုင်ငံအများစုရှိ ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အထက်လွှတ်တော်ကိုအကြံပေးတာဝန်ထမ်းဆောင်ရေးအတွက်ဖြစ်စေ၊ ဥပဒေအား အတည်ပြုချက်ကို ရွှေ့ဆိုင်းရန်အတွက်ဖြစ်စေ၊ သို့တည်းမဟုတ် ဗီတိုအာဏာကို ကျင့်သုံးရန်အတွက်ဖြစ်စေ ထည့်သွင်းဖွဲ့စည်းထားပါသည်။ အချို့သောစနစ်များသည် အထက်လွှတ်တော်ကို ဥပဒေများ စတင်အဆိုတင်သွင်းခွင့် ပြုထားပါသည်။ သို့သော်များသောအားဖြင့် ဒေသန္တရများ၏ အကျိုးစီးပွားများအပေါ် တိုက်ရိုက်အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသော ဥပဒေများကိုသာ အဆိုတင်သွင်းခွင့်ပြုထားပြီး (တောင်အာဖရိက) ဘဏ္ဍာရေးဥပဒေမူကြမ်းများ ပါဝင်ခြင်းမရှိပါ။

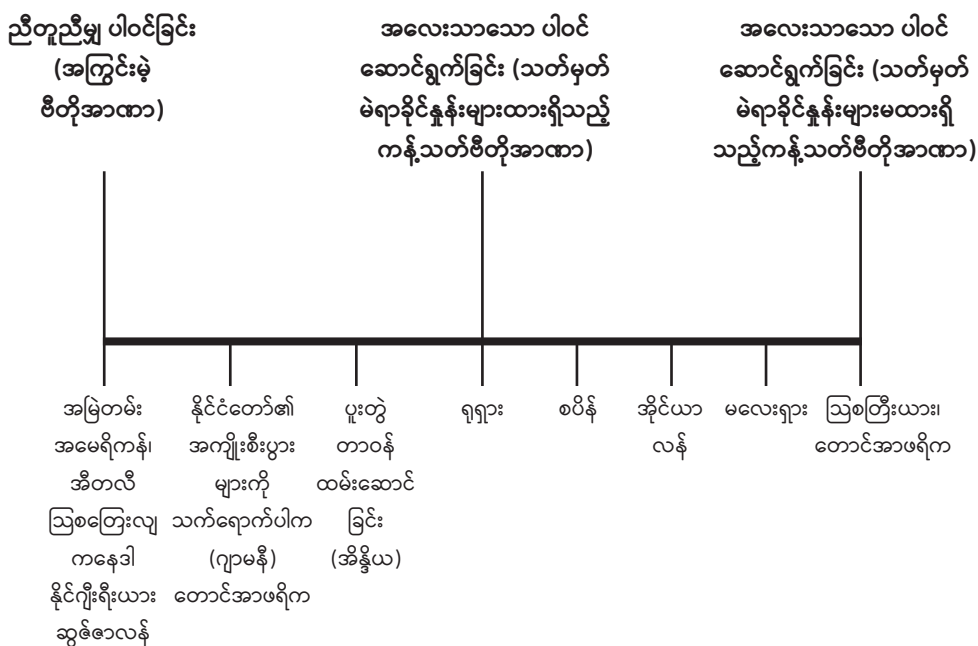
လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဟန့်တားရန်အတွက် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်အား ခွင့်ပြုထားသည့် ရာနှုန်းပြည့်ဗီတိုအာဏာအပြင် အကျိုးသက်ရောက်မှု ပုံစံအမျိုးမျိုးကိုလည်း အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရှိရပါသည်။

- ၁။ အတည်ပြုရန်လိုအပ်သည့်တရားဥပဒေတစ်ရပ်ကိုအထက်လွှတ်တော်ကကန့်ကွက်ပယ်ချသောအခါ အောက်လွှတ်တော်က ထိုဥပဒေမူကြမ်းကို ထောက်ခံဆန္ဒမဲထပ်မံပေးရပါသည် (ဩစတြီးယားနှင့် တောင်အာဖရိကတွင် နိုင်ငံတော်၏ အကျိုးစီးပွားကို ထိခိုက်ခြင်းမရှိသော ဥပဒေမူကြမ်းများနှင့် စပ်လျဉ်း၍)။
- ၂။ အခြားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများက ဒုတိယအကြိမ်မြောက်ထောက်ခံမဲပေးခြင်းကို ပြဋ္ဌာန်းထားကြသော်လည်း အချိန်အတိုင်းအတာတစ်ခုထိ ကွာခြားပြီးမှသာ (မလေးရှား နိုင်ငံတွင် တစ်နှစ်သတ်မှတ်ထားသည်) ပြန်လည်မဲပေးခွင့်ရှိသည်။ ဤတွင် အယူအဆတစ်ရပ်မှာ ပြည်သူလူထုအား ဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်နိုင်စေရန်နှင့် ထင်မြင်ချက်အသစ်များအတွက် အခွင့်အရေးပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။ ဤနမူနာပုံစံသည် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ကြန့်ကြာစေပြီး အောက်လွှတ်တော်က ကျော်လွှားရန်လိုအပ်သည့် ပို၍မြင့်မားသော ဆန္ဒမဲအရေအတွက်ကို သတ်မှတ်ပေးထားခြင်းမရှိပါ။
- ၃။ ပြည်လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲများသည်လည်း အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းနိုင်ပါသည်။ အိုင်ယာလန်နိုင်ငံတွင် အထက်လွှတ်တော်က ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအား ဆန္ဒမဲတစ်ခုဖြင့် ပယ်ချလိုက်သော်လည်း အောက်လွှတ်တော်၏ သုံးပုံတစ်ပုံက ထိုဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအား နိုင်ငံတော်အတွက် အရေးပါသော အကြောင်းအရာတစ်ခုအဖြစ်ယူဆပါက ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခု တရားဝင်ဥပဒေဖြစ်လာနိုင်ခြင်းရှိမရှိကို နိုင်ငံသားများက ဆုံးဖြတ်ပေးနိုင်သော ပြည်လုံးကျွတ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို အစပျိုးစေပါသည်။
- ၄။ စတုတ္ထမြောက်ပုံစံမှာမူ သုံးပုံနှစ်ပုံသော အများစုဆန္ဒမဲဖြင့်သော်လည်းကောင်း (ရုရှား) သို့မဟုတ် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအား အထက်လွှတ်တော်က ပယ်ချလိုက်သော ဆန္ဒမဲရာခိုင်နှုန်းနှင့်ညီမျှသော အရေအတွက်ဖြင့်သော်လည်းကောင်း (ဂျာမနီနိုင်ငံတော်၏ အကျိုးစီးပွား

ကိုယ်စီကိုင်ခွင့်မရှိသည့် ဥပဒေမူကြမ်းများနှင့်စပ်လျဉ်း၍) အောက်လွှတ်တော်သည်အထက် လွှတ်တော်၏ ဗီတိုအာဏာကိုကျော်လွန်ပယ်ချနိုင်သည့် အခွင့်အာဏာရှိပါသည်။

၅။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် အခြားသောပုံစံများမှာ အထက်လွှတ်တော်အနေဖြင့် သဘောထား ကွဲလွဲမှုများရှိပါက လွှတ်တော်နှစ်ရပ် ပူးတွဲအစည်းအဝေးများတွင် အထက်လွှတ်တော်မှ ကိုယ်စားလှယ် အရေအတွက်တစ်ချို့ ပါဝင်စေခြင်းဖြင့် ဖြေရှင်းစေပါသည် (အိန္ဒိယနှင့် နိုင်ဂျီးရီးယားတို့၏ ဘဏ္ဍာရေးဥပဒေမူကြမ်းများနှင့် စပ်လျဉ်း၍) ။

ပုံ ၇။ အထက်လွှတ်တော်၏ ဥပဒေပြုအခွင့်အာဏာ၏ နမူနာများ

ရင်းမြစ်။ Böckenförde, M., *UNDP Manual on Bicameral Models in Federal States: A Comparative Analysis with a Specific Focus on Sudan* (Khartoum: UNDP, 2007) ကို အခြေခံ၍ စာရေးသူသည် ဤပုံကို ရေးဆွဲထားခြင်းဖြစ်သည်။

ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်သည် အကြွင်းမဲ့ဗီတိုအာဏာကို ရရှိနေပါက ချောင်ပိတ်မိနေသော အခြေအနေမှ လွတ်မြောက်ရန် နည်းလမ်းသုံးမျိုးရှိပါသည်။ ယင်းတို့မှာ -

- အကြွင်းမဲ့ဗီတိုအာဏာချမှတ်ပြီးနောက် ညှိနှိုင်းရေးကော်မတီတစ်ခုသို့ လွှဲပြောင်းပေးခြင်း။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်က ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုကို ကန့်ကွက်ပယ်ချပြီးသောအခါ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးမှ တူညီသောကိုယ်စားလှယ်အရေအတွက်ဖြင့် ညှိနှိုင်းရေးကော်မတီကိုဖွဲ့စည်းပြီး ဥပဒေမူကြမ်းကို လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးက လိုက်နာကျင့်သုံးနိုင်ရန်အတွက်

ထိုဥပဒေမူကြမ်းအပေါ် သဘောတူညီမှု ရရှိပြေလည်သည်အထိ ကြိုးပမ်းအားထုတ်ပါသည်။ အကယ်၍ ကြားဝင်ညှိနှိုင်းရေးကော်မတီသည် အချိန်အတိုင်းအတာတစ်ခုကြာမြင့်သည်အထိ သို့မဟုတ် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်ပြီးသည်အထိ အကြပ်အတည်းတစ်ခုကို ဖြေရှင်းပေးနိုင်မည့် မည်သည့်နည်းလမ်းကိုမှ မတွေ့ရှိတော့သည့်အခါ ယင်းဥပဒေမူကြမ်းကို ဆိုင်းငံ့ထားပါသည် (ဥပဒေမူနှင့် တောင်အာဖရိက နိုင်ငံတော်၏အကျိုးစီးပွားကို ထိခိုက်စေသော ဥပဒေမူကြမ်းများနှင့် စပ်လျဉ်း၍။ ဆွစ်ဇာလန်တွင်လည်း အလားတူပင် ဖြစ်ပါသည်။)။

- ခေါက်တုံ့ခေါက်ပြန်စနစ်ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ဗီတိုအာဏာ ချမှတ်ခြင်း။ အထက်လွှတ်တော်မှ ပယ်ချပြီးနောက် အငြင်းပွားလျက်ရှိသော ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအား လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးမှညှိနှိုင်းကာ သဘောတူစွာကျင့်သုံးမည့်ပုံစံကို ရရှိသည်အထိ သို့မဟုတ် ဥပဒေမူကြမ်းအား ပယ်ဖျက်လိုက်သည့်အထိ ယင်း အငြင်းပွားလျက်ရှိသော ဥပဒေမူကြမ်းသည် လွှတ်တော်နှစ်ခုအကြား လူးလားခေါက်တုံ့ရောက်ရှိပြီး ဆွေးနွေးကြသည် (ကနေဒါ၊ အီတလီ၊ နိုင်ဂျီးရီးယား၊ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု)။
- လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးကို ဖျက်သိမ်း၍ အကြွင်းမဲ့ဗီတိုအာဏာ ချမှတ်ခြင်း ။ ဩစတြေးလျတွင်လွှတ်တော်နှစ်ရပ်အကြား သဘောထားကွဲလွဲမှုများသည် ပြင်းထန်သောအကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ ဤသို့ ချောင်ပိတ်မိနေသော အနေအထားတွင် ရောက်ရှိနေပြီး အထက်လွှတ်တော်သည် အောက်လွှတ်တော်မှလာသော ဥပဒေမူကြမ်းကို အတည်ပြုရန် နှစ်ကြိမ်တိတိပျက်ကွက်ပါက လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးအား ဖျက်သိမ်းရမည့် အခြေအနေမျိုးသို့ ဆိုက်ရောက်မည်ဖြစ်ပြီး လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးအတွက် အမျိုးသားရွေးကောက်ပွဲကို ပြန်လည်ကျင်းပရမည် ဖြစ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း အထက်လွှတ်တော်၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုကို ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲရာတွင် အထက်လွှတ်တော်သည် ပုံမှန်တရားဥပဒေကို အတည်ပြုသောအချိန်များထက် အကြွင်းမဲ့ဗီတိုအာဏာရရှိကာ ပို၍အာဏာရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံချက်သည် ဒေသန္တရလွှတ်တော်များ၏ အကျိုးစီးပွားကို ထိခိုက်စေသောအခါမှသာ အထက်လွှတ်တော်၏ သဘောတူညီမှုကို လိုအပ်ပါသည် (ဩစတြီးယား၊ တောင်အာဖရိက)။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးမှ သတ်မှတ်ထားသည့် အများစု၏သဘောတူညီမှုနှင့် အခြားသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပေါင်းစပ်ထားနိုင်ပါသည် (အရေးပါသော တာဝန်ဝတ္တရားများအား ခွဲဝေချမှတ်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အပိုင်း ၄ ကို ကြည့်ပါ)။

၅.၁.၆။ အစိုးရ၏ အဆင့်အသီးသီးတွင် ရှိနေကြသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ကြသူများသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့်၌ အထက် လွှတ်တော်ကို ထပ်မံဖွဲ့စည်းခြင်းအားဖြင့်သာမက အစိုးရ၏ အဆင့်အသီးသီးတွင် ဥပဒေပြုလွှတ် တော်များကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်းဖြင့် ကိုယ်စားပြုခြင်းပုံစံအမျိုးမျိုးကို ဖန်တီးနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ကွဲပြားခြားနားစွာ တည်ရှိနေထိုင်ကြမှုများရှိနေသည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံတွင် နိုင်ငံတော် အဆင့်၌ရှိသော လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းများအား ဒေသန္တရဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင်အထင်ကရပါဝင် ကိုယ်စားပြုရန်နှင့် ယင်းဒေသများ၏ ထူးခြားသောထုံးတမ်းစဉ်လာများ သို့မဟုတ် အကျိုးစီးပွား များကို ကိုယ်စားပြုမည့် တရားဥပဒေများကိုချမှတ်ရန် အခွင့်အလမ်းပေးခြင်းဖြင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက် ပေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ဒေသန္တရအဆင့်တွင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားပြုခြင်းများ ထားရှိခြင်းသည် ကွဲပြားခြားနားလျက်ရှိကြသောဆန္ဒများကို ညှိနှိုင်းပြေလည်ရန် မည်ကဲ့သို့အထောက်အကူပြုသည် ကို ပုံ ၈ ကမီးမောင်းထိုးပြထားပါသည်။ ဘယ်ဘက်အခြမ်းတွင်ရှိသောပုံသည် နိုင်ငံတစ်ခုတွင်သက် ဆိုင်ရာဥပဒေများသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့်က လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသော အာဏာအတွင်းကျရောက်သည့် အကြောင်းကို ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းပြည်၏ ဒေသအသီးသီးတွင် အယူအဆအသီးသီး ရှိလင့်ကစား ကွဲပြားခြားနားသော တိုင်းဒေသကြီးများရှိ လူများစုများအတွင်း သဘောထားများမတူ ညီရှိစေကာမူ အမျိုးသားအဆင့်ဥပဒေသည် တစ်နိုင်ငံလုံးရှိ ဒေသလေးခုစလုံးအပေါ်တွင် အကျိုးဝင် သက်ရောက်နေပါသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ချမှတ်သောဆုံးဖြတ်ချက်သည် ပြည်သူလူထုတစ်ရပ် လုံး၏ ထက်ဝက်နီးပါး (၄၀၀ အနက်မှ ၁၉၉) အတွက် အထောက်အကူပြုခြင်း မရှိပါ။ တဖန် သင့်လျော်သော အကြောင်းအရာများအပေါ် ဥပဒေပြုနိုင်သည့်အာဏာကို ဒေသန္တရဥပဒေ ပြုလွှတ်တော်များသို့ လွှဲပြောင်းပေးအပ်ပါက (ညာဘက်ရှိ ပုံကိုကြည့်ပါ) ချမှတ်လိုက်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များကို မကြိုက်နှစ်သည့်အရေ အတွက်မှာ တစ်နိုင်ငံလုံးလူဦးရေ၏ လေးပုံ တစ်ပုံအောက်ထိလျော့နည်းသွားပါသည် (၄၀၀ အနက်မှ ၉၈)။ အောက်ပါ ဥပမာအတိုင်း စဉ်း စားကြည့်ပါ။ တိုင်းပြည် X တွင် ဘာသာရေး အဖွဲ့အစည်းနှစ်ခုရှိပြီး တစ်ခုသည်မြောက်ပိုင်း ကိုကြီးစိုး၍ ကျန်တစ်ခုမှာ တောင်ပိုင်းကို ကြီး စိုးထားသည် ဆိုကြပါစို့။ မြောက်ပိုင်းတွင် ကြီး စိုးသောအဖွဲ့အစည်း၏ဘာသာရေးဓလေ့ထုံးစံ များအရ နေထိုင်ကြသည့်ပြည်သူအများစုသည်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ကြသူ များသည် အစိုးရ၏ အဆင့်အသီးသီးတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များကို ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ခြင်းဖြင့် ကိုယ်စားပြုခြင်း ပုံစံ အမျိုးမျိုးကို ဖန်တီးနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ကွဲပြားခြားနားစွာ တည်ရှိနေထိုင်ကြမှုများ ရှိနေသည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံတွင် နိုင်ငံတော် အဆင့်၌ရှိသော လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းများ အား ဒေသန္တရဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် အထင်ကရပါဝင်ကိုယ်စားပြုရန်နှင့် ယင်း ဒေသများ၏ထူးခြားသော ထုံးတမ်းစဉ်လာ များ သို့မဟုတ် အကျိုးစီးပွားများကို ကိုယ်စားပြုမည့် တရားဥပဒေများကိုချမှတ် ရန် အခွင့်အလမ်းပေးခြင်းဖြင့် ညှိနှိုင်း ဆောင်ရွက်ပေးမည် ဖြစ်သည်။

ဈေးဆိုင်များတွင် အရက်ရောင်းချခြင်းအား ကန့်သတ်တားမြစ်လိုကြသည်။ တဖန်တောင်ပိုင်းရှိ ပြည်သူ့အများစုသည် ပို၍လွတ်လပ်ကြပြီး ဈေးဆိုင်များတွင် အရက်များကို ဝယ်ယူလိုကြသည်။ ဤ အကြောင်းအရာကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းရမည့် ဥပဒေပြုအာဏာသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင်ရှိ ပါက အုပ်စုတစ်ခုသည် အခြားအုပ်စုတစ်ခုထက် မဲအသာဖြင့်အနိုင်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤအကြောင်းအရာကို သက်ဆိုင်ရာတိုင်းဒေသကြီးများအတွင်းရှိ ဒေသန္တရလွှတ်တော်များက ဆုံး ဖြတ်ပါက လူအများစုသည် ယင်းတို့၏ စိတ်အားသာသည့်အတိုင်း ပြုမူနေထိုင်နိုင်ကြမည်ဖြစ်ပါ သည်။

ပုံ ၈ ။ တိုင်းဒေသအဆင့်တွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားပြုခြင်းများ

နိုင်ငံတော်အဆင့်တွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်း

ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်း

ဆက်စပ်နေသော အကြောင်းတရားသုံးမျိုးသည် ဥပဒေပြုရေးအာဏာများကို အစိုးရ၏ အဆင့်အသီးသီးသို့ အမှန်တကယ် လွှဲပြောင်းခဲ့သော်မှတ်ပေးသည့် အတိုင်းအတာနှင့် ပမာဏကို ဆုံးဖြတ်ပေးပါသည်။ (ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်၏ အခန်း ၇ မှ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအာဏာလျှော့ချခြင်းကို ကြည့်ပါ။)။ ယင်းတို့မှာ (က) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ဒေသန္တရ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အဆင့်ရှိ ဥပဒေ ပြုလွှတ်တော်များအား ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးသည့် အာဏာ၊ (ခ) အချို့သောနယ်ပယ်များတွင် ဥပဒေ ပြုရေးအာဏာ၏ အမျိုးအစားနှင့် ကြီးစိုးမှု (ဥပဒေပြုရေးအတွက် သီးသန့်အာဏာ သို့မဟုတ် ထပ်တူပြုအာဏာ ရှိပါသလား၊ အကြောင်းအရာထပ်နေခြင်းများနှင့် ပဋိပက္ခများရှိပါက မည်သည့် အဆင့်၏ ဥပဒေသည် လွှမ်းမိုးနိုင်သနည်း) နှင့် (ဂ) ဒေသန္တရ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်ဥပဒေပြုလွှတ်တော် များ၏ ဥပဒေရေးရာကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

(၁) လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ၏ အတိုင်းအတာ

ဒေသန္တရဥပဒေပြုလွှတ်တော်များထံ အာဏာများလွှဲပြောင်းပေးခြင်းသည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ အတွင်း ကွဲပြားခြားနားစွာ တည်ရှိနေထိုင်မှုအတိုင်းအတာအပေါ် မူတည်နေပါသည်။ ပထဝီ၊ သမိုင်းကြောင်း၊ ဘာသာတရား၊ စီးပွားရေး နှင့် ဒေသတစ်ခုအတွင်း မွေးဖွားသေဆုံး၊ ရောဂါဘယဖြစ်ပွားမှုနှုန်းအစရှိသော စံသတ်မှတ်ချက်များစွာတို့သည် အဓိကအားဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အာဏာများအား အမှန်တကယ်လွှဲပြောင်းခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း အတိုင်းအတာကိုဆုံးဖြတ်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်နေသူများအပေါ် လွှမ်းမိုးမှုများရှိပါသည်။ အချို့သော အကြောင်းအရာများမှာ နိုင်ငံတကာဆက်ဆံရေး၊ နိုင်ငံတော်ကာကွယ်ရေး၊ ငွေကြေးစနစ်နှင့် နိုင်ငံသားဖြစ်ခြင်း စသည့် ပုံမှန်အားဖြင့် နိုင်ငံတော်အဆင့်တွင် ထိန်းသိမ်းထားရှိသောအကြောင်းအရာများ ဖြစ်ကြသော်လည်း မူဝါဒရေးရာများတွင် အာဏာများကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းသည် အနေအထားများနှင့် ဆွေးနွေးလျက်ရှိသော တောင်းဆိုချက်များ၏ ဟန်ချက်ညီမျှမှုအပေါ်တွင် မူတည်ပါသည်။ ဘရာဇီး၊ အိန္ဒိယနှင့် တောင်အာဖရိကတို့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တတိယအဆင့် ဒေသန္တရအစိုးရများထံသို့လည်း အာဏာခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးပါသည်။

ဒေသန္တရဥပဒေပြုလွှတ်တော်များထံ အာဏာများလွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးခြင်းသည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအတွင်း ကွဲပြားခြားနားစွာ တည်ရှိ နေထိုင်မှုအတိုင်းအတာအပေါ် မူတည်နေပါသည်။ မူဝါဒရေးရာများတွင် အာဏာများကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းသည် အနေအထားများနှင့် ဆွေးနွေးလျက်ရှိသော တောင်းဆိုချက်များ၏ ဟန်ချက်ညီမျှမှုအပေါ်တွင် မူတည်ပါသည်။

(၂) ဥပဒေရေးရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ခွဲဝေခြင်းပုံစံ အမျိုးအစားများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုသည် နိုင်ငံတော်အစိုးရ သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအစိုးရအဆင့်များသို့ ဥပဒေရေးရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို သီးသန့်အပ်နှင်းထားနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤသို့ခွဲဝေသတ်မှတ်ထားရာတွင်လည်း စိန်ခေါ်မှုနှစ်ခုနှင့် ရင်ဆိုင်ရပါသည်။ ပထမစိန်ခေါ်မှုမှာ အချို့သော ဒေသများအား ဖယ်ကြဉ်ပထုတ်ထားမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ပြင်းထန်သောပဋိပက္ခများအပြီး အားပြိုင်နေကြသော ဂိုဏ်းဂဏကွဲများသည် အစိုးရအဆင့်တစ်ခုသို့ အာဏာကိုသီးသန့်အပ်နှင်းရန်အတွက် သဘောတူညီကြမည်မဟုတ်ပေ။ သီးခြားအာဏာခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးမှု၏ ဒုတိယစိန်ခေါ်မှုမှာ ပို၍လက်တွေ့ဆန်ပါသည်။ သီးသန့်ရရှိသော အာဏာအပေါ်တွင်သာ မှီခိုအားထားနေခြင်းသည် ဥပဒေစည်းမျဉ်းရေးရာနယ်ပယ်များတွင် အကြောင်းအရာနှင့် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ ထပ်နေမှုများ မလွဲဧကန်ရှိနေတတ်သည်ဟူသောအချက်ကို လျစ်လျူရှုထားမိစေနိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများစွာတို့သည် နိုင်ငံတော်အဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသအဆင့်အစိုးရများအကြား ဥပဒေပြုရေးအာဏာများကို တစ်ပြိုင်နက်ထပ်တူပြု ခွဲဝေလွှဲပြောင်းပေးရန် သတ်မှတ်ထားပါသည်။

ထပ်တူပြု တူညီစွာရရှိသောအာဏာများကို နည်းလမ်းများစွာဖြင့် အသုံးပြုကြပါသည်။ နိုင်ငံတော်အဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသအဆင့်လွှတ်တော်များအကြား ဒေါင်လိုက်ခွဲဝေထားသော ထပ်တူပြုအာဏာများသည် ထပ်နေနိုင်သောကြောင့် မည်သည့်ဥပဒေစည်းမျဉ်းသည် လွှမ်းမိုးနိုင်သနည်း ဟူသောမေးခွန်းများ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်ပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ကြပါသည်။ ထပ်တူပြုဥပဒေရေးရာအာဏာထားရှိသောကဏ္ဍများကို အချို့သောတွန်းအားများကြောင့် ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကကြီးစိုးလေ့ရှိပြီး ရေရှည်တွင် တိုင်းဒေသအဆင့်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကိုပင် လက်ဦးရယူသွားနိုင်သည်ဟု တိုင်းဒေသဆိုင်ရာ ဝေဖန်ရေးသမားများက အငြင်းပွားဖွယ်ရှိနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် နိုင်ငံတော်၏ဦးစားပေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ခွန်တွဲနေသည့် အခြေအနေများလည်း ရှိပါသည်။

ဥပမာ- ဂျာမနီဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ‘မရှိမဖြစ်လိုအပ်’ ပြီး ‘နိုင်ငံတော်၏အကျိုးစီးပွား’

ဥပဒေရေးရာအာဏာများကို နိုင်ငံတော်အစိုးရနှင့် တိုင်းဒေသအဆင့်အစိုးရများအကြား မည်ကဲ့သို့ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးမည်နည်း။ နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်းဒေသအစိုးရအကြားရှိ ဒေါင်လိုက်ခွဲဝေထားသော ထပ်တူပြုအာဏာများသည် ထပ်နေနိုင်သောကြောင့် မည်သည့်ဥပဒေစည်းမျဉ်းသည် လွှမ်းမိုးနိုင်သနည်းဟူသော မေးခွန်းများ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်ပါသည်။

အတွက်ဆောင်ရွက်သောပြည်ထောင်စုအဆင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည်သာ ကြီးစိုးလွှမ်းမိုးမှုရှိသည်ဟု ခွင့်ပြုထားပါသည်။ ‘ဖက်ဒရယ်နယ်ပယ်တစ်ဝှမ်းလုံးတွင်တန်းတူညီမျှနေထိုင်ရေး သို့မဟုတ် တရားဥပဒေထိန်းသိမ်းထားရှိရေး သို့မဟုတ် စီးပွားရေးပေါင်းစည်းညီညွတ်မှုတို့ကို တည်ဆောက်နိုင်သော အတိုင်းအတာသည် ဖက်ဒရယ်စည်းမျဉ်းများကိုနိုင်ငံတော်၏အကျိုးစီးပွားအတွက် လိုအပ်စေသည်။’¹⁵

အခြားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်မူ ကွဲပြားခြားနားစွာ သတ်မှတ်ထားပါသည်။ ကနေဒါနိုင်ငံသည် နိုင်ငံတော်အဆင့်၏ ကြီးစိုးလွှမ်းမိုးမှုအတွက် ထင်ရှားသောခြွင်းချက်တစ်ခုကို ဖန်တီးထားပါသည်။ သက်ကြီးပိုင်းအငြိမ်းစားလစာနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဥပဒေများချမှတ်စဉ်က ပြည်နယ်ဥပဒေနှင့် နိုင်ငံတော်ဥပဒေတို့ သဘောထားကွဲလွဲမှုများဖြစ်ပေါ်ကြသောအခါ ပြည်နယ်ဥပဒေက လွှမ်းမိုးမှုရှိခဲ့ပါသည်။¹⁶ အခြားနည်းလမ်းတစ်ခုကလည်း ပြည်ထောင်စုအဆင့်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား အမျိုးသားအခြေခံမူဘောင်တစ်ခုကို မူကြမ်းရေးဆွဲရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးအပ်ထားပြီး တစ်ချိန်တည်းမှာပင် တိုင်းဒေသအဆင့် အစိုးရများအား ဒေသန္တရအနေအထားများအလိုက် အသေးစိတ်အကြောင်းအရာများကို ထည့်သွင်းဖော်ပြနိုင်ရန် ခွင့်ပြုထားသည် (ရ်ဖန်ရဲခါတွင် အခြေခံမူဘောင်ဥပဒေအဖြစ် ရည်ညွှန်းပါသည်)။ အခြားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် အစိုးရ၏အဆင့်နှစ်မျိုးလုံးကို ဥပဒေပြုအာဏာများတစ်ပြိုင်နက် ကြီးကြပ်ပြဋ္ဌာန်းရန် ခွင့်ပြုပေးခြင်းဖြင့် ထပ်တူပြုအာဏာကို ဖြေရှင်းပေးသော တတိယနည်းလမ်းကိုကျင့်သုံးကြပါသည်။ နိုင်ငံတော်အဆင့်ဥပဒေနှင့် တိုင်းဒေသအဆင့်ဥပဒေတို့ တိုက်ရိုက်သဘောထားကွဲလွဲကြသောအခါမှသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရေးယန္တရားသည် အသက်

ဝင်မည်ဖြစ်ပြီး အကြောင်းအရာတစ်ခုပြီးမှတစ်ခုဖြေရှင်းသည့်စနစ်အား တရားသူကြီးများက အလျင်း သင့်သလိုအသုံးပြု၍ ဖြေရှင်းပါသည်။(ဆူဒန်)။

တောင်အာဖရိက၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်မူ ထပ်တူပြုအာဏာ အသုံးပြုသော လုပ်ငန်းတာဝန်ထမ်းဆောင်ရေးနယ်ပယ်များတွင် ဖြစ်လာနိုင်ချေရှိသော ပဋိပက္ခများကို မည်သို့ဖြေရှင်းရမည်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ အလွန်အလေးပေး၍ ကြိုးပမ်းအားထုတ်လျက် မူကြမ်းရေးဆွဲထားရသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားပါသည်။ (ဇယားကွက် ၆ ကိုကြည့်ပါ)။

ဥပဒေပြုရေးအခန်း၏ ဇယားကွက် ၆

တောင်အာဖရိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၁၄၆

အမျိုးသား (နိုင်ငံတော်) အဆင့် ဥပဒေနှင့် ပြည်နယ်ဥပဒေအကြား သဘောထားကွဲလွဲမှုများ

- (၁) ဤပုဒ်မသည် ဇယား ၄ (ထပ်တူပြုအာဏာများ) တွင် စာရင်းပြုဖော်ပြထားသည့် လုပ်ငန်းတာဝန်နယ်ပယ်များနှင့်သက်ဆိုင်သော ပြည်နယ်ဥပဒေများနှင့် အမျိုးသားအဆင့်ဥပဒေများအကြား သဘောထားကွဲလွဲမှုနှင့် သက်ဆိုင်အကျိုးဝင်သည်။
- (၂) နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းလုံးအပေါ် တစ်ပြေးညီသက်ရောက်နေသည့် အမျိုးသားအဆင့်ဥပဒေသည် အောက်ပါ အခြေအနေတစ်ရပ်ရပ်နှင့်ကိုက်ညီပါက ပြည်နယ်ဥပဒေကို လွှမ်းမိုးနိုင်ပါသည်။
 - (က) သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်များအသီးသီးက ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဥပဒေများကို ထိရောက်စွာ လိုက်နာဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမရှိသည့် အရေးကိစ္စကို အမျိုးသားအဆင့်ဥပဒေသည် ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပါသည်။
 - (ခ) အမျိုးသားအဆင့်ဥပဒေသည် နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းလုံးတွင် ထိထိရောက်ရောက် တစ်ပြေးညီ ဖြေရှင်းပေးရမည့် အရေးကိစ္စကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပေးပြီး ဤသို့ တစ်ပြေးညီ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရန် အောက်ပါတို့ကို ချမှတ်ဆောင်ရွက်ပါသည် -
 - (၁) စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် စံချိန်စံညွှန်းများ
 - (၂) အခြေခံမူဘောင်များ သို့မဟုတ်
 - (၃) အမျိုးသားအဆင့် မူဝါဒများ
 - (ဂ) အမျိုးသားအဆင့်ဥပဒေကို အောက်ပါအကြောင်းအချက်များအရ လိုအပ်ပါသည်-
 - (၁) နိုင်ငံတော်လုံခြုံရေးကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန်။
 - (၂) စီးပွားရေးအရ စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန်။

(၃) ကုန်ပစ္စည်းများ၊ ဝန်ဆောင်မှုများ၊ ငွေအရင်းအနှီးများ နှင့် လုပ်သားအင်အားစုများ၏ရွေ့လျားစီးဆင်းမှုများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဘုံဈေးကွက်စီးပွားရေးကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရန်။

(၄) ပြည်နယ်နယ်နိမိတ်များကို ဖြတ်ကျော်ဆောင်ရွက်သော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို အားပေးမြှင့်တင်ရန်။

(၅) အစိုးရဝန်ဆောင်မှုများအား သာတူညီမျှရယူခွင့် သို့မဟုတ် သာတူညီမျှရယူသုံးစွဲနိုင်မည့်အခွင့်အလမ်းကို အားပေးမြှင့်တင်ရန် သို့မဟုတ်

(၆) သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်။

(၃) ပြည်နယ်တစ်ခု၏ မလျော်ကန်သော အောက်ပါအပြုအမူများကို အမျိုးသားဥပဒေဖြင့် ကာကွယ်ရန် ရည်ရွယ်ထားပါက ယင်းအမျိုးသားဥပဒေသည် ပြည်နယ်များ၏ ဥပဒေကို လွှမ်းမိုးနိုင်ပါသည်။

(က) အခြားသော ပြည်နယ်များ သို့မဟုတ် သို့မဟုတ် နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းလုံး၏ စီးပွားရေး၊ ကျန်းမာရေး သို့မဟုတ် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများကို ထိခိုက်နစ်နာစေခြင်း၊ သို့မဟုတ်

(ခ) နိုင်ငံတော်အဆင့် စီးပွားရေးမူဝါဒများ လက်တွေ့ဖော်ဆောင်ခြင်းကို အဟန့်အတားပြုခြင်း။

(၄) အမျိုးသားအဆင့်ဥပဒေအား ပုဒ်မခွဲ (၂) (ဂ) တွင် ဖော်ပြထားသည့်ရည်ရွယ်ချက်ကို ဖော်ဆောင်ရန်လိုအပ်ခြင်း ရှိမရှိနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အငြင်းပွားမှုများပေါ်ပေါက်လာပြီး အဆိုပါအငြင်းပွားမှုကို ဖြေရှင်းချက်ထုတ်ရန် တရားရုံးသို့ရောက်ရှိလာပါက တရားရုံးသည် ပြည်နယ်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတော်ကောင်စီမှဥပဒေကို အတည်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် ကန့်ကွက်ပယ်ချခြင်းပြုရန်အတွက် သင့်လျော်သောဆောင်ရွက်မှုများရှိရပေမည်။

(၅) ပုဒ်မခွဲ (၂) သို့မဟုတ် (၃) တို့နှင့် အကျိုးမဝင်ပါက အမျိုးသားအဆင့်ဥပဒေအပေါ် ပြည်နယ်ဥပဒေကသာ ကြီးစိုးပါသည်။

(၆) လွှတ်တော်အက်ဥပဒေအရ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်တစ်ခု၏ ဥပဒေအရရေးဆွဲသောဥပဒေသည်ပြည်နယ်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတော်ကောင်စီ၏ အတည်ပြုမှုရရှိပြီးမှသာ လွှမ်းမိုးနိုင်ပါသည်။

(၇) အကယ်၍ ပြည်နယ်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတော်ကောင်စီထံ ဥပဒေတစ်ခုကိုတင်သွင်းပြီးနောက် ပထမဆုံးအကြိမ် အစည်းအဝေးထိုင်သည့်နေ့မှ ရက်ပေါင်း ၃၀ အတွင်းဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခုကို ချမှတ်အဖြေထုတ်နိုင်ခြင်းမရှိပါက မည်သည့်အကြောင်းပြချက်ဖြင့်မဆို

ကောင်စီမှ လက်ခံအတည်ပြုလိုက်သည်ဟူ၍ ယူဆရမည်ဖြစ်သည်။

- (၈) ပုဒ်မခွဲ ၆ တွင် ရည်ညွှန်းထားသော ဥပဒေတစ်ရပ်အား ပြည်နယ်များဆိုင်ရာနိုင်ငံတော် ကောင်စီက အတည်ပြုခြင်းမရှိပါက ဤဥပဒေကို အတည်မပြုရသည့် အကြောင်းအရင်း များအား ဤဥပဒေကို လွှဲပြောင်းပေးအပ်ထားသော အာဏာပိုင်အဖွဲ့ထံသို့ ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သည့်နေ့မှ ရက်ပေါင်း ၃၀ အတွင်း လွှဲပြောင်းအသိပေးရမည်။

ရင်းမြစ် - တောင်အာဖရိက၏ (၁၉၉၆) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ၂၀၀၇ ခုနှစ် ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း ကောက်ယူ ထားပါသည်။ www.constitutionnet.org တွင် ရယူနိုင်ပါသည်။

(၃) လွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးထားသော ဥပဒေပြုရေးအာဏာများ၏ တရားဥပဒေအရ လွတ်လပ်စွာ လုပ်ပိုင်ခွင့်

ဥပဒေပြုအာဏာများကို ဒေါက်လိုက်နည်းအရ ခွဲဝေသတ်မှတ်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ စဉ်းစား ရမည့် တတိယအချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အာဏာလွှဲပြောင်းခွဲဝေခြင်းကို အကာအကွယ် ပေးထားသည့် အတိုင်းအတာပင်ဖြစ်ပါသည်။ အချို့သောနိုင်ငံများတွင် ပြည်ထောင်စုဥပဒေပြု လွှတ်တော်သည် တိုင်းဒေသဥပဒေပြုလွှတ်တော်များအား အာဏာကိုလွှဲပြောင်းပေးအပ်ထားသော ကြောင့် ထိုအာဏာကို အစဉ်းအဝေးတက်ရောက်ရန် အနည်းဆုံးသတ်မှတ်ထားသော ဦးရေဖြင့် တစ်ဖက်သတ် ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ပါသည်။ ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခြင်းကြောင့် နိုင်ငံရေးအရအတိုက်အခံပြုခြင်းများ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သော်လည်း ဤသို့ရုပ်သိမ်းခြင်းအတွက် တရား ဥပဒေဆိုင်ရာ အဟန့်အတားများမရှိပါ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါအကြောင်းအရာများသည် ဥပဒေ ပြုအာဏာအား ဒေါက်လိုက်နည်းစနစ်အရခွဲဝေပေးအပ်ခြင်းကို ကာကွယ်ပေးလျှင်သော်မှ ဒေသန္တရ ကိုယ်စားလှယ်များမပါဝင်ပဲ နိုင်ငံတော်၏ ကဏ္ဍဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများကသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကို ပြင်ဆင်မွမ်းမံနိုင်မည်ဆိုပါက အဆိုပါပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် စိတ်ဖြေသိမှုပေးနိုင်မဟုတ် ပါ။ စစ်မှန်သော ဥပဒေရေးရာ အကာအကွယ် ပေးမှုသည် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး ဥပဒေ ပြုလွှတ်တော်များ၏ပြင်ပသို့ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာ ဏာများပြန်လည်ချမှတ်သည့် မည်သည့်စီစဉ် ဆောင်ရွက်မှုအပေါ်မဆို ဒေသန္တရကိုယ်စား လှယ်များ၏သဘောတူညီမှုကိုလိုအပ်ပါသည်။

လွှဲပြောင်း ခွဲဝေ ပေး အပ် ထား သော ဥပဒေပြုခြင်းအာဏာများအား တစ်ဖက်သတ် ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခြင်းကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေသည် တရားရေးအရ ကာကွယ်နိုင်လျှင်

တိုင်းဒေသဥပဒေပြုလွှတ်တော်သို့ အာဏာ ပေးအပ်ခြင်းကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက မည်ကဲ့သို့ အကာအကွယ်ပေးနိုင်မည်နည်း။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုံစံချမှတ်မှုများတွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများသည် အထူးအခြေ အနေများတွင် တိုင်းဒေသလွှတ်တော်၏ တရားဥပဒေများအားကျော်လွန်၍ ပယ်ချနိုင်ကြောင်းဖော်ပြထားပါသည်။

သော်မှ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပုံစံချမှတ်မှုများတွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများသည် အထူးအခြေအနေများတွင် တိုင်းဒေသလွှတ်တော်၏ တရားဥပဒေများအား ကျော်လွန်၍ပယ်ချနိုင်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤသို့ဆိုလျှင်သော်မှ ဤအခွင့်အာဏာအပေါ် တိကျသောကန့်သတ်ချက်များ ရှိပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတော်အစိုးရသည် နိုင်ငံတော်စည်းလုံးညီညွတ်မှု သို့မဟုတ် အမျိုးသားရေး စံချိန်စံညွှန်းများကို ခြိမ်းခြောက်လာနိုင်သည့် ပြည်နယ်၏ဥပဒေကို ကျော်လွန်ပယ်ချနိုင်သည်။

၅.၂။ ဥပဒေပြုခြင်းဆိုင်ရာ ကြီးကြပ်ရေး

ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၏ ဆောင်ရွက်ချက်တစ်ခုမှာ အစိုးရ၏အခြားသောကဏ္ဍများ၊ အထူးသဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်ကိုကြီးကြပ်ရန် အာဏာပင်ဖြစ်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အကြီး

ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၏ဆောင်ရွက်ချက်တစ်ခုမှာ အစိုးရ၏အခြားသော ကဏ္ဍများ၊ အထူးသဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်ကို ကြီးကြပ်ရန်အာဏာပင် ဖြစ်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အကြီးအကဲအား ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် အယုံအကြည်မရှိအဆိုတင်သွင်းခြင်း စသည့် နိုင်ငံရေးကြီးကြပ်မှုအပြင် တရားရေးကြီးကြပ်မှု သို့မဟုတ် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း တရားရေးကြီးကြပ်မှုလည်း တည်ရှိနေနိုင်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား တရားရေးဆိုင်ရာ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းများကို အစပြုဆောင်ရွက်ရန်နှင့် စွဲချက်တင်ခြင်းလုပ်ဆောင်ချက်များတွင် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာကို ချမှတ်ပေးထားပါသည်။

အကဲအား ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် အယုံအကြည်မရှိအဆိုတင်သွင်းခြင်း စသည့် နိုင်ငံရေးကြီးကြပ်မှုအပြင် တရားရေးကြီးကြပ်မှု သို့မဟုတ် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း တရားရေးကြီး ကြပ်မှုလည်း တည်ရှိနေနိုင်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်မှ အရာရှိများအား တရားရုံးသို့ဆင့်ခေါ်နိုင်သည့် အာဏာနှင့်စွဲချက်တင်ဆောင်ရွက်ချက်များတွင် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍတို့အပါအဝင်တရားရေးဆိုင်ရာ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းများကို အစပြုဆောင်ရွက်နိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ချမှတ်ပေးထားပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏လုပ်ဆောင်ချက်များအပေါ် သမ္မာန်စာများနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ အစရှိသည့် ဥပဒေပြုခြင်းဆိုင်ရာကြီးကြပ်ရေး၏ အခြားသောလုပ်ငန်းစဉ်များသည် ဥပဒေပြုရေး ပုံမှန်လုပ်ငန်းများနှင့် ပိုမိုနီးကပ်စွာ ဆက်စပ်နေပါသည်။

၅.၂.၁။ အယုံအကြည်မရှိ အဆိုတင်သွင်းခြင်း

နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်း၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အဖြစ် အစိုးရအကြီးအကဲကို ဝေဖန်ကန့်ကွက်နိုင်သည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏အာဏာကို နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်နိုင်ပြီး အပြောင်းအလဲ (dynamics) များ ဖော်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ ဝန်ကြီးချုပ်အပေါ်ထားရှိသည့် ယုံကြည်မှုကို ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်သည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခွင့်အာဏာကိုကန့်သတ်ထားသည့် အချက်အချို့ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများစွာတို့တွင် ထည့်သွင်းထားကြပါသည်။ ရုရှားနိုင်ငံတွင် သမ္မတသည် လွှတ်တော်၏မဲကိုပယ်ချနိုင်ပြီး နောင်သုံးလအကြာတွင်သာ အယုံအကြည်မရှိအဆို ထပ်မံတင်သွင်းခြင်းပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။ အခြားသောနည်းလမ်းများတွင်ဝန်ကြီးချုပ်အားထုတ်ပယ်ခြင်းကို ၎င်း၏သတ်မှတ်သက်တမ်းအထိ တာဝန်ထမ်းဆောင်စေပြီးသောအခါမှလုပ်ဆောင်ရမည် သို့မဟုတ် ကာလတစ်ခုတွင် ဝန်ကြီးများအားကန့်သတ်ထားသော အရေအတွက်အရသာလျှင် ထုတ်ပယ်နိုင်သည်ဟူ၍ ပါဝင်ပါသည်။¹⁷ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ကန့်သတ်ချက်များကို ပို၍ကျယ်ပြန့်စွာထည့်သွင်းထားပါသည်။ ယင်းတို့တွင် အယုံအကြည်မရှိအဆိုသည်အပြုသဘောဆောင်ရန်လိုအပ်ကြောင်း ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အများစုဆန္ဒမဲအရ ဝန်ကြီးချုပ်အားထုတ်ပယ်ပါက တစ်ချိန်တည်းမှာပင် အများစုဆန္ဒမဲအရ ဝန်ကြီးချုပ်အသစ်အားရွေးချယ်ခန့်အပ်ပေးရပါမည် (ဂျာမနီ¹⁸၊ ဟန်ဂေရီ¹⁹၊ လီဆိုသို²⁰၊ ပိုလန်²¹၊ စပိန်²²)။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် အယုံအကြည်မရှိအဆိုအားတင်သွင်းခြင်းသည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့အားတာဝန်မှနှုတ်ထွက်ရန် သို့မဟုတ် အသစ်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရန်အတွက် မလွဲမသွေဖိအားပေးခြင်းမျိုး မဟုတ်တော့ပါ။ ဤသို့ အသစ်ခန့်ထားရန် သဘောတူညီနိုင်ခြင်းမရှိပါက ဝန်ကြီးချုပ်သည် လူနည်းစုကိုကိုယ်စားပြုသောခေါင်းဆောင်အဖြစ် ဆက်လက်၍တာဝန်ထမ်းဆောင်နိုင်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် (dual executive) ကို ကျင့်သုံးသောနိုင်ငံ (ပိုလန်) တွင် အပြုသဘောဆောင်သော အယုံအကြည်မရှိအဆိုတင်သွင်းရာ၌ အကျိုးသက်ရောက်မှုနှစ်မျိုးရှိပါသည်။ ယင်းမှာ ဝန်ကြီးချုပ်/ဝန်ကြီးအဖွဲ့အားထုတ်ပယ်ရန်ခက်ခဲသဖြင့် ကနဦးခန့်အပ်မှုတွင်သမ္မတ၏ လွတ်လပ်စွာလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာ ခွင့်ပြုပေးရန်ဖြစ်ပြီးအခြားတစ်ဘက်တွင်လည်း အယုံအကြည်မရှိအဆိုကို တင်သွင်းပြီးနောက် အစိုးရသစ်တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် သမ္မတသည် ဘေးထွက်နေရမည်ဖြစ်သည်။

အစိုးရအကြီးအကဲအား အယုံအကြည်မရှိ အဆိုဖြင့် ဝေဖန်ကန့်ကွက်နိုင်သည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အာဏာကို နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်နိုင်ပြီး အလားအလာရှိသောအင်အားအရွေ့ (dynamics) များ ဖော်ဆောင်နိုင်ပါသည်။

၅.၂.၂။ စွဲချက်တင်ခြင်း

စွဲချက်တင်ခြင်းဟူသည် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်ကိုထိန်းချုပ်ရန် အခြားသောနည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ စွဲချက်တင်ခြင်းသည် အယုံအကြည်မရှိအဆိုကိုတင်သွင်းသည့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာကြီး ကြပ်မှုနှင့်မတူညီဘဲ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အကြီးအကဲသည် တရားဥပဒေနှင့်ဆန့်ကျင်နေပြီး မမှန် မကန်လုပ်ဆောင်နေပါက ယင်းအားထုတ်ပယ်နိုင်သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ပေးပါသည်။ သမ္မတ စနစ်များတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏အကြီးအကဲအား နိုင်ငံရေးအရထုတ်ပယ် ခြင်းသည် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာစီမံဆောင်ရွက်ချက်များ၏ အခန်းကဏ္ဍမဟုတ်သည့် နိုင်ငံများ တွင် စွဲချက်တင်ခြင်းသည် အထူးသဖြင့်သင့်လျော်လာပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် အကြောင်းရင်း နှစ်ခုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ စွဲချက်တင်ခြင်းပြုလုပ်နိုင်မည့် ပြစ်ဒဏ်အမျိုး အစားနှင့် ဤလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း အစိုးရ၏ အခြားသော ကဏ္ဍများ၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုတို့ ဖြစ်ကြ ပါသည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် နိုင်ငံတော်သစ္စာဖောက်မှုကဲ့သို့သော ကြီးမား သောပြစ်ဒဏ်များအား စွဲချက်တင်နိုင်သည့် အစပြုဆောင်ရွက်ချက်ကို အကန့်အသတ်ဖြင့် ပြဋ္ဌာန်း ထားပါသည်။ အခြားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်မူ ပို၍ကျယ်ပြန့်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ သို့မဟုတ် အခြားသောဥပဒေတစ်ခုခုအား ယင်းတို့ အာဏာတည်နေစဉ် ချိုးဖောက်ခြင်း အတွက် ကျခံရမည့်ပြစ်ဒဏ်များကို ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည် (ဟန်ဂေရီ)။ အစွန်းရောက်ပြင်းထန်သော

အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အကြီးအကဲသည် တရားဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းမရှိပဲ မမှန်မ ကန်လုပ်ဆောင်နေပါက ယင်းအား ထုတ်ပယ်ရန်ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် စွဲချက် တင်ခြင်းဖြစ်သည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများတွင် နိုင်ငံတော် သစ္စာ ဖောက်မှုကဲ့သို့သော ကြီးမားသောပြစ်ဒဏ် များအား စွဲချက်တင်နိုင်သည့် အစပြု ဆောင်ရွက်ချက်ကို အကန့်အသတ်ဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ အခြားသော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများတွင် ပို၍ကျယ်ပြန့်သော ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ဖော်ပြထားပါသည်။ မရှင်းလင်းသော သို့မဟုတ် ကျယ်ပြန့်သော သတ်မှတ်ချက်များသည် စွဲချက်တင်ခြင်းကို နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ်ပြောင်းလဲ ရာတွင် ပြဿနာဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။

ကိစ္စတစ်ရပ်မှာ နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ ဂုဏ် သိက္ခာကို ထိခိုက်ပျက်စီးစေသည့် သမ္မတ၏ ဆောင်ရွက်ချက်ကို စွဲချက်တင်နိုင်သော တန် ဇနီးယားအကြောင်းအရာဖြစ်ပါသည်။ ဤကဲ့သို့ မရှင်းလင်းသော သို့မဟုတ် ကျယ်ပြန့်သော သတ်မှတ်ချက်များသည် စွဲချက်တင်ခြင်းကို နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် ပြောင်းလဲ ရာတွင်ပြဿနာဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။ အထူး သဖြင့် (မော်လီဒိုဗားနိုင်ငံမှာကဲ့သို့) ဆုံးဖြတ် ချက်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ် အပြည့် အဝမူတည်နေပါက စွဲချက်တင်ခြင်းကို နိုင်ငံရေး ဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် ပြောင်းလဲရာတွင် ပြဿနာ ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ယေဘုယျအားဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် သမ္မတ၏အပြုအမူများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုရှိစေရန်ထိန်းကျောင်းခြင်း ဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး

ကော်မတီ၏လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပါဝင်ခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း စောင့်ကြည့်သည့်တာဝန်ထမ်းဆောင်ပေးပါသည်။

၅.၂.၃။ သမ္မာန်စာဆင့်ခေါ်ခြင်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများစွာသည် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကို မေးခွန်းမေးနိုင်ရန် အခွင့်အလမ်းများကို ဖန်တီးပေးပြီး ယင်း၏မူဝါဒများကို ရှင်းလင်းဖော်ပြပေးရန်လည်း တွန်းအားပေးပါသည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများမှာမူ မေးခွန်းများပြန်လည်ဖြေကြားရမည့် တိကျပြတ်သားသော အချိန်ကာလကိုပါ သတ်မှတ်ပေးထားပါသည်။ (အယ်လ်ဘေးနီးယား)^{၂၃}။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအရ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အပေါ် လွတ်လပ်စွာ စုံစမ်းစစ်ဆေးနိုင်ပါသည်။ အချို့သောနိုင်ငံများတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တစ်ခုအတွင်း ရှိကိုယ်စားလှယ်အချို့က တောင်းဆိုပါက (ပုံမှန်အားဖြင့် ၁၀% မှ ၃၀% အတွင်း) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်စွာစုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကော်မတီကို ဖွဲ့စည်းခွင့်ပြုပါသည်။ ၎င်းထက်နိမ့်သော သတ်မှတ်ရာခိုင်နှုန်းသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်းရှိ အတိုက်အခံများအား အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အား စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းကို အစပြုဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ခွင့်ပြုထားပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ နောက်ခံအနေအထားနှင့် ရပ်တည်မှုသည် ယင်း၏အစိုးရအပေါ် ကျောထောက်နောက်ခံပြုပေးရန်နှင့် ကာကွယ်ပေးရန် သဘောထားရှိသည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ထောက်ခံမဲအများစုအပေါ်တွင် မူတည်နေသော အဆိုပါစနစ်များတွင် ယင်းသည် အရေးပါသောကြီးကြပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အခြားနိုင်ငံများတွင် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ အားနည်းသောကြီးကြပ်ရေးပုံစံများကို ကျင့်သုံးလျက်ရှိကြပါသည်။ ယင်းစနစ်များအရ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အပေါ် တိုင်ကြားချက်များအား စုံစမ်းစစ်ဆေးပေးရန်အတွက် ယေဘုယျအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော အခြားအင်စတီကျုရှင်းတစ်ခုကို (ဥပမာအားဖြင့် အစိုးရဌာနများအပေါ်မကျေနပ်ချက်များကို စုံစမ်းတင်ပြရေးကော်မရှင်) ဖွဲ့စည်းဆောင်ရွက်စေမည် ဖြစ်ပါသည်။ (ပါပူဝါနယူးဂီနီ)။

ပါလီမန်စနစ်ရှိ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် မတူညီသည့်အချက်မှာ ပြည်သူလူထု၏ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်မှုဖြင့် တရားဝင် ရပ်တည်ခြင်းမရှိသော ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်ဖြင့် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသော ဒီမိုကရက်တစ် အစိုးရ စနစ်ဟူ၍မရှိပါ။

၅.၃။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်/ ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအပေါ် စစ်ဆေးထိန်းကျောင်းမှုများ

ပါလီမန်စနစ်ရှိ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် မတူညီသည့်အချက်မှာ ပြည်သူလူထု၏ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်မှုဖြင့် တရားဝင်ရပ်တည်ခြင်းမရှိသော ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်ဖြင့် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသော

ဒီမိုကရက်တစ် အစိုးရ စနစ်မရှိပါ (အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသော လွှတ်တော်တစ်ရပ်ရှိပါသည်။)။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးခေါင်းဆောင်များကို ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်မှုအပေါ်တွင် မှီခိုအားထားလျက်ရှိသော (အနည်းဆုံးအနေဖြင့် အစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ်ရပ်တွင်) အစိုးရ၏စနစ်များသည် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများ မြှင့်တင်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကြီးကြပ်ထိန်းချုပ်မှုအောက်မှ လွတ်မြောက်ခြင်း တို့ကို ဖြစ်စေပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်နှင့်စာလျှင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အင်စတီကျူးရှင်း ဆိုင်ရာမှီခိုအားထားမှုသည် ကွဲပြားခြားနားသော နယ်မြေဒေသများအတွင်း အတိုင်းအတာအနည်း ငယ်သာဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ နိုင်ငံတော်အဆင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များက အသုံးအများဆုံးဖြစ်သော အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ မှီခိုအားထားမှု/ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှု၏ ပုံစံလေးမျိုးကို အောက်တွင်ဆွေးနွေး ထားပါသည်။ ယင်းတို့မှာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အားဖျက်သိမ်းခြင်း (အပိုင်း ၅.၃.၁)၊ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်အတွင်းသို့ ပြင်ပမှရွေးချယ်ခန့်အပ်ထားမှုများ (အပိုင်း ၅.၃.၂)၊ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်၏

ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ဖျက်သိမ်းရမည်ဆိုလျှင် သော်လည်းကောင်း၊ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင် သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွက် ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်နိုင် လျှင်သော်လည်းကောင်း၊ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင် အနေဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဘဏ္ဍာငွေ ရှာဖွေရေးအတွက် ပန်ကြားချက်များကို သဘောတူပေးရမည့်အခြေအနေဖြစ်လျှင် သော်လည်းကောင်း၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များသည် တရားစွဲဆိုခြင်း ခံရမှုမှလွတ်ကင်းသည့် အတိုင်းအတာအရ သော်လည်းကောင်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော် သည် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အပေါ် မှီခို အားထားနိုင်ပါသည်။

လုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် ထောက်ပံ့ရန်လိုအပ် သောမတည်ငွေ ရှာဖွေခြင်းအပေါ် ကြီးကြပ်မှု (အပိုင်း ၅.၃.၃) နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် လုပ် ငန်းစဉ်၏ ပုံမှန်လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာတစ်ခု အတွင်း ချမှတ်သောဥပဒေများအတွက် ကင်း လွတ်ခွင့် (အပိုင်း ၅.၃.၄) တို့ဖြစ်ကြပါသည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ပုံမှန်ရွေးကောက်ပွဲ ကျင်းပသည့်နေ့တွင်သာ မက ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား စစ်ဆေးရန် မဲဆန္ဒရှင်များအား ခွင့်ပြုချက်များပေးထားပါ သည်။ အောက်ဖော်ပြပါ ဆွေးနွေးချက်များတွင် ဥပဒေများကို မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်းစသဖြင့် အရေးပါသော ဥပဒေပြုရေးအာဏာများကို ခွဲ ဝေ၍ တာဝန်ပေးအပ်ခြင်းများ မပါဝင်ပါ။

၅.၃.၁။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဖျက်သိမ်းခြင်း

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဖျက်သိမ်းနိုင်သည့်အာဏာတွင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့်ကို နှောင့်ယှက်ထိပါးမှုပါဝင်ပါသည်။ ဖျက်သိမ်းရာတွင် ပုံစံသုံးမျိုး (ကိုယ်တိုင် ဖျက်သိမ်းခြင်းအပြင်) ရှိပါသည်။ ပထမပုံစံအရ ဖျက်သိမ်းခြင်းသည် တိကျစွာသတ်မှတ်ထားသော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခု၏ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းအရ မဖြစ်မနေလုပ်ဆောင်ရသော အင်္ဂါရပ်တစ်ခုဖြစ်သည်။

ဥပမာအားဖြင့် ဘယ်လ်ဂျီယံနှင့် နယ်သာလန်တို့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်မွမ်းမံမှုများကို ဆောင်ရွက်ခြင်းကြောင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ၏လုပ်ငန်းစဉ်များ လည်ပတ်နေစဉ်အတွင်းမှာ ပင် ယင်းကိုအမြန်ဆုံးဖျက်သိမ်းလိုက်ရပါသည်။ သို့သော်လည်း ရွေးကောက်ပွဲများကို ထပ်မံ ကျင်းပပြီးနောက် အသစ်ပြန်လည်ရွေးကောက် တင်မြှောက်ထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော် က ပြင်ဆင်မွမ်းမံချက်တိုင်းကို ထောက်ခံမဲသုံး ပုံနှစ်ပုံကျော်ဖြင့် အတည်ပြုပေးရပါသည်။

ဖျက်သိမ်းရန် သင့်လျော်သောအခြေအနေ များကို တိကျပြတ်သားစွာသတ်မှတ်ခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ကြ သူများသည် ဖျက်သိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်အား အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ နိုင်ငံတော်စီးနင်းပြုရန် လက်နက်တစ်ခုအဖြစ် အသုံးပြုခြင်းမှ ကာကွယ်နိုင်ပါသည်။

အခြားသော အင်စတီကျူးရှင်းတစ်ခုသည်၊ အထူးသဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် ဒုတိယ ဖျက်သိမ်းမှုပုံစံကို ကျင့်သုံးပါသည်။ ယင်းပုံစံသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အနေဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေး မဏ္ဍိုင်မှ ဝန်ကြီးများအား (ပီရူး) သို့မဟုတ် ဝန်ကြီးချုပ်အား (အက်စတိုးနီးယား) အယုံအကြည်မရှိ ဟု အဆိုတင်သွင်းပြီးနောက်တွင်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အစိုးရကို ဖွဲ့စည်းရာတွင် မအောင်မြင်ခြင်း၏ အကျိုးဆက်အဖြစ်လည်းကောင်း (ဂျာမနီ) အသုံးပြုသောပုံစံ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် ဖျက်သိမ်းခြင်းကို အစပြုဆောင်ရွက်သည်ဆိုသော် လည်း ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုခု သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ် အလုပ်မဖြစ်မှုသည် ဖျက်သိမ်းခြင်းကိုစတင်ရန် စနက်မီးပျိုးပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဖျက်သိမ်းရန်သင့်လျော်သော အခြေ အနေများကို တိကျပြတ်သားစွာ သတ်မှတ်ခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ကြသူများ သည် ဖျက်သိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်အား အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ နိုင်ငံတော်စီးနင်းပြုရန် လက်နက်တစ်ခု အဖြစ်အသုံးပြုခြင်းမှ ကာကွယ်နိုင်ပါသည်။ တတိယမြောက် ဖျက်သိမ်းခြင်းပုံစံမှာ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်အား ဖျက်သိမ်းနိုင်သည့်အာဏာကို အခြားသောကဏ္ဍများသို့ အပြည့်အဝအပ်နှင်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဖျက်သိမ်းရန် သမ္မတ၏ ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့် ပေးအပ်ထားပါသည် (ဥပမာ- အိန္ဒိယ) ။

၅.၃.၂။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်းသို့ ပြင်ပမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ထားမှုများ

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရာတွင် ဆန္ဒမဲပေးသူများ ထက် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်ကိုသာ ခွင့်ပြုထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုသည် အင်စတီကျူး ရှင်းဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ လွတ်လပ်မှုကို လျော့ပါးစေပါ သည်။ ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ်တွင် ကွဲပြားခြားနားသော လွှမ်းမိုးမှုများနှင့် သက်ရောက်မှု များရှိသည့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးအာဏာပုံစံအမျိုးမျိုး ရှိပါသည်။ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးအာဏာ၏ ပထမပုံစံတစ်ခုမှာ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းခံရသူများသည် ဆန္ဒမဲပေးပိုင်ခွင့်မရှိခြင်း (ဘယ်လ်ဂျီယံ၏ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်တွင် ဘယ်လ်ဂျီယံဘုရင်၏ မျိုးဆက်များ) သို့မဟုတ် အကြံပေးရေး

တာဝန်များကိုသာ ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသော ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်တွင် အာဏာအသင့်အတင့် ရှိသော ကိုယ်စားလှယ်များဖြစ်နေကြပါက (လီဆိုသို) ဥပဒေပြုရေးတာဝန်များအပေါ် အနည်းငယ် သာလွှမ်းမိုးနိုင်သည်။ ဒုတိယမြောက် ခန့်အပ်ခြင်းပုံစံအရ အထက်လွှတ်တော်သည် အောက်လွှတ် တော်၏ လက်အောက်ခံအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်သော်လည်း (အိုင်ယာလန်၊ မလေးရှား) ရွေးချယ်ခန့် အပ်ခြင်းခံရသူများသည် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းတာဝန်များအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်လျက်ရှိသည့် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်တွင် နေရာယူဆောင်ရွက်သောအခါ ပို၍လွှမ်းမိုးနိုင်ပါသည်။ တတိယ မြောက် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းပုံစံအရ ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အဓိကအားဖြင့်လွှမ်းမိုးထားသော

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များ အား ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရာတွင် ဆန္ဒမဲပေး သူများထက် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်ကိုသာ ခွင့်ပြုထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တစ်ခုသည် အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ၏ လွတ်လပ်မှုကို လျော့ပါးစေပါသည်။ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးအာဏာ ပုံစံအမျိုးမျိုး ရှိပါသည်။

ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ် များကို အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် အကြွင်းမဲ့ ဗီတိုအာဏာကျင့်သုံးခြင်းဖြင့် ရွေးချယ်ခန့်အပ် ပြီး (ကနေဒါ၊ အီတလီ) လွှတ်တော်တစ်ရပ် တည်းထားရှိသောစနစ်တွင်မူ အချို့သောကိုယ် စားလှယ်များကို ဥပဒေပြုညီလာခံမှ ရွေးချယ် ခန့်အပ်ပါသည် (ဂမ်ဘီးယား။ အဆိုပါ တတိယ ပုံစံသည် ရွေးချယ်ခန့်အပ်နိုင်စွမ်းရှိသည့်အာ ဏာကို ကျင့်သုံးလျက် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင် ရာ ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအား အကြီး မားဆုံး ချိုးဖောက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၅.၃.၃။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ်ပိုင်ဘဏ္ဍာရေးစနစ်အပေါ် ထိန်းချုပ်မှု

အခွန်ကောက်ခံရန်နှင့် စရိတ်သုံးစွဲရန်အာဏာသည် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်၏ ကိုယ်ပိုင်လုပ် ပိုင်ခွင့်အတွက် အရေးပါသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ ဘဏ္ဍာငွေမတည်ရေးအတွက် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ တောင်းဆိုချက်များကို အတည်ပြုပေးရမည်ဖြစ်သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး အကြီးအကဲများသည် (ကမ်မရွမ်း၊ လာအို၊ ရုရှ) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ်တွင် ဩဇာအာဏာများ အတော်အတန်သက်ရောက်မှုရှိနိုင်ပါသည်။

၅.၃.၄။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပြစ်ဒဏ်ကင်းလွတ်ခွင့်များ

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့် ရရှိစေရန်အတွက် ယင်း၏ကိုယ်စားလှယ်များအား ကင်းလွတ်ခွင့်များကို ပေးအပ်ထားသင့်ပါသည်။ ဥပဒေဆိုင်ရာအကျိုး ဆက်များအပေါ် သက်ရောက်နေသည့် ခြိမ်းခြောက်မှုများသည် ကိုယ်စားလှယ်များ၏ ပြောဆိုခွင့်၊ ဆွေးနွေးငြင်းခုံခွင့်နှင့် လွတ်လပ်စွာဆန္ဒမဲပေးပိုင်ခွင့်အာဏာကို ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ပြီး ဥပဒေပြုရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို သိသိသာသာထိခိုက်နိုင်ပါသည်။ နိုင်ငံများစွာတို့တွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကသာ

လျှင် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်၏ ပြစ်ဒဏ်ကင်းလွတ်ခွင့်ကို ဖယ်ရှားခွင့်ရှိသည်(အက်စတိုးနီးယား)။ အခြားသော နိုင်ငံများသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကင်းလွတ်ခွင့်ကို ရုပ်သိမ်းနိုင်သည့် အာဏာကို တရားစီရင်ရေးသို့ အပ်နှင်းထားပြီး (ဂွာတီမာလာ) ၎င်းပုံစံသည်ကာကွယ်ပေးခြင်းအတွက် ခိုင်မာသောအခြားပုံစံတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့် ကာကွယ်ရန်အတွက်ယင်း၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား ပြစ်ဒဏ်ကင်းလွတ်ခွင့်များကို ပေးအပ်ထားသင့်ပါသည်။

၅.၃.၅။ မဲဆန္ဒရှင်များက တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့်

အင်စတီကျူးရှင်းအချင်းချင်းကြား စစ်ဆေးထိန်းကျောင်းမှုများအပြင် အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် မဲဆန္ဒရှင်များအား ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ညီလာခံအတွင်း ကိုယ်စားလှယ်များကို တာဝန်ထမ်းဆောင်မှု သက်တမ်းကာလမပြီးဆုံးမီ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခွင့် ခွင့်ပြုသတ်မှတ်ပေးထားပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် အပြည့်အဝတာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခွင့်နှင့် တစ်စိတ်တစ်ဒေသ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခွင့်ဟူ၍ ပုံစံနှစ်မျိုးရှိပါသည်။ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခွင့် ပုံစံဆိုသည်မှာ ကိုယ်စားလှယ်များကို တာဝန်မှ ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းရန်အတွက် အစပြုဆောင်ရွက်ခြင်း သို့မဟုတ် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲတွင် ပါဝင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း စသည့် အဆင့်နှစ်ဆင့် ရှိသည့်အနက်မှ အဆင့်တစ်ခုတွင်သာ ပြည်သူလူထု ပါဝင်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။

တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်းရှိ ကိုယ်စားလှယ်များသည် ရွေးကောက်တင်မြှောက်လိုက်သည့် ပြည်သူလူထုကို ကိုယ်စားပြုရန်တာဝန်ရှိသည်ဟူသော အယူအဆနှင့်ဆက်စပ်နေပါသည်။

အပြည့်အဝ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့်ပုံစံဆိုသည်မှာ အစပြုဆောင်ရွက်လှုပ်ရှားမှုများနှင့် အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် ပြည်သူပြည်သားများအပေါ်တွင်သာ လုံးဝဥသံတည်မှီနေသော စနစ်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဤစနစ်သည် တစ်စိတ်တစ်ဒေသတာဝန်မှ ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့်ထက်စာလျှင် ပို၍အသုံးများပါသည်။ (ယုဂန်ဒါနိုင်ငံတွင် စွဲချက်တင်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အနေဖြင့်သာ ယင်းစနစ်ကိုသုံးပါသည်။)

သဘောတရားအားဖြင့် တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်းရှိ ကိုယ်စားလှယ်များသည် ရွေးကောက်တင်မြှောက်လိုက်သည့် ပြည်သူလူထုကို ကိုယ်စားပြုရန် တာဝန်ရှိသည်ဟူသော အယူအဆနှင့် ဆက်စပ်နေပါသည်။

အလုံးစုံတာဝန်မှ ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့်အတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် အလွန်ကွဲပြားခြားနားကြပါသည်။ အချို့သောနိုင်ငံများသည် သက်ဆိုင်ရာမဲဆန္ဒရှင်များအား ယင်းတို့၏ ဥပဒေပြု

လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များကို တစ်ဦးချင်းစီ ပြန်လည်ရပ်သိမ်းခွင့်ပြုထားပြီး (ဘော်လီဗီးယား၊ အက်ဂွေဒေါ၊ အီသီယိုးပီးယား၊ နိုင်ဂျီးရီးယား၊ ဗင်နီဇွဲလား) အချို့သောနိုင်ငံများမှာမူ ပြည်လုံးကျွတ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲဖြင့်သာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တစ်ခုလုံးကိုဖျက်သိမ်းရန် ဆန္ဒမဲပေးခွင့်ပြုထားပါသည် (လစ်ခ်တန်စတိန်း)။

ယေဘုယျအားဖြင့် တာဝန်မှပြန်လည်ရပ်သိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို ပုံစံချမှတ်ရာတွင် ကွဲပြားခြားနားသော ရှုထောင့်သုံးမျိုးရှိပါသည်။

- (က) သတ်မှတ်ရာခိုင်နှုန်းအရ လူထု၏တောင်းခံမှုသည် မဲဆန္ဒနယ်အတွင်း မှတ်ပုံတင်ထားသော မဲပေးမည့်သူများ၏ ၁၀% (အက်ဂွေဒေါ) နှင့် ၅၀% + (နိုင်ဂျီးရီးယား) ဟူ၍ သတ်မှတ်ထားပါသည်။
- (ခ) တာဝန်မှပြန်လည်ရပ်သိမ်းခြင်းကို ဆောင်ရွက်ရာတွင်သတ်မှတ်ထားသော အများစုဆန္ဒမဲ အမျိုးအစားနှင့် မဲပေးသူများ၏ အရေအတွက်မှာ အမျိုးမျိုးရှိကြပါသည်။ သာမန်အများစု ထောက်ခံမဲ (မိုက်ခရိုနီးရှား)၊ ရာနှုန်းပြည့် ထောက်ခံမဲ (အက်ဂွေဒေါ)၊ မဲပေးသူအရေအတွက်သည် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ၂၅% ရှိနေရန်လိုအပ်ပြီး အာဏာပိုင်တစ်ဦးကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခဲ့သည့် ဆန္ဒမဲပေးသူအရေအတွက်နှင့် ညီမျှသော သို့မဟုတ် ပိုများသော ဆန္ဒမဲရရှိရန်လိုအပ်သည့် (ဗင်နီဇွဲလား)နှင့် သက်ဆိုင်ရာ မဲဆန္ဒနယ်အတွင်း စာရင်းရှိ မဲပေးသူဦးရေအနက်မှ အများစုထောက်ခံမဲ ရရှိရန် သတ်မှတ်ထားသော (နိုင်ဂျီးရီးယား) ဟူ၍ အသီးသီးဖြစ်ကြပါသည်။
- (ဂ) တာဝန်မှပြန်လည်ရပ်သိမ်းရန် အချိန်ကာလသတ်မှတ်ထားပါသည်။ ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပပြီး မည်မျှအကြာတွင် ဆောင်ရွက်မည်နည်းနှင့် နောင်လာမည့် ရွေးကောက်ပွဲနှင့် မည်မျှနီးစပ်စွာ တောင်းဆိုချက်များကို တင်ပြတောင်းခံနိုင်မည်နည်း။ ဘော်လီဗီးယားတွင် ပြန်လည်ရပ်သိမ်းခြင်းကို သတ်မှတ်ကာလတစ်ခုအတွင်း တစ်ကြိမ်သာကျင်းပ၍ သတ်မှတ်ကာလ တစ်ဝက်ကျော်သည့်အချိန်မှသာ လုပ်ဆောင်လေ့ရှိပြီး သတ်မှတ်ကာလကုန်ဆုံးကာနီးအချိန်တွင် လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်းမရှိပါ။ အက်ဂွေဒေါတွင် အလားတူစည်းမျဉ်းများကို သတ်မှတ်ထားပါသည်။ သတ်မှတ်ထားသည့် သက်တမ်းအတွင်း ပထမနှစ်အပြီး နောက်ဆုံးနှစ်မတိုင်မီအချိန်တွင် လူထု၏တောင်းဆိုချက်ကို တင်ပြနိုင်ပါသည်။

တာဝန်မှပြန်လည်ရပ်သိမ်းခြင်းကို ထောက်ခံသော၊ သို့မဟုတ် ဆန့်ကျင်သော အငြင်းပွားမှုအမျိုးမျိုး ပေါ်ထွက်လာပါသည်။ ဝေဖန်ရေးသမားများ၏အမြင်အရ တာဝန်မှပြန်လည်ရပ်သိမ်းခြင်းသည် ပြင်းထန်သောထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်မှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေရုံမျှမက ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသည့်ကိုယ်စားလှယ်များ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတွင်းရှိ ပုံမှန်လုပ်ငန်းစဉ်များကိုပါ အနှောင့်အယှက်ဖြစ်စေသော အယူဝါဒနှစ်ခြမ်းကွဲစေနိုင်သည့် လုပ်ဆောင်ချက်ဖြစ်ပါသည်။ အကောင်းဘက်က

ကြည့်ပါက လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များက ပြည်သူပြည်သားများ၏ ကဏ္ဍအပေါ် အနီးကပ်ကြီးကြပ်ရေးကို အားပေးသဖြင့် ဒေါင်လိုက်စနစ်အရထိရောက်သောလုပ်ငန်း စဉ်ကိုဖန်တီးပေးပါသည်။

အဆုံးတွင် တာဝန်မှပြန်လည်ရပ်သိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်သည် စည်းမျဉ်းများနှင့် ထိရောက်သော စီမံအုပ်ချုပ်မှုအကြား ဟန်ချက်ညီစေရပါမည်။ ဟန်ချက်ညီစေမှုကိုရရှိရန်မှာ ခက်ခဲလှပြီး ဟန်ချက်ညီမှုမရှိပါက ပြင်းထန်သော အကျိုးဆက်များဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ- International IDEA လက်စွဲစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသကဲ့သို့ ‘တစ်ဘက်တွင် တာဝန်မှပြန်လည်ရပ်သိမ်းခြင်း ဆောင်ရွက်ရန်အလွန်လွယ်ကူပါက ယင်းသည် အရေးမပါသော၊ အလေးအနက်မရှိသော အရာအဖြစ် သို့ရောက်ရှိသွားပေလိမ့်မည်။ အခြားတစ်ဘက်တွင်လည်း တာဝန်မှပြန်လည်ရပ်သိမ်းရာတွင် ခက်ခဲပြင်းထန်သော သတ်မှတ်ချက်များရှိနေပါက နိုင်ငံတော်အာဏာပိုင်များကို ဆန္ဒမဲဖြင့် ဖယ်ရှားရန် လိုအပ်သောတရားဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ဖြည့်ဆည်းဆောင်ရွက်ရန် ခက်ခဲမှုများကြောင့် နိုင်ငံသားများအား ထိုဆောင်ရွက်ချက်ပြုလုပ်ရန် အားမပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်စေပြီး အကျိုးမရှိ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။’²⁴

ဝေဖန်ရေးသမားများ၏အမြင်အရ တာဝန်မှပြန်လည်ရပ်သိမ်းခြင်းသည် ပြင်းထန်သော ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်မှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေရုံမျှမက ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်များ၏ ပုံမှန်လုပ်ငန်းစဉ်များကိုပါ အနှောင့်အယှက်ဖြစ်စေသော အယူဝါဒနှစ်ခြမ်းကွဲစေနိုင်သည့် လုပ်ဆောင်ချက်ဖြစ်ပါသည်။ အကောင်းဘက်ကကြည့်ပါက လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များက ပြည်သူပြည်သားများ၏ ကဏ္ဍအပေါ်အနီးကပ်ကြီးကြပ်ရေးကို အားပေးသဖြင့် ဒေါင်လိုက်စနစ်အရ ထိရောက်သောလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဖန်တီးပေးပါသည်။ တာဝန်မှပြန်လည်ရပ်သိမ်းခြင်းသည် လုပ်ငန်းစဉ်စည်းမျဉ်းများနှင့် ထိရောက်သော စီမံအုပ်ချုပ်မှုအကြား ဟန်ချက်ညီစေရပါမည်။

၆။ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ နိုင်ငံသောအာဏာလုပ်ပိုင်ခွင့်များ

အခြေခံအားဖြင့် ဥပဒေရေးဆွဲချမှတ်ရေးအာဏာနှင့် အခြားသောအာဏာဟူ၍ ဥပဒေပြုအာဏာ နှစ်မျိုးနှစ်စားရှိပါသည်။ ဥပဒေရေးဆွဲချမှတ်ရေးအာဏာနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် အစိုးရ၏ အခြားသောကဏ္ဍများသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ပုံမှန်အားဖြင့် ကြီးကြပ်လျက်ရှိသော တာဝန်ဝတ္တရားများကို ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ရန် အာဏာမည်ရွှေ့မည်မျှရှိမည်ကိုဆုံးဖြတ်အဖြေထုတ်ရပေမည်။ ဒုတိယအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အရေးပေါ်အခြေအနေကြေညာခြင်း၊ စစ်ကြေညာခြင်း သို့မဟုတ် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း အစရှိသည့် အစိုးရ၏ အခြားသောကဏ္ဍများမှ ပုံမှန်အားဖြင့် ကြီးကြပ်ရသည့် မူဝါဒရေးရာများတွင် အကန့်အသတ်ရှိသော ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ဖန်တီးပေးနိုင်ပါသည်။

ဥပဒေပြုအာဏာတွင် ဥပဒေရေးဆွဲချမှတ်ရေးအာဏာနှင့် အခြားသောအာဏာဟူ၍ နှစ်မျိုးနှစ်စားရှိပါသည်။ ဥပဒေချမှတ်ရေးဆွဲရေးအာဏာနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများအနေဖြင့် အစိုးရ၏အခြားသောကဏ္ဍများသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ပုံမှန်အားဖြင့် ကြီးကြပ်လျက်ရှိသောတာဝန်ဝတ္တရားများကို ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ရန် အာဏာမည်ရွှေ့မည်မျှရှိမည်ကို ဆုံးဖြတ်အဖြေထုတ်ရပေမည်။

၆.၁။ ဥပဒေရေးဆွဲချမှတ်ရေးအာဏာများ

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အဓိကလုပ်ငန်းတာဝန်မှာ ဥပဒေများကို ရေးဆွဲချမှတ်ရေးပင်ဖြစ်ပါသည်။ အခြားသော အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများက ဝင်ရောက်စွက်ဖက်နှောင့်ယှက်ခြင်းမပြုနိုင်သော အကြွင်းမဲ့ဥပဒေပြုရေးအာဏာသည် ဗြိတိသျှလွှတ်တော်၏အချုပ်အခြာအာဏာကို ကိုယ်စားပြု

ဖော်ဆောင်နေပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို နည်းလမ်းများစွာဖြင့် ခွဲဝေသတ်မှတ်လျက်ရှိသောကြောင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ဤကဲ့သို့လက်ဝါးကြီးအုပ်ထားခြင်းသည် ယခုတွင်မူ မရှိသလောက်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ယေဘုယျအားဖြင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ပြင်ပမှဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းများတွင် အမျိုးအစားငါးခုရှိပါသည်။ (က) ပထမအချက်မှာ ဥပဒေပြုရေးအာဏာများအား အပိုင်းများခွဲခြား၍ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်ထံ တာဝန်အချို့ခွဲဝေပေးအပ်ခြင်းဖြင့် သီးသန့်ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ကန့်သတ်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ (ခ) ဒုတိယအချက်မှာ ဥပဒေတစ်ရပ်ကို စတင်အဆိုပြုနိုင်သည့် အာဏာဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ယင်းအာဏာကို နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်ကိုသာ သီးသန့်အပ်နှင်းထားပါက ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် တရားဥပဒေကိုပုံစံချမှတ်ခြင်း၊ ရေးဆွဲဖန်တီးခြင်းမပြုပဲ စဉ်းစားပေးရုံသာစဉ်းစားပေးပြီး အာဏာကိုသိသိသာသာ ဆုံးရှုံးပါသည်။ (ဂ) တတိယအချက်မှာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ စီမံဆောင်ရွက်ချက်များအား သမ္မတ၏ဗီတိုအာဏာဖြင့် တိုက်ရိုက်တားဆီးပိတ်ပင်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် သွယ်ဝိုက်သောအားဖြင့် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုကို တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့သို့ ရည်ညွှန်းခြင်း၊ သို့မဟုတ် ပြည်လုံးကျွတ်လူထုဆန္ဒခံယူပွဲဖြင့် မဲဆန္ဒရှင်များအား ရည်ညွှန်းခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ (ဃ) နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အပြင် နိုင်ငံသားများအနေဖြင့်လည်း လက်မခံသည့် သို့မဟုတ် ဥပဒေအားပယ်ဖျက်သည့် ပြည်လုံးကျွတ်လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကြီးကို အစပြုဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်နိုင်ပါသည်။ (င) နောက်ဆုံးအချက်မှာ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် ဥပဒေများအားအတည်မပြုမီနှင့် အတည်ပြုပြီးအချိန်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်း ရှိ မရှိကို ဆန်းစစ်သုံးသပ်ပေးပါသည်။

၆.၁.၁။ သီးသန့်အပ်နှင်းထားသည့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာအား ကန့်သတ်ခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အား အချို့သောဥပဒေပြုရေးအာဏာများကို တာဝန်ခွဲဝေပေးရန် သတ်မှတ်ထားပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် မိမိကိုယ်မိမိ ထိန်းချုပ်ကြီးကြပ်နိုင်သည့်အပြင် ဤကဲ့သို့အာဏာလွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးခြင်းကိုလည်း အချိန်မရွေးပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်သောကြောင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းဆိုသည်မှာ နိုင်ငံရေးသဘောသက်သက်ဖြစ်နေပါသည်။ (ခရိုအေးရှား)။ အခြားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အား အရေးပေါ်အခြေအနေတွင်ဖြစ်စေ၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အစဉ်းအဝေးကာလမဟုတ်လျှင်သော်ဖြစ်စေ ခြွင်းချက်အနေအထားများ၌သာ ဥပဒေပြုရေးအာဏာကိုပေးအပ်ရန် သတ်မှတ်ထားပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အချိန်ကာလသတ်မှတ်ချက်တစ်ခုအတွင်း အတည်ပြုခြင်းမရှိပါက ယင်းအာဏာများသည် အများအားဖြင့် ပျက်ပြယ်ပါသည်။ (ဥပမာ-ဘရာဇီးလ်)။ ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အား အထူးသောမူဝါဒရေးရာများတွင် ဥပဒေကဲ့သို့

အာဏာတည်သောအမိန့်ကိုထုတ်ပြန်ရန် ခွင့်ပြုထားနိုင်သဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ထိန်းချုပ်မှု အောက်မှ လွတ်နေနိုင်ပါသည်။ ယင်းအာဏာသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်နှင့် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်တို့၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ပေါင်း စပ်ထားခြင်းဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး မဏ္ဍိုင်အတွင်း အာဏာကို ပြင်းထန်စွာတစ်စု တစ်စည်းတည်း ချုပ်ကိုင်ထားခြင်းမျိုးကို ဖြစ် ပေါ်စေပါသည်။ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲဖြင့် ဥပဒေပြုခြင်းသည် ဥပဒေပြုအာဏာအား အလွန်အကျွံ လွှဲပြောင်းခွဲဝေခြင်းပုံစံကို ကိုယ် စားပြုပါသည်။ အချို့သောနိုင်ငံများတွင် ဥပဒေ ပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က အတည်မပြုပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် နိုင်ငံသားများအား အကြောင်းအရာတစ်ခုနှင့် ဆိုင်သည့်ဥပဒေကြမ်းနှင့် ဥပဒေတွင်ပါရှိသည့် အကြောင်းအရာများကိုပြဋ္ဌာန်းခြင်းမပြုမီလူထု ဆန္ဒခံယူပွဲသို့ တင်သွင်းခြင်းအားဖြင့် ဥပဒေပြု ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို စတင်ရန်ခွင့်ပြုထားသည် (ဥပမာ-လာဟိုးဗီးယား)^{၂၅} ။

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဥပဒေပြုရေး အာဏာကို အပိုင်းများခွဲခြား၍ နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်ထံ တာဝန်ခွဲဝေပေးအပ် ခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင် သို့မဟုတ် နိုင်ငံသားများ ထံသို့ အာဏာခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးကာ လုပ်ငန်းစဉ်များ သို့မဟုတ် ပြည်လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲကို အစပြုဆောင်ရွက်ခွင့်ပေးထား ခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ သမ္မတအား ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ရန်ဆိုင်းငံ့ထားရန်နှင့် တားဆီးပိတ်ပင်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ရှိစေခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ တရား စီရင်ရေးဆိုင်ရာပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းကို ခွင့်ပြု၍သော်လည်းကောင်း ကန့်သတ်ထား နိုင်ပါသည်။

၆.၁.၂။ ဥပဒေအသစ်များကို စတင်အဆိုပြုနိုင်ခွင့်အာဏာအပေါ် ကန့်သတ်ချက်များ

ဥပဒေပြုရေးအာဏာတွင် ဥပဒေများကို စတင်အဆိုပြုရေးအာဏာလည်း ပါဝင်ပါသည်။ နိုင်ငံအများစုရှိ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အကြောင်းအရာတိုင်းတွင် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အစပြုစီမံဆောင်ရွက်ရန် အကန့်အသတ်မရှိသောအာဏာကို ရရှိပိုင်ဆိုင်ထားကြပြီး ရံဖန်ရံခါတွင် သီးခြားအာဏာကိုပင် ပိုင်ဆိုင်ထားနိုင်ပါသည် (အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု)။ သို့ရာတွင် နိုင်ငံများစွာ တို့၌ ဥပဒေစတင်အဆိုပြုရေးအာဏာကို လုပ်ငန်းစဉ်အစပြုဆောင်ရွက်ခွင့်မှတစ်ဆင့် နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်နှင့်/ သို့မဟုတ် နိုင်ငံသားများထံ အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေး နိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ယေဘုယျအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ မူဝါဒရေးရာ အချို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍သော်လည်းကောင်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခွင့်အရေးကို ကန့်သတ်ထားနိုင် ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်တွင် ရသုံးမှန်းခြေငွေစာရင်းများ၊ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီမှုစာချုပ်များ သို့မဟုတ် ကုန်သွယ်ရေးနှင့် သွင်းကုန်စည်းကြပ်ခွန်များကို ကိုင်တွယ် ဆောင်ရွက်ရန် သီးသန့်အာဏာ ရှိနိုင်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသည် အခြားသော မူဝါဒအပိုင်းအထိ ကျယ်ပြန့်နိုင်ပါသည် (ဘရာဇီး၊ ချီလီ၊ ကိုလံဘီယာ)။ ထိုကဲ့သို့သော “စောင့်ကြပ်”

ပေးသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်သည် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အား သက်ဆိုင်ရာ မူဝါဒနယ်ပယ်များတွင် ၎င်းတို့၏ ရှိရင်းစွဲအနေအထားကို ထိန်းသိမ်းထားနိုင်သည့်အခြေအနေကို ဖန်တီးပေးသည်။

၆.၁.၃။ သမ္မတ၏ ဗီတိုအာဏာ

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုကို အတည်ပြုပြီးနောက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများစွာတို့တွင် သမ္မတသည် ယင်းအားဝင်ရောက်စွက်ဖက်ရန်၊ ဆိုင်းငံ့ထားရန်၊ တားဆီးပိတ် ပင်ရန် အခွင့်အာဏာများ ပေးထားပါသည်။ သမ္မတသည် နိုင်ငံရေး သို့မဟုတ် တရားဥပဒေဆိုင်ရာ စစ်ဆေးထိန်းကျောင်းမှုများကို ပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။ ယင်းအနေဖြင့် (က) ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအား နိုင်ငံရေးအကြောင်းများကြောင့် အပြင်းအထန်ကန့်ကွက်ပယ်ချခြင်း သို့မဟုတ် (ခ) ဥပဒေသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုမရှိသောကြောင့်ငြင်းပယ်ခြင်းတို့ကိုပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။ ဥပဒေ ပြုလွှတ်တော်ထက် မဲဆန္ဒရှင်ပြည်သူများကသာလျှင် သမ္မတကို တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက် သော သမ္မတစနစ်နှင့် သမ္မတစနစ်ကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသာ ကျင့်သုံးသောစနစ်များတွင် နိုင်ငံရေး ဆိုင်ရာဗီတိုအာဏာများကို ပို၍အသုံးများပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ဆွေးနွေးလျက်ရှိသော ဥပဒေမူကြမ်းကို ယခင်ကအတည်ပြုခဲ့ဘူးသော ထောက်ခံမဲအရေအတွက်နှင့် ညီမျှသည့် သို့မဟုတ် ထို့ထက်များသည့် အများစုဆန္ဒမဲအရေအတွက်ဖြင့် ဗီတိုအာဏာတစ်ရပ်ကို ကျော်လွန်ပယ်ချပါက (ဘော့စ်ဝါနာ၊ အိန္ဒိယ၊တူရကီ) သမ္မတ၏ ဗီတိုအာဏာသည် အားနည်းသွားပြီး ဥပဒေတစ်ရပ်အပေါ် ရွှေ့ဆိုင်းရန်သာ လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိတော့သည်။ သတ်မှတ်ထားသော ထောက်ခံမဲအရေအတွက်သည် ရာနှုန်း ပြည့် ထောက်ခံမဲ (ပီရူး)၊ ဆန္ဒမဲစုစုပေါင်း၏ ၆၀% (ပိုလန်)၊ တက်ရောက်ပါဝင်သော ဥပဒေပြု လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များထံမှ ဆန္ဒမဲစုစုပေါင်း၏ ၆၇% (ချီလီ)နှင့် ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ဝင် အားလုံး၏ ထောက်ခံမဲစုစုပေါင်း ၆၇% (အီဂျစ်)ဟူ၍ အမျိုးမျိုးကွာခြားနိုင်ပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ် တော်၏ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် အတိုက်အခံပြုသူများ၏ အင်အားတို့အပေါ်မူတည်၍ သမ္မတ၏ဗီတိုအာဏာ သည် အကြွင်းမဲ့ဗီတိုအာဏာနှင့် တန်းတူဖြစ်လာနိုင်ပြီး ထိုအာဏာကိုကျင့်သုံးပါက ဥပဒေပြု လွှတ်တော်၏ ဆောင်ရွက်ချက်အားလုံးကို ပိတ်ပင်ဟန့်တားနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ဥပဒေအရ သတ်မှတ် သော အကြွင်းမဲ့အာဏာဟူသည်မှာ တွေ့ရခဲပါသည်။ ရှိမည်ဆိုလျှင်လည်း ယင်းသည် ပုံမှန်အားဖြင့် ကန့်သတ်ထားသော မူဝါဒရေးရာနယ်ပယ်များတွင်သာ အသုံးပြုပါသည် (ဥပမာ- ဆိုက်ပရပ်စ်)။

သမ္မတအနေဖြင့် လက်ခံသည်၊ မခံသည်ကိုသာ ဖော်ပြရန်လိုသော ‘မူကြမ်းတစ်ခုလုံးကို ပယ်ချခွင့်အာဏာ’အပြင် သမ္မတထံတွင် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခု၏ အစိတ်အပိုင်းများကို ကန့်ကွက်နိုင် ခွင့်ပေးထားသော ‘တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ပယ်ချခွင့်အာဏာ’ လည်းရှိပါသည်။ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ပယ်ချ ခွင့်အာဏာသည် သမ္မတအား ဥပဒေရေးရာအသေးစိတ်အကြောင်းအရာများနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ကြားဝင် နိုင်ခွင့်ကို အကန့်အသတ်များဖြင့်ပေးအပ်ထားပြီး ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း သမ္မတအားပို၍ နီးကပ်စွာ ပါဝင်စေပါသည်။ ဤသို့ ကန့်သတ်ထားသော ကြားဝင်မှုများသည် တစ်စတစ်စဖြင့် တရား ဥပဒေ၏ အပြီးသတ်ပုံစံအပေါ် ကြီးမားသောလွှမ်းမိုးမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

အခြားသောနည်းလမ်းတစ်ရပ်မှာ အဆိုပြုထားသော ဥပဒေအတွက် လိုအပ်သောအတည်ပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်နယ်ပယ် ကျယ်ပြန့်လာစေရန် သမ္မတအားလုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးခြင်းဖြင့် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် သမ္မတ၏အရေးပါသော လွှမ်းမိုးမှုကို ဖန်တီးပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုသည် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုကို သင့်လျော်ရာတရားရုံးသို့ ဆန်းစစ်သုံးသပ်မှုပြုရန် လက်ဆင့်ကမ်း၍ ပေးပို့ခြင်းအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိကိုသုံးသပ်ရန် သမ္မတအား လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားပါသည်။ (ခရိုအေးရှား၊ တောင်အာဖရိက)။ ဤတွင် ဥပဒေအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သမ္မတ၏အလေးပေးမှုသည် (ယင်းကိုသင့်လျော်ရာတရားရုံးက ထောက်ခံပါက) နိုင်ငံရေးအကြောင်းပြချက်အစား ဥပဒေရေးရာအကြောင်းပြချက်များအပေါ် အခြေခံသောလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် နှောင့်နှေးကြန့်ကြာစေပြီး အဆုံးသတ်ခြင်းမျိုး ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

၆.၁.၄။ ဥပဒေမူကြမ်းများကိုကန့်ကွက်ရန် သို့မဟုတ် ဥပဒေများကိုရုပ်သိမ်းရန် နိုင်ငံသားများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်

အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် နိုင်ငံသားများအား ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအား ထုတ်ပြန်ကြေညာမှုမပြုမီတွင် ကန့်ကွက်၍ပယ်ချရန် (ဆွစ်ဇာလန်) သို့မဟုတ် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပ၍ ဥပဒေတစ်ခုအား ပြန်လည်ပယ်ရုပ်သိမ်းပေးရေးအတွက် တောင်းဆိုနိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို သတ်မှတ်ပေးထားပါသည်။ ဥရုဂွေးတွင်²⁶ ဥပဒေကို ရုပ်သိမ်းရန်အတွက် ကျင်းပသည့် လူထုအစည်းအဝေးများကို ယင်းဥပဒေထုတ်ပြန်ပြီး တစ်နှစ်အတွင်းကျင်းပပြုလုပ်ရပါသည်။ အီတလီတွင် ဥပဒေကိုအတည်ပြုပြီး အနည်းဆုံးတစ်နှစ်ကျော်မှသာ ဤကဲ့သို့ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ အထက်ပါနည်းလမ်းများသည် ကွဲပြားသော်လည်း ဘုံတူညီသည့်အချက်မှာ နိုင်ငံသားများတွင် အချိန်မှန်ကျင်းပသော ရွေးကောက်ပွဲများအပြင် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပါဝင်ရန် အခွင့်အလမ်းများရရှိသောကြောင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှအာဏာများကို ခွဲဝေသတ်မှတ်တာဝန်ပေးအပ်ခြင်း ဖြစ်ပေါ်စေသည်။

၆.၁.၅။ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ပြန်လည်ဆန်းစစ်သုံးသပ်ချက်

ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအား ပယ်ချရန် သို့မဟုတ် ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဥပဒေများကို ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းရန် သမ္မတ၏ ဗီတိုအာဏာနှင့် နိုင်ငံသားများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်များသည် ယေဘုယျအားဖြင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာအား နိုင်ငံရေးအရခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးသော သဘောတရားတစ်ခုဖြစ်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ပြန်လည်ဆန်းစစ်သုံးသပ်ခွင့်ပေးခြင်းအားဖြင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးနိုင်ပါသည်။ ယင်းသည် တရားဥပဒေအားဖြင့် ထိန်းချုပ်ကြီးကြပ်ခြင်းဖြစ်သော်လည်း လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ကြသူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်သော ပြန်လည်သုံးသပ်မှုတွင် ရှိရင်းစွဲဖြစ်သည့် နိုင်ငံရေးရှုထောင့်ကို လျော့တွက်မထားသင့်

ပါ။ သိသာထင်ရှားသော ဥပမာတစ်ခုမှာ သေဒဏ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းမရှိ ဟူသည့် တောင်အာဖရိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ တောင်အာဖရိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် သေဒဏ်အကြောင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ လုံးဝဖော်ပြထားခြင်းမရှိသော်လည်း လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များ၊ နိုင်ငံတကာနှင့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသော လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ လက်တွေ့ကျမှုတို့အပေါ်အခြေခံလျက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးသည် ရာဇဝတ်မှုစီရင်ထုံးဥပဒေတွင်ပါရှိသည့် သက်ဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပျက်ပြယ်စေပါသည်။²⁷

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်ကတောင်းဆိုပါက ဥပဒေတစ်ခုအား တရားဝင်အတည်မပြုမီ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ပြန်လည်ဆန်းစစ်သုံးသပ်ရန် ခွင့်ပြုထားပါသည် (အထက်တွင်ကြည့်ပါ)။ အခြားသောနိုင်ငံများက ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် တရားဝင်အတည်မပြုမီ ဥပဒေကိုသက်ဆိုင်ရာတရားစီရင်ရေးအဖွဲ့စည်းအား ရည်ညွှန်းတင်ပြရမည်ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည် (ပြင်သစ်)။ အများစုမှာ ဥပဒေကိုအတည်ပြုပြီးနောက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိ၊ မရှိ ပြန်လည်ဆန်းစစ်သုံးသပ်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ဥပဒေတစ်ခုအား သီအိုရီပိုင်းဆိုင်ရာသုံးသပ်ရန် အခွင့်အလမ်းကို ဖန်တီးပေးပါသည် (ဂျာမနီ)။ သို့တိုင်အောင် အခြားသောနိုင်ငံများတွင် တရားရုံးသည် အကြောင်းအရာတစ်ခုခုတွင် သို့မဟုတ် တရားရုံးတွင်အမှုစစ်နေစဉ် အငြင်းပွားခြင်းဖြစ်သောအခါ စိန်ခေါ်မှုများကြုံတွေ့ရပါက ဥပဒေတစ်ခုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်း ရှိ မရှိကိုသာ ဆန်းစစ်ပေးနိုင်ပါသည်။

၆.၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်မွမ်းမံနိုင်သည့် အာဏာများ

ပုံမှန်အားဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည်သာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်နိုင်ပါသည်။ နိုင်ငံအများစုသည်လည်း အဆိုပါအခြေခံမူအတိုင်းပင် လိုက်နာကျင့်သုံးလျက်ရှိပြီး ယနေ့ခေတ်တွင် အချို့နိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော် နှစ်ရပ်လုံးပါဝင်သည့် ပြည်ထောင်စုအဆင့်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ (မက္ကဆီကို၊ နိုင်ဂျီးရီးယား၊ ရုရှနှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု)၊ စသည့် အဆင့်သုံးဆင့်လုံးမှ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ၏အတည်ပြုချက်ကို လိုအပ်လျှင်တောင်မှ ထိုအခြေခံမူကိုပင်လိုက်နာကြပါသည်။ ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် ယေဘုယျအားဖြင့် သမ္မတ၏ဗီတိုအာဏာကို ကျော်လွန်ပယ်ချရန် ပြဋ္ဌာန်းထားသော သတ်မှတ်မဲအရေအတွက်နှင့်ညီမျှသည့် မြင့်မားသောထောက်ခံမဲအရေအတွက်သတ်မှတ်ချက် လိုအပ်ပါသည်။ အဆိုပါနိုင်ငံများတွင် မြင့်မားသောမဲအရေအတွက် သတ်မှတ်ချက်များကိုမထားရှိပါက ဗီတိုအာဏာသည်ပုံမှန်အားဖြင့် ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲခြင်း၏အပြီး သတ်အတည်ပြုချက်ကို ဆိုင်းငံ့ထားနိုင်သော သက်ရောက်မှုသာရှိနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အခြားသော ပြင်ဆင်မွမ်းမံရေးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများလည်း ရှိပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အီတလီနိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်မွမ်းမံရန်အတွက် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးမှ ထက်ဝက်ကျော်

ထောက်ခံမဲကိုရရှိမှုသာ ပြင်ဆင်ခွင့်ရှိပါသည်။ သို့တိုင်အောင် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးရှိ သုံးပုံနှစ်ပုံသော ထောက်ခံမဲပေးသူများက ကျော်လွန်ပယ်ချခြင်းမပြုပါက ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှကိုယ်စားလှယ်များ ၏ ၂၀% ဖြင့်သာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ကျင်းပနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါလုပ်ငန်းစဉ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတစ်ရပ်အား ပြင်ဆင်မွမ်းမံရာတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို ဗဟိုပြုသောနည်းလမ်းကို ဆက် လက်ကိုင်စွဲထားသောကြောင့် ဥပဒေပြုရေးအာဏာများကို ခွဲဝေပေးမှုအတိုင်းအတာ အလွန်နည်း ပါသည်။ နိုင်ငံများစွာတို့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြင်ဆင်မွမ်းမံမှုကို ပြည်လုံးကျွတ်လူထု ဆန္ဒခံယူပွဲ၌သာ အတည်ပြုရပါသည် (ဥာတီမာလာ၊ ဆွစ်ဇာလန်)။ ပြင်သစ်နိုင်ငံတွင် သမ္မတသည် ၆၀ ရာခိုင်နှုန်း ထောက်ခံမဲရရှိပါက ထိုပြဋ္ဌာန်းချက်ကို လိုက်နာရန်မလိုပါ။

၆.၃။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခြားသော အာဏာများ

သာမန်အားဖြင့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ ကြီးကြပ်ရေးအောက်တွင်သာ ရှိလေ့ရှိ သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အချို့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်များကို အတိုင်းအတာ အမျိုးမျိုး ဖြင့်ပါဝင်ခွင့်ပြုထားပါသည်။ အရေးပေါ် အခြေ အနေကြေညာခြင်း၊ စစ်ကြေငြာခြင်း၊ လွတ် ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်/အပြစ်ဒဏ်မှ ကင်းလွတ်ခွင့် ပေးခြင်းစသည့် အကြောင်းအရာများအပေါ် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်၏ အကျိုးသက်ရောက်မှု ကို မြင့်မားစေခြင်းသည် ယင်း၏အာဏာကို ခိုင်မာစေပါသည်။

အရေးပေါ်အခြေအနေကြေညာခြင်း၊ စစ်ကြေညာခြင်း၊ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်/ အပြစ်ဒဏ်မှ ကင်းလွတ်ခွင့်ပေးခြင်းစသည့် အကြောင်းအရာများအပေါ် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကိုမြင့် မားစေခြင်းသည် ယင်း၏ အာဏာကို ခိုင်မာစေပါသည်။

၆.၃.၁။ အရေးပေါ်အခြေအနေ

အရေးပေါ်အခြေအနေကို မည်သူကကြေညာမည်နည်း၊ မည်သည့်နည်းလမ်းဖြင့် လုပ်ဆောင် ရမည်နည်းဟူသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာမေးခွန်းများသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင် အပြင် အခြားအင်စတီကျူးရှင်းများ ပါဝင်နိုင်မည့် အတိုင်းအတာအမျိုးမျိုးကို ပေးစွမ်းပါသည်။ ထိပါးကျူးကျော်ခြင်း သို့မဟုတ် အမျိုးသားရေးကပ်ဆိုက်မှုများ အစရှိသော အခြေအနေမျိုးတွင် (သာ) အစိုးရသည် အရေးပေါ်အခြေအနေကြေညာနိုင်သည်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ရှင်း လင်းပြတ်သားစွာ အသေးစိတ်ဖော်ပြနိုင်ပါသည်။

သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများသည် ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ် ခွင့်အတွက် အခွင့်အလမ်းများကို ထားရှိလိုကြပါသည် (ဥပမာအားဖြင့် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး သို့မဟုတ် ပြည်တွင်းအမိန့်ညွှန်ကြားချက်များအား ခြိမ်းခြောက်မှုများဖြစ်ပေါ်လာပါက)။ အဆိုပါ အနေအထားအားလုံးကို ရှင်းလင်းစွာရေးသားဖော်ပြရန် ကြိုးပမ်းခြင်းသည် ဖြစ်နိုင်ချေမရှိသကဲ့သို့

ဉာဏ်အမြော်အမြင် မရှိရာလည်းကျပါသည်။ ခြိမ်းခြောက်မှုအတိုင်းအတာသည် အရေးပေါ်အနေအထားသို့ မြင့်မားရောက်ရှိလာသောအခါ အချို့သော မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ကြရပေမည်။ အလွဲသုံးစားပြုလုပ်မှုကို ရှောင်ရှားရန်အတွက် ဤဆုံးဖြတ်ချက်ကိုဆန်းစစ်ရန် တစ်ဦးတစ်ယောက်ကို လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးရပေမည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ယင်းအာဏာကို နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား အပြည့်အဝအပ်နှင်းပြီး ရံဖန်ရံခါတွင် ပြည်တွင်းနိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး၏ ကြီးကြပ်မှုအောက်တွင် ရှိတတ်ပါသည်။ ပီရူးနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲက အရေးပေါ်အခြေအနေကို ကြေညာခြင်းမပြုမီ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အတွင်း အာဏာများကိုခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးချက်အရ ဝန်ကြီးဌာနက ဦးစွာအတည်ပြုပေးရန်လိုအပ်ပါသည်။ အချို့သောနိုင်ငံများတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် လက်တွေ့ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ခြင်းမရှိသော်လည်း သတ်မှတ်ထားသော ကာလတစ်ခုအတွင်း၌ အချိန်နောက်ကြောင်းပြန် အကျိုးသက်ရောက်မည့် လွှတ်တော်၏အတည်ပြုချက်ကို လိုအပ်ပါသည် (မာလာဝီ)။ အီသီယိုးပီးယားနှင့် ဖိဂျီတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍမှ အရေးပေါ်အခြေအနေကို ကြေညာခြင်းမပြုမီ လွှတ်တော်ကဦးစွာအတည်ပြုရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ အပ်နှင်းထားပါသည်။ အရေးပေါ်အခြေအနေကြေညာရာတွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အာဏာများကို အကျယ်ပြန့်ဆုံးခွဲဝေပေးထားသည့် မွန်ဂိုလီးယား၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လွှတ်တော်ကသာလျှင် အရေးပေါ်အခြေအနေကို ကြေညာနိုင်သည်ဟူ၍ ဖော်ပြထားပါသည်။ လွှတ်တော်သည် ယာယီအားဖြင့် ဆိုင်းငံ့ကာလအတွင်းရှိနေပါက သမ္မတက တာဝန်ထမ်းဆောင်ပေးရသော်လည်း လွှတ်တော်သည် မည်သည့်တုံ့ပြန်ချက်မှ မပြုလုပ်ပါက ဤသို့ ကြေညာခြင်းသည် အချိန်ကာလအားဖြင့် ၇ ရက်သာ ကြာရှည်ပြီး ပျက်ပြယ်သွားပါသည်။

မည်သို့ဆိုစေ အရေးပေါ်အခြေအနေကြေညာခြင်းသည် အခြားသောနိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးဥပဒေများနှင့်မတူပဲ အပြန်အလှန်စောင့်ကြည့်ခြင်းများကိုဖယ်ရှားလျက် တစ်ဖက်သတ်လုပ်ငန်းစဉ်များအဖြစ် အာဏာကိုချုပ်ကိုင်ထားခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက်ပိုင်း နိုင်ငံများစွာတို့သည် ရန်ရင်းကြမ်းတမ်းသောနည်းလမ်းများကို အသုံးပြုထားသည့် အရေးပေါ်ဥပဒေ၏ဒဏ်ကို ပြင်းထန်စွာခံစားကြရသည်။ ဤသို့ဖြစ်တတ်သော သဘောတို့အပေါ်တွင် သတိထားလျက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများစွာတို့သည် အရေးပေါ်အခြေအနေကြေညာခြင်းအတွက် မဖြစ်မနေ ကြိုတင်လိုက်နာရမည့်လိုအပ်ချက်များကို အလွန်အမင်းသတိကြီးစွာအများအပြားထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခြင်းဖြင့် လွန်ကဲစွာထိန်းချုပ်တက်ကြပါသည်။ အရေးပေါ်အခြေအနေများ တကယ်တမ်းပေါ်ပေါက်လာသောအခါ လုပ်ငန်းတာဝန်ထမ်းဆောင်နေသော အဖွဲ့အစည်းများမရှိပါက လိုအပ်ချက်များနှင့် ပြည့်မီစေခြင်းငှာမဖြစ်နိုင်ပေ။ ဥပမာအားဖြင့် ဟေတီနိုင်ငံတွင် သမ္မတ၏ဆုံးဖြတ်ချက်အတိုင်းအတာနှင့် လိုအပ်မှုတို့ကို အလေးထားလျက် လွှတ်တော်က နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုမရှိပဲ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းအပြင် မည်သည့်အရေးပေါ်ကြေညာချက်မဆို ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် အခြားသော အစိုးရဝန်ကြီးအားလုံးက ထပ်ဆင့်ထိုးထားသော လက်မှတ်များရှိရန် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ မကြာ

သေးမိက ဟေတီနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များမပါပဲ နိုင်ငံရပ်ခြားမှ ကျူးကျော်စော်ကားမှုများနှင့် ပြည်တွင်းစစ်ပွဲများကိုသာ အရေးပေါ်အခြေအနေအဖြစ် သတ်မှတ်ထားခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် မကြုံစဖူးဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော ငလျင်ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ပြီး ဝန်ကြီးများစွာ၊ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များစွာတို့ သေကြေပျက်စီးခဲ့ရသောအခါ ဤသို့ကန့်သတ်ထားသော စကားလုံးသုံးနှုန်းမှုနှင့် လတ်တလော အရေးယူဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်နေသည့်အခြေအနေများကြောင့် ဟေတီအစိုးရသည် သက်ဆိုင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကိုလျစ်လျူရှုခဲ့ပြီး မည်သို့ပင်ဖြစ်စေကာမူ အချုပ်အခြာအာဏာကိုကာကွယ်နိုင်ရေးအတွက် အရေးပေါ်အခြေအနေကြေညာခဲ့ကာ တရားဥပဒေဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများကို အတင်းအကြပ်လျစ်လျူရှုစေခဲ့ပါသည်။

မည်သို့ဆိုစေ အရေးပေါ်အခြေအနေကြေညာခြင်းသည် အခြားသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးဥပဒေများနှင့်မတူပဲ အာဏာကိုချုပ်ကိုင်ထားခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများစွာတို့သည် အရေးပေါ်အခြေအနေ ကြေညာခြင်းအတွက် မဖြစ်မနေ ကြိုတင်လိုက်နာရမည့် လိုအပ်ချက်များကို အလွန်အမင်းသတ်ကြီးစွာ အများအပြားထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခြင်းဖြင့် လွန်ကဲစွာထိန်းချုပ်တက်ကြွပါသည်။

၆.၃.၂။ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း/ အပြစ်ဒဏ်မှ လွတ်မြောက်ခွင့်ပေးနိုင်သည့် အာဏာ

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အနေဖြင့် ပုံမှန်ထမ်းဆောင်ကြသည့် အခြားသောလုပ်ငန်းတာဝန်တစ်ရပ်မှာ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် လွတ်ငြိမ်းခွင့်ပေးနိုင်သည့်အာဏာ ဖြစ်ပါသည်။ ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားပြီးအခြေအနေများတွင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ဟူသည့် အကြောင်းအရာများ ပါဝင်သော အကူးအပြောင်းဆိုင်ရာ တရားမျှတရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများ (constitutional regulations) သည်အရေးပါလှပြီး သမိုင်းသစ်ကို ငြိမ်းချမ်းစွာစတင်ရန် မရှိမဖြစ်လိုအပ်ပါသည်။ ပြင်းထန်သောပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသောအခါ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်းကိုမူ ဤအခန်းတွင် ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသက်တမ်း၏ သာမန်လမ်းကြောင်းတစ်ခုအတွင်း ဆောင်ရွက်ရန် ရည်ရွယ်ထားသည့် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်နှင့် အပြစ်ဒဏ်မှ ကင်းလွတ်ခွင့်ပေးခြင်းအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကိုသာ ဤအခန်း၌လေ့လာတင်ပြသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤအနေအထား၌ပင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း/အပြစ်မှလွတ်မြောက်ခွင့်ပေးရန်အာဏာသည် အမှားမခံသောကြောင့် စဉ်းစားမြော်မြင်ဉာဏ်မရှိပဲအသုံးပြုပါက တရားဥပဒေဆိုင်ရာအုပ်ချုပ်မှုများအပေါ် အတိုင်းအတာ ကြီးကြီးမားမားလွှမ်းမိုးနိုင်သော အလားအလာများ ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်/လွတ်မြောက်ခွင့်ပေးခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြသူများ၏ သင့်လျော်သောဟန်ချက်ညီမျှမှုအား သတ်မှတ်ခြင်းသည် အလွန်အရေးပါလှပါသည်။ ဤတွင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးနိုင်သော အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ သီးသန့်အာဏာ

(ဘာကီနာ ဖာဆို၊ ချက်ရီပတ်ဘလစ်) သို့မဟုတ် အပြစ်ဒဏ်မှ ခွင့်လွှတ်ပေးခြင်း (ဂျော်ဂျီယာ၊ ကင်ညာ) နှင့် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ရာတွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အား မပါဝင်စေခြင်း (ဟန်ဂေရီ) အထိ အတိုင်းအတာအသီးသီးရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ နည်းလမ်းမျိုးစုံကို ဖော်ပြထားပါသည်။

အဆိုပါအစွန်းနှစ်ဖက်များအကြား ရွေးချယ်နိုင်မည့် နည်းလမ်းများမှာ ပြစ်ဒဏ်ခွင့်လွှတ်

ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားပြီးနောက်ပိုင်းအခြေအနေများတွင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ဆိုင်ရာ အခြေခံသဘောတရားများ ပါဝင်သည့် အကူးအပြောင်းဆိုင်ရာ တရားမျှတရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများ (constitutional regulations) သည် အရေးပါလှပြီး သမိုင်းသစ်ကို ငြိမ်းချမ်းစွာစတင်ရန် မရှိမဖြစ်လိုအပ်ပါသည်။ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် အပြစ်ဒဏ်မှ ကင်းလွတ်ခွင့်ပေးခြင်းသည် အရေးပါလွန်းပြီး အမှားမခံသည့်အပြင် စဉ်းစားဉာဏ်မရှိပဲ အသုံးပြုပါက တရားစီရင်ရေး၏ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအပေါ် ကိုပင် ကြီးမားစွာလွှမ်းမိုးနိုင်ပါသည်။

ပေးခြင်းနှင့် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်အာဏာတို့ကို အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ပြိုင်တူကျင့်သုံးခြင်း (မိုဇမ်ဘီခ်၊ ၁၉၉၀)၊ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တို့အား လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်နှင့် အပြစ်ဒဏ်မှ လွတ်မြောက်ခွင့်ကို အတည်ပြုပေးရန် ပြဋ္ဌာန်းထားသော ပူးတွဲအာဏာများ (အင်ဒိုနီးရှား၊ တောင်ကိုရီးယား) စသည်တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ နောက်ဆုံးစီမံဆောင်ရွက်ချက်နှစ်မျိုးကို ပေါင်းစည်း၍ အကောင်အထည်ဖော်သော ဂရိနိုင်ငံတွင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်သည် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ပြစ်မှုများအတွက်သာ သတ်မှတ်ထားခြင်းဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်နှင့် လွှတ်တော်တို့က အတည်ပြုမှသာ ယင်းအခွင့်အရေးကို ပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။

၇။နိဂုံး

ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ပုံစံချမှတ်ရန် နှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပေးရန် များပြားကျယ်ပြန့်သောနည်းလမ်းများကို ပေးစွမ်းပါသည်။ ဤသို့ များပြားစုံလင်မှုသည် သာမန်အများစုဆန္ဒအရအုပ်ချုပ်သောစနစ် (simple majority rule) ထက် ကျော်လွန်သော ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုပုံစံချမှတ်ရန် အမြဲထာဝစဉ်လိုအပ်နေမှုကို ဖော်ပြနေပါသည်။ ပြည်သူလူထုကို ကိုယ်စားပြုရန်ရည်ရွယ်လျက် ကွဲပြားသောလိုလားချက်များရှိနေကြသည့် လူ့အဖွဲ့ အစည်းအမျိုးမျိုးတို့အား ညှိနှိုင်းပြေလည်စေခြင်းသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ပုံစံချမှတ်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများက ဖြည့်ဆည်းရမည့် စိန်ခေါ်မှုဖြစ်ပါသည်။ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်အတွင်းရှိ ဥပဒေပြုရေးအာဏာအား လွှဲပြောင်းခွဲဝေသတ်မှတ်ခြင်းသည် ထိုမျှတင်အဆုံး သတ်သွားခြင်းမဟုတ်ပဲ အများဆန္ဒအရအုပ်ချုပ်သောစနစ်ထက်ကျော်လွန်ကာ မတူကွဲပြားမှုများ ကိုပိုမိုထိကျစွာ ကိုယ်စားပြုထင်ဟပ်ပေးနိုင်ရန်နှင့် ပိုမိုပါဝင်မှုရှိစေရန်ပါ အခွင့်အလမ်းပေးပါသည်။

ဇယား ၃။ ဤအခန်းတွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော အရေးကိစ္စရပ်များ

အကြောင်းအရာ	မေးခွန်းများ
၁။ အစိုးရစနစ်	- အစိုးရအကြီးအကဲ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်နှင့် ရပ်တည်ချက်တို့သည် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်အပေါ် မှီခိုခြင်း ရှိပါသလား။ - သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲနှင့် အစိုးရအကြီးအကဲတို့၏ လုပ်ငန်း တာဝန်များကိုတစ်ဦးတစ်ယောက်တည်းကသာ ထိန်းသိမ်းထားရှိပါသလား။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ သဘောထားအပေါ် မူတည်နေပါ သလား (ဘော့စတန်၊ တောင်အာဖရိက)။ - သို့မဟုတ် ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးကောက် တင်မြှောက်ထားသော နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲတစ်ဦးနှင့် အစိုးရအကြီးအကဲတို့အကြား နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို ခွဲဝေသတ်မှတ်သည့် ခေါင်းဆောင်နှစ်ဦးပါဝင်

	သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်၌ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အစိုးရအကြီးအကဲအား ရွေးချယ် ခန့်အပ်ခြင်း/ထုတ်ပယ်ခြင်းတို့တွင် မည်သည့်တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်သနည်း။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ရွေးချယ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိပါသလား။ ထုတ်ပယ်နိုင်သည့် အခွင့်အာဏာသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ သီးသန့်အာဏာဖြစ်ပါသလား။ • သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲကို (နိုင်ငံတော်နှင့် အစိုးရ၏ အကြီးအကဲ) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ ခွဲခြားထားပါသလား။ ယင်းအား ပြည်သူလူထုမှ တိုက်ရိုက်ရွေးချယ် တင်မြှောက်ပါသလား။
၂။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံ၊ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များ၊ သီးသန့်ဖယ်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်နေရာများ၊ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ၏ နေရာခွဲတမ်းများ၊ ပြင်ပမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုများအား ပုံစံချမှတ်ခြင်း	• မည်သည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်နှင့်အညီ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို ဖွဲ့စည်းမည်နည်း ။ ဝါဒအမျိုးမျိုး ကွဲပြားတည်ရှိမှုစနစ် သို့မဟုတ် ပါတီစုံအချိုးကျ ကိုယ်စားပြုရေးစနစ် သို့တည်းမဟုတ် ယင်းစနစ်နှစ်မျိုးလုံးအား ရောထားသည့်စနစ် ရှိပါသလား။ • ပါတီစုံအချိုးကျ ကိုယ်စားပြုသောစနစ်များအရ ကိုယ်စားပြုရေးအတွက် အနည်းဆုံး သတ်မှတ်အဆင့်များ ရှိပါသလား။ • လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် အမျိုးသမီးများအတွက် သီးသန့်ဖယ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်နေရာများ ရှိပါသလား။ ဤသို့ရှိပါက ဤနေရာများအတွက် မည်သည့်နည်းကို အသုံးပြု၍ ရွေးချယ်မည်နည်း။ • အမျိုးသမီးများအတွက် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းနေရာ ခွဲတမ်းများ ရှိပါသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား သီးသန့်အားဖြင့် ပြည်သူများကသာ တိုက်ရိုက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသလား။ အချို့သော ကိုယ်စားလှယ်နေရာများအတွက် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါသလား (လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာ ထားရှိသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များတွင်)။
၃။ မဲပေးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို ပုံစံချမှတ်ခြင်း	• ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် ကိုယ်စားလှယ်များ၏ ထက်ဝက်ကျော် ထောက်ခံမဲအရဥပဒေများကို အတည်ပြုပေးပါသလား။ လူနည်းစုအား ကာကွယ်ရန် အရေးပါပြီး အမှားမခံနိုင်သည့် အချို့သော အရေးကိစ္စများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ နှစ်ထပ်ကွမ်းမဲပေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးပါသလား။
၄။ ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်	• နိုင်ငံတော်၏ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို လွှတ်တော်တစ်ရပ် သို့မဟုတ် နှစ်ရပ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပါသလား။ ဥပဒေပြု အထက်လွှတ်တော် ရှိပါက မည်သူတို့ကို ကိုယ်စားပြုမည်နည်း။ နယ်မြေဒေသအလိုက် အဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် အကြီးအကဲများနှင့် သက်ကြီးပိုင်းများ သို့မဟုတ် စေတနာ့ဝန်ထမ်း အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အဆိုပါအဖွဲ့အစည်းသုံးမျိုးကို ရောထားသည့် အဖွဲ့အစည်းများရှိပါသလား။ • ဥပဒေပြု အထက်လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်များကို မည်ကဲ့သို့ ရွေးချယ်မည်နည်း။ ယင်းတို့အား သက်ဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများက ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသလား။ သို့မဟုတ် နယ်မြေဒေသအလိုက် အဖွဲ့အစည်းများရှိ ပြည်သူများက ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသလား။ သို့မဟုတ် ယင်းတို့ကို နိုင်ငံတော်အစိုးရ သို့မဟုတ် အထက်ပါအဖွဲ့အစည်းနှစ်ရပ်စလုံးက ရွေးချယ်ခန့်အပ်ကြပါသလား။

	• ဥပဒေပြု အထက်လွှတ်တော်သည် ဒေသန္တရဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများကို ကိုယ်စားပြုပါက နယ်ပယ်တိုင်းသည် ညီတူညီမျှကိုယ်စားပြုခွင့်ရှိပါသလား (ဥပမာ- တိုင်းဒေသကြီးများ၏ အရွယ်အစားပမာဏနှင့် လူဦးရေကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုပဲ ယင်းတို့တစ်ခုစီမှ ကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦးစီ)။ • အထက်လွှတ်တော်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဥပဒေပြု အထက်လွှတ်တော်၏အာဏာများမှာ အဘယ်နည်း။ • ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးတွင် တူညီသော အာဏာရှိပါသလား (ဥပဒေပြု အထက်လွှတ်တော်၏ အကြွင်းမဲ့အာဏာ)။ သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော်က လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဆိုင်းငံ့ခြင်းသာ ပြုလုပ်နိုင်ပါသလား။ အကြောင်းအရာအပေါ် မူတည်၍ ဆုံးဖြတ်ပါသလား။
၅။ ဥပဒေပြုရေးအာဏာများကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း	• ဒေါင်လိုက်စနစ်အရ တိုင်းပြည်အတွင်း အစိုးရ၏အဆင့်အသီးသီးတွင်လည်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များ ရှိပါသလား။ • ဤသို့ရှိပါက မည်သည့်အာဏာအမျိုးအစားများကို အစိုးရ၏လက်အောက်အဆင့်များသို့ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးမည်နည်း။ • ဥပဒေပြုရေးအာဏာများကို မည်သို့ ခွဲဝေသတ်မှတ်မည်နည်း။ အစိုးရ၏ ဒေသန္တရအဆင့်များ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အဆင့်များအတွက် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများရှိပါသလား။ တစ်ပြိုင်နက်တူညီစွာရရှိသော အာဏာများရှိပါသလား။ နိုင်ငံတော်အဆင့်နှင့် ဒေသန္တရအဆင့်နှစ်ခုလုံးက ဥပဒေစည်းမျဉ်းချမှတ်ကြပါက မည်သည့်စည်းမျဉ်းသည် ပို၍လွှမ်းမိုးနိုင်မည်နည်း။ • အစိုးရ၏ လက်အောက်အဆင့်များအတွက် ဥပမာအားဖြင့် ယင်းတို့၏ လက္ခဏာရပ်များအား ကာကွယ်ခြင်းစသဖြင့် မည်သည့်အာဏာများသည် အထူးအရေးပါသနည်း။
၆။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အာဏာများ	• ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် နိုင်ငံရေးအကြောင်းပြချက်များဖြင့် အစိုးရအကြီးအကဲကို ထုတ်ပယ်ရန် အာဏာရှိပါသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏အကြီးအကဲအား ယင်း၏ မမှန်မကန်လုပ်ရပ်များလုပ်ဆောင်မှုအတွက် ထုတ်ပယ်ရန် သီးသန့်အာဏာ ရှိပါသလား (စွဲချက်တင်ခြင်း)။ သို့မဟုတ် စွဲချက်တင်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ပါဝင်နိုင်ပါသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ကိုယ်စားလှယ်များအား သမ္မာန်စာ ဆင့်ခေါ်ရန်နှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများပြုလုပ်ရန် အာဏာရှိပါသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် ဝန်ကြီးအဖွဲ့အား ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အရေးပေါ် ကြီးကြပ်မှုများ ရှိပါသလား။
၇။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ပုံစံချမှတ်မှုများ	• ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ယင်း၏ သတ်မှတ်ကာလမတိုင်မီ ဖျက်သိမ်းရနိုင်ခြေရှိပါသလား။ • ရှိမည်ဆိုပါက ဤသို့ ဖျက်သိမ်းမှုသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ဆောင်ရွက်ခဲ့သော ဆောင်ရွက်ချက် (မည်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်မှ ဆောင်ရွက်မှုမရှိခြင်း) ကြောင့်ဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသလား။ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲ၏ အပြည့်အဝလုပ်ပိုင်ခွင့်ရရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ရပါသလား။

	• သတ်မှတ်ထားသော အခြေအနေများတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ကိုယ်စားလှယ်များကို တာဝန်မှရပ်ဆိုင်းနိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းများ နိုင်ငံသားများတွင် ရှိပါသလား။
၈။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဥပဒေပြုရေးအာဏာများ	• ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် တစ်ခုတည်းသော ဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့အစည်း ဖြစ်ပါသလား။ သို့မဟုတ် အချို့သော နယ်ပယ်များတွင် အမိန့်ညွှန်ကြားချက်အရ ဥပဒေပြုရန် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အတွက် အခွင့်အရေး ရှိသင့်ပါသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် သက်ဆိုင်သည့် တစ်ခုတည်းသောအဖွဲ့အစည်း ဖြစ်ပါသလား။ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အနေဖြင့် ဥပဒေမူကြမ်းများကို ဗီတိုအာဏာသုံး၍ ပယ်ချပိုင်ခွင့် ရှိပါသလား။ ဤသို့ဆိုပါက ရွှေ့ဆိုင်းမှုကိုသာ ဖြစ်ပေါ်စေသည့် ဗီတိုအာဏာ ဖြစ်ပါသလား။ သို့မဟုတ် သမ္မတ၏ ဗီတိုအာဏာကို ကျော်လွှားပယ်ချရန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ စုစုပေါင်း၏ ထက်ဝက်ကျော်သော ထောက်ခံမဲအရေအတွက်ကို လိုအပ်ပါသလား။ အချို့သောနယ်ပယ်များတွင် အကြွင်းမဲ့ဗီတိုအာဏာကို ကျင့်သုံးနိုင်ပါသလား။ • နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအား အတည်မပြုရသေးမီ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ကန့်ကွက်ပိုင်ခွင့် ရှိပါသလား။
၉။ အခြားသော ဥပဒေပြုရေး ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုများ	• ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အရေးပေါ်အခြေအနေ ကြေညာရေးကို ဆောင်ရွက်ပေးပါသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် စစ်ကြေညာရေးတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ပေးပါသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အပြစ်ဒဏ်မှ လွတ်မြောက်ခွင့်/လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့် ပေးအပ်ရေးတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ပေးပါသလား။

မှတ်စုများ

- ¹ See Mainwaring, S. and Shugart, M. S., 'Juan Linz, Presidentialism, and Democracy: A Critical Appraisal', *Comparative Politics*, 29/4 (1997), pp. 449–71. သမ္မတစနစ်နှင့် ဒီမိုကရေစီ - အရေးပါသော ဆန်းစစ်ချက်
- ² Linz, J. J., 'The Perils of Presidentialism', *Journal of Democracy*, 1/4 (1990), pp. 51–69. သမ္မတစနစ်၏ အန္တရာယ်
- ³ Horowitz, D., 'Constitutional Design: Proposals Versus Processes', in A. Reynolds (ed.), *The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy* (Oxford and New York: Oxford University Press, 2002), pp. 15–36. ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုံစံချမှတ်မှု - အဆိုပြုချက်များနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အားပြိုင်မှု
- ⁴ Carey, J. and Shugart, M. S., *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992). သမ္မတနှင့် ညီလာခံများ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုံစံချမှတ်မှု နှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ တွန်းအားများ
- ⁵ Ellis, A. and Samuels, K., *Making Presidentialism Work: Sharing and Learning from Global Experience. A Summary of the International IDEA/UNAM Workshop* (Stockholm: International IDEA, 2011). သမ္မတစနစ် အလုပ်ဖြစ်အောင်ပြုလုပ်ခြင်း - ကမ္ဘာ့အတွေ့အကြုံမှ ဝေမျှခြင်းနှင့် လေ့လာခြင်း
- ⁶ Böckenförde, M. et al., *Max Planck Manual on Different Forms of Decentralization*, 3rd edn (Heidelberg: Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, 2008). ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအာဏာလျှော့ချခြင်း ပုံစံအမျိုးမျိုးဆိုင်ရာ မက်စ်ဗလန်ခ်လက်စွဲစာအုပ်
- ⁷ Payne, J. M. et al., *Democracies in Development: Politics and Reform in Latin America* (Washington, DC: Inter-American Development Bank, International IDEA et al., 2007). ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာသော ဒီမိုကရေစီ စနစ်များ - လက်တင်အမေရိကအတွင်း နိုင်ငံရေးနှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး
- ⁸ International IDEA, *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook* (Stockholm: International IDEA, 2005). ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ဒီဇိုင်း - International IDEA လက်စွဲစာအုပ်အသစ်

- ⁹ International IDEA, *Electoral System Design*. ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ဒီဇိုင်း
- ¹⁰ International IDEA, *Electoral System Design*. ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ဒီဇိုင်း
- ¹¹ Article 34 of the Constitution of Austria (1920) as of 2008. သြစတြီးယား၏ (၁၉၂၀) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၃၄၊ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း။
- ¹² Article 61 of the Constitution of Ethiopia (1995). အီသီယိုးပီးယားနိုင်ငံ၏ (၁၉၉၅) ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၁
- ¹³ Article 80 and Fourth Schedule of the Constitution of India (1950) as of 2005. အိန္ဒိယ နိုင်ငံ (၁၉၅၀) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ဇယား ၄ ၏ ပုဒ်မ ၈၀၊ ၂၀၀၅ ခုနှစ်ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း။
- ¹⁴ ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံတွင် ကန်တောန်ဟုခေါ်သော ဒေသစိတ်နယ်မြေ (ဆွစ်ဇာလန်ရှိ ပြည်နယ်များ ကိုခေါ်ခြင်းဖြစ်) တစ်ခုချင်းစီသည် အရွယ်ပမာဏနှင့် လူဦးရေမည်မျှပင်ရှိစေကာမူ ဥပဒေပြု အထက်လွှတ်တော်တွင် နှစ်ဦးစီကိုယ်စားပြုရပါသည်။ သို့ရာတွင် သမိုင်းကြောင်းအရ အဆိုပါ ဒေသစိတ်နယ်မြေများအနက်မှ သုံးခုကို ထက်ဝက်ဒေသစုများအဖြစ် ပြန်လည်ခွဲခြားထားပြီး အဆိုပါ ဒေသစုခြောက်ခုတွင်မှ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးကိုသာ ရွေးကောက်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဒေသစိတ်နယ်မြေပေါင်း ၂၀ တွင်မှ ကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦးကိုသာရွေးချယ်ပြီး ကိုယ်စားလှယ်တစ် ဦးကမူ ဒေသစုခြောက်ခုကို ကိုယ်စားပြုရပါသည်။
- ¹⁵ Article 72 of the Constitution of Germany (1949) as of 2010. ဂျာမနီနိုင်ငံ၏ (၁၉၄၉) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇၂၊ တွင် ၂၀၁၀ ခုနှစ် ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း။
- ¹⁶ Article 94 A of the Constitution of Canada (the Constitution Acts 1867 to 1982, current consolidation) as of 2008. ကနေဒါနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၉၄ (က) (၁၈၆၇ မှ ၁၉၈၂ ထိ လက်ရှိစုပေါင်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အက်ဥပဒေများ)၊ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း။
- ¹⁷ Article 87 of the Constitution of Ukraine (1996) as of 2004. ယူကရိန်းနိုင်ငံ (၁၉၉၆) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၈၇၊ ၂၀၀၄ ခုနှစ် ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း။
- ¹⁸ Article 67/Article 68 of the German Basic Law (1949) as of 2009. ဂျာမနီ (၁၉၄၉) အခြေခံ ဥပဒေ ပုဒ်မ ၆၇/ ပုဒ်မ ၆၈၊ ၂၀၀၉ ခုနှစ်ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း။
- ¹⁹ Article 39 A of the Constitution of Hungary (1949) as of 2007. ဟန်ဂေရီ (၁၉၄၉) ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၃၉ (က)၊ ၂၀၀၇ ခုနှစ်ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း။
- ²⁰ Article 87 (8) of the Constitution of Lesotho (1993). လီဆိုသို (၁၉၉၃) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ပုဒ်မ ၈၇ (၈)

- ²¹ Article 158 (1) of the Constitution of Poland (1997). ပိုလန်နိုင်ငံ (၁၉၉၇) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၅၈ (၁)
- ²² Article 113 of the Constitution of Spain (1978) as of 1992. စပိန်နိုင်ငံ (၁၉၇၈) ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၁၃၊ ၁၉၉၂ ခုနှစ် ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း။
- ²³ Article 80 of the Constitution of Albania (1998). အယ်လ်ဘေးနီးယားနိုင်ငံ၏ (၁၉၉၈) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၈၀
- ²⁴ International IDEA, *Direct Democracy: The International IDEA Handbook* (Stockholm: International IDEA, 2008), p. 123. တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ - International IDEA လက်စွဲ စာအုပ်
- ²⁵ Article 78 of the Constitution of Latvia (1922) as of 2005. လာတဗီးယားနိုင်ငံ၏ (၁၉၂၂) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇၈၊ ၂၀၀၅ ခုနှစ် ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း။
- ²⁶ Article 79 of the Constitution of the Oriental Republic of Uruguay (1966) as of 1996. ဥရူဂွေး အရှေ့တိုင်းသမ္မတနိုင်ငံ၏ (၁၉၆၆) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၇၉ ၊ ၁၉၉၆ ခုနှစ် ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိုင်း။
- ²⁷ See *State v. Makwanyane & Anr*, Case no. CCT/3/94.

အဓိက စာလုံးများ

အစိုးရစနစ်များ (Systems of government)၊ သမ္မတစနစ် (Presidential system)၊ ပါလီမန်စနစ် (Parliamentary system)၊ အရောစနစ် (Mixed system)၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ် (Semi-presidential system)၊ ရွေးကောက်ပွဲစနစ် (Electoral system)၊ သီးသန့်ဖယ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်နေရာများ (Reserved seats)၊ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ၏ ခွဲတမ်းနေရာများ (Candidate quotas)၊ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပါဝင်သည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် (Bicameral legislature)၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားပြုခြင်းအမျိုးအစားများ (Types of legislative representation)၊ နှစ်ထပ်ကွမ်း ဆန္ဒမဲပေးခြင်းစနစ် (Dual majority voting)၊ ဥပဒေပြုအာဏာများ/ကိုယ်စားပြုခြင်းများကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း (Decentralization of legislative powers/ representation)၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ကြီးကြပ်ရေး (Legislative oversight)၊ စွဲချက်တင်ခြင်း (Impeachment)၊ အယုံအကြည်မရှိအဆို (Vote of no confidence)၊ သမ္မာန်စာများ (Summons)၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း (Investigation)၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ဖျက်သိမ်းခြင်း (Dissolution of the legislature)၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သို့ ပြင်ပမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုများ (External appointments to the legislature)၊ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်လုပ်ပိုင်ခွင့် (Financial autonomy)၊ ဥပဒေပြုရေး ကင်းလွတ်ခွင့် (Legislative immunity)၊ မဲဆန္ဒရှင်များ၏ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့် (Recall by the electorate)၊ သမ္မတ၏ ဗီတိုအာဏာ (Presidential veto)၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ပြန်လည်ဆန်းစစ်သုံးသပ်ခြင်း (Judicial review)၊ အရေးပေါ်အခြေအနေ (State of emergency)၊ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်/အပြစ်မှ လွတ်မြောက်ခွင့်ပေးခြင်း (Granting amnesty/pardon)၊ ဥပဒေပြုရေး အာဏာများ (Law-making powers)

အခြားသော ရင်းမြစ်များ

- **Agora Portal for Parliamentary Development**

<<http://www.agora-parl.org/>>

လွှတ်တော်ဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအတွက် Agora Portal သည် လွှတ်တော်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဆိုင်ရာ ဗဟုသုတများကိုမျှဝေရန်အတွက်ရည်ရွယ်သည့် ဘက်ပေါင်းစုံအဖွဲ့အစည်းများ ပါဝင်သော ဆောင်ရွက်ချက်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် ပံ့ပိုးထောက်ပံ့သူနှင့်လက်တွေ့ဆောင်ရွက်သူများအကြား အချက်အလက်များနှင့် မေးမြန်းမှုများကို ကျွမ်းကျင်သူများထံမှရရှိသောရင်းမြစ်များ၊ ကျွမ်းကျင်သူများနှင့် ဆက်သွယ်နိုင်သော နည်းလမ်းများဖြင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်နိုင်စေရေးအတွက် ကွန်ယက်တစ်ခုကိုဖန်တီးပေးပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် လွှတ်တော်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၏ မှတ်တမ်းမှတ်ရာများ၊ မီဒီယာအရင်းအမြစ်ပေါင်းစုံတင်ပြချက်များ အပါအဝင် ဗဟုသုတဆိုင်ရာ အပိုင်းကဏ္ဍများနှင့် လွှတ်တော်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ကျင်းပမည့်အခမ်းအနားများကို အချိန်ဇယားနှင့်တကွ ဖော်ပြပေးပါသည်။

- **UNDP Democratic Governance Focus on Parliamentary Development**

<https://www.undp.org/content/undp/en/home/2030-agenda-for-sustainable-development/peace/governance/parliamentary-development.html>

လွှတ်တော်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးသည် ကုလသမဂ္ဂ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအစီအစဉ် (UNDP) ၏ ဒီမိုကရက်တစ် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့မှ အလေးပေးသော ကဏ္ဍတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ UNDP သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များ၏ အာဏာကိုချမှတ်တည်ဆောက်ရန်နှင့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကိုမြှင့်တင်ရန် နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ကူညီပံ့ပိုးမှုကို ပေးစွမ်းပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် အဓိက စာအုပ်စာတမ်းများအပြင်၊ အစိုးရလွှတ်တော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံများနှင့် အစိုးရအဖွဲ့တစ်ခုအတွင်းရှိ လုပ်ငန်းတာဝန်များကိုပုံစံချမှတ်ရန် ရင်းမြစ်များနှင့်အစီအစဉ်များကိုပါ ဖော်ပြပေးထားပါသည်။

- **Southern African Development Community Parliamentary Forum**

<<http://www.sadcpf.org/index.php>>

တောင်အာဖရိက ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအဖွဲ့အစည်း (SADC) ၏ လွှတ်တော်ဖိုရမ်သည် SADC ၏ နယ်မြေအတွင်း လွှတ်တော် ၁၃ ခုပါဝင်သည့် ဒေသန္တရဆိုင်ရာ လွှတ်တော်အချင်းချင်းကြားအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ဖိုရမ်၏ အထူးတာဝန်မှာ ဒေသန္တရပေါင်းစည်းညီညွတ်မှုကို မြှင့်တင်ပေးရန်၊ လွှတ်တော်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအပေါ် အကောင်းမွန်ဆုံး၊ အသင့်လျော်ဆုံးသော ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်ချက်များ ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန်နှင့် ဒေသအတွင်းရှိ လက်တွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြသူများအကြား လွယ်ကူချောမွေ့မှုရှိစေရန်အတွက် လွှတ်တော်များနှင့် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များအား မူဝါဒလမ်းစဉ် ဖန်တီးပေးရန်ဖြစ်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်အနေဖြင့် အစီရင်ခံစာ

များနှင့် အခြားသော အဓိကမှတ်တမ်းမှတ်ရာများ၊ ဖိုရမ်၏ကျွမ်းကျင်မှုနယ်ပယ်၊ AIDS နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် စံပြဥပဒေနှင့် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ လွှတ်တော်များအား ဆက်သွယ်ရရှိနိုင်ရေး အတွက် အချက်အလက်များကို ဖော်ပြပေးထားပါသည်။

- **Inter-Parliamentary Union**

< <http://www.ipu.org/english/home.htm> >

လွှတ်တော်များဆိုင်ရာ သမဂ္ဂ (IPU) သည် ယင်း၏ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် တွဲဘက် ကိုယ်စားလှယ်များက မတည်ပေးထားရသော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း ဖြစ်ပါသည်။ အဖွဲ့အစည်းသည် ကိုယ်စားပြုမှုရှိသော ဒီမိုကရေစီစနစ်များအတွက် စံချိန်စံညွှန်းများ ချမှတ်နိုင်ရန် နှင့် မိမိတို့၏ကိုယ်ပိုင်လွှတ်တော်စနစ်ကို ချမှတ်ရန်ဆောင်ရွက်နေကြသည့် တိုင်းပြည်များအတွက် ကူညီထောက်ပံ့မှုများကို ဖန်တီးပေးရန် ကုလသမဂ္ဂနှင့် နီးကပ်စွာပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် အဓိကမှတ်တမ်းမှတ်ရာများ၊ လမ်းညွှန်မှုများ၊ စစ်တမ်းမေးခွန်းလွှာများ၊ စီမံကိန်း မှတ်တမ်းမှတ်ရာများနှင့် အခြားသော စာအုပ်စာတမ်းများကိုဖော်ပြပေးပါသည်။

- **UNDP Democratic Governance Focus on Electoral Systems and Processes**

<http://www.undp.org/governance/focus_electoral.shtml>

ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များသည် UNDP ဒီမိုကရက်တစ်အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့၏ အလေးပေးသော ကဏ္ဍများအနက်မှ တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ UNDP သည် လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများ ရရှိအောင်မြင်စေရန်အတွက် ရွေးကောက်ပွဲယန္တရားတစ်ခုလုံးတွင် နည်းဗျူဟာမြောက်များစွာ ကူညီပံ့ပိုးရန်ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေခံသောရွေးကောက်ပွဲစနစ်များကို ချမှတ်ဆောင်ရွက်ရန် လမ်းညွှန်ချက်များနှင့် ကြော်ငြာများစသဖြင့် ရင်းမြစ်များကို စုစည်းတင်ပြထားပါသည်။

- **Peace Building Initiative Electoral Processes and Political Parties**

<<http://peacebuildinginitiative.org>>

ကုလသမဂ္ဂ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ခြင်း ပံ့ပိုးမှုဌာနနှင့် ပူးတွဲလုပ်ဆောင်ပြီး ဟားဗတ်တက္ကသိုလ်၏ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားရေးမူဝါဒနှင့် ပဋိပက္ခများ သုတေသန (HPCR) စီမံကိန်းတို့နှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည့် HPCR နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်း၏ စီမံကိန်းတစ်ခုဖြစ်သော ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ခြင်းစီမံချက်သည် အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုအနေဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများကို ကိုယ်စားပြုလုပ်ဆောင်ပါသည်။ စီမံချက်၏ အဓိကဦးတည်ချက်မှာ သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများအကြား ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အသိအမြင်နှင့် အတွေ့အကြုံများကိုတည်ဆောက်ပြီး ဝေမျှပေးရန်နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် အမျိုးမျိုးကွဲပြားခြားနားနေသော အမြင်များကို တင်ပြရန်ဖြစ်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည်

ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားရှိ ရွေးကောက်ပွဲများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ရင်းမြစ်များနှင့် တိုးတက်မှုအဆင့်ဆင့် အား လေ့လာမှတ်သားခြင်းများအပြင် နိုင်ငံရေးပါတီများဖွဲ့စည်းခြင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက် များနှင့် ယင်းတို့၏ လုပ်ငန်းစဉ်များ၊ ဤနယ်ပယ်အတွင်းရှိ အခြားသော အဖွဲ့အစည်းများကို ဖော်ပြထားပါသည်။

- **Council of Europe Venice Commission**

<<https://www.coe.int/>>

တရားဥပဒေမှတစ်ဆင့် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ ဥရောပကော်မရှင်သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများအပြင် အကြပ်အတည်းအနေအထားများတွင် စီမံ ဆောင်ရွက်ပေးသည့် လွတ်လပ်သောတရားရေး မူဝါဒချမှတ်ရေး အဖွဲ့အစည်းများ၊ ပဋိပက္ခ တားဆီးကာကွယ်ရေးများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဥရောပကောင်စီအပေါ် အကြံပေးသည့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသည် နိုင်ငံများ အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများအပေါ် အကြံဉာဏ်ပေးခြင်းဖြင့် ဒီမိုက ရေစီ၊ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် တရားဥပဒေအပါအဝင် ဥရောပတရားရေးဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက် များအား တွန်းအားပေးဆောင်ရွက်ရန် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် ဥရောပ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေလုပ်ငန်းစဉ်၊ ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများအပေါ် နိုင်ငံအလိုက် သဘောထားအမြင်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်များ ဖော်ပြထားပါသည်။

- **ACE**

<<http://aceproject.org/>>

International IDEA၊ အာဖရိကတောင်ပိုင်း၏ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်း (ESIA)၊ က နေဒါ၏ ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ၊ မက္ကဆီကို၏ ဖယ်ဒရယ်ရွေးကောက်ပွဲအဖွဲ့အစည်း၊ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာဖောင်ဒေးရှင်း (IFES)၊ ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးရာများဌာန (UNDESA)၊ ကုလသမဂ္ဂဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး အစီအစဉ် (UNDP)နှင့် ကုလ သမဂ္ဂ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးရေးဌာန (UNEAD) ဟူသော အဖွဲ့အစည်းများ၏ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်ချက်ဖြစ်သော ACE ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အသိပညာဗဟုသုတ ကွန်ယက်သည် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အသိအမြင်များ၊ ပံ့ပိုးမှုများနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်မြင့်မားမှုတို့နှင့် စပ်လျဉ်း သည့်ဝန်ဆောင်မှုများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖန်တီးပေးထားသော အွန်လိုင်းဗဟုသုတဘဏ် တိုက်ကြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်တွင် ခြေခြေမြစ်မြစ်ရှိသောဆောင်းပါးများ၊ တစ်ကမ္ဘာ လုံးဆိုင်ရာ ကိန်းဂဏန်းများဖြင့် မှတ်တမ်းသွင်းထားသည့် အချက်အလက်များ၊ ရွေးကောက်ပွဲ ပေါင်းစုံကို ဖော်ပြထားသည့် စွယ်စုံကျမ်းများ၊ ရွေးကောက်ပွဲအတွက် အထောက်အကူပြုမည့် အချက်အလက်များ၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာမှုများနှင့် အတတ်ပညာဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများ၊ တိုင်းဒေသကြီးများနှင့် နိုင်ငံ၏တိကျစွာ သတ်မှတ်ထားသော အရင်းအမြစ်များ၊ နေ့စဉ်ရွေး ကောက်ပွဲ သတင်းများ၊ ရွေးကောက်ပွဲနေ့စွဲများ၊ ပဟောဠိများနှင့် ကျွမ်းကျင်သူများ၏ ကွန်ယက်

များ ပါဝင်ပါသည်။

- **Governance and Social Development Resource Centre**

<<http://www.gsdr.org/>>

၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် ဗြိတိန်နိုင်ငံတကာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအဖွဲ့အစည်း (DFID) မှ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ခဲ့သော အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် လူမှုရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးရင်းမြစ်စင်တာ (GSDRC) သည် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများအား အသိအမြင်များကိုဝေမျှရန် နိုင်ငံတကာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး စီမံကိန်းများနှင့် အစီအစဉ်ရေးဆွဲခြင်း၊ မူဝါဒချမှတ်ခြင်းနှင့် ဤကဏ္ဍအတွင်းရှိ အခြားသောလုပ်ငန်းစဉ်များကို ပံ့ပိုးရန်အတွက် အချက်အလက်များကို ဖြန့်ဝေရန်ဆောင်ရွက်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်တွင် စုစည်းထားသော မှတ်တမ်းမှတ်ရာများနှင့် အမျိုးမျိုးသော သုတေသနပြုရေးဝန်ဆောင်မှုများအပြင် ခေါင်းစဉ်များနှင့်လမ်းညွှန်ချက်များ ပါဝင်ပါသည်။

- **National Democratic Institute**

<<http://www.ndi.org/>>

အမျိုးသားဒီမိုကရက်တစ်အဖွဲ့အစည်း (NDI) သည် နိုင်ငံသားတို့၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှု၊ ပွင့်လင်းမှုနှင့် အစိုးရ၏ တာဝန်ဝတ္တရားတို့ဖြင့် ကမ္ဘာအနှံ့အပြားရှိ ဒီမိုကရက်တစ်အဖွဲ့အစည်းများကို ပံ့ပိုးသည့် အမြတ်အစွန်းကို ရှေးရှုခြင်းမရှိသော၊ ဘက်မလိုက်သော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် အဓိကကျသော စာရွက်စာတမ်းများအပြင် အခြားထုတ်ဝေထားသည့် စာရွက်စာတမ်းများကို ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည့် အွန်လိုင်းစာကြည့်တိုက်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

- **Organization for Security and Co-operation in Europe Office for Democratic Institutions and Human Rights**

< <http://www.osce.org/odihr> >

ဥရောပရှိ လုံခြုံရေးနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအဖွဲ့အစည်း (OSCE) သည် ကြိုတင်သတိပေးချက်၊ ပဋိပက္ခများအား တားဆီးကာကွယ်ရေး၊ အကျပ်အတည်းများအား စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပွားပြီးနောက်ပိုင်း ပြန်လည်ထူထောင်ရေးစသည့် နယ်ပယ်များတွင် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးအတွက် ဖိုရမ်တစ်ခု ဖန်တီးပေးရန် ရည်ရွယ်ထားသော ဒေသန္တရလုံခြုံရေး အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း၏ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ မတည်ထားရသော ဤအဖွဲ့အစည်းသည် ပါဝင်သောနိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံရေးသဘောထားကို ယင်း၏ ကွင်းဆင်းလုပ်ငန်းကွန်ယက်များမှတစ်ဆင့် လက်တွေ့ကျင့်သုံးအကောင်အထည်ဖော်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် စွယ်စုံရင်းမြစ်များ၊ သတင်းဝန်ဆောင်မှုများ၊ သိမ်းဆည်းထားသော အချက်အလက်များ (database) နှင့် မှတ်တမ်းမှတ်ရာများ ပါဝင်ပါသည်။

အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ

အကြွင်းမဲ့ ဗီတိုအာဏာ
(Absolute veto)

ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခုကို ဟန့်တားပိတ်ပင်နိုင်ပြီး မည်သည့်နိုင်ငံရေး အဖွဲ့အစည်းကမှ ကျော်လွန်ပယ်ချခြင်း မပြုနိုင်သည့် ဗီတိုအာဏာ အမျိုးအစား။

လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်/
အပြစ်ဒဏ်မှ ချမ်းသာပေး
ခြင်း (Amnesty/pardon)

အစိုးရအားဆန့်ကျင်သည့် နိုင်ငံရေးနှင့်ဆိုင်သော ရာဇဝတ်မှုများနှင့် နိုင်ငံရေးနှင့် မဆိုင်သောရာဇဝတ်မှုများအား ကင်းလွတ်ခွင့်ပေးခြင်း နှင့် ၎င်းအမှုများနှင့် ဆက်စပ်လျက်ရှိသော သေဒဏ်ထိုက်သည့် ပြစ်ဒဏ်များကို ရုပ်သိမ်းပေးခြင်း။

လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပါသည့်
ဥပဒေပြုလွှတ်တော်
(Bicameral legislature)

လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်။

ကိုယ်စားလှယ်လောင်း
များ၏ နေရာ ခွဲတမ်းများ
(Candidate quotas)

မိမိတို့ သဘောဆန္ဒအလျောက်ဖြစ်စေ၊ ဥပဒေအရ သတ်မှတ်ထားလျှင် ဖြစ်စေ ရွေးကောက်ပွဲတစ်ခုတွင် ကိုယ်စားပြုသော ကိုယ်စားလှယ် လောင်းများ၏ သတ်မှတ်ထားသော အချိုးအဆသည် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုအဖွဲ့အစည်းများ၊ ကျား/မ နှစ်မျိုးစလုံး၊ ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်း များ သို့မဟုတ် ဘာသာစကားအဖွဲ့အစည်းများစသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်း များမှ ဖြစ်ရမည့် လုပ်ငန်းစဉ်။

အပြန်အလှန်စစ်ဆေး
ထိန်းကျောင်းခြင်း
(Checks and
balances)

သင့်လျော်ပြီး တရားဥပဒေနှင့် ညီညွတ်သော လုပ်ဆောင်ချက်များကို ရရှိဆောင်ရွက်နိုင်စေပြီး နိုင်ငံရေးအာဏာများနှင့် ပြောင်းလဲစေရန် တွန်းအားပေးသည့် အရာများအား ဟန့်ချက်ညီစေရန် ရည်ရွယ်၍ အစိုးရ၏ကဏ္ဍတစ်ခုချင်းစီအား အခြားသောကဏ္ဍများအပေါ် အကန့် အသတ်ဖြင့် ကြီးကြပ်ထိန်းချုပ်ရန် ခွင့်ပြုထားသောစနစ်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ ပြန်လည်ဆန်းစစ် သုံးသပ်ခြင်း(တရားစီရင် ရေးဆိုင်ရာ ပြန်လည် ဆန်းစစ်သုံးသပ်ခြင်း ဟူ၍ လည်း ခေါ်ပါသည်)

(Constitutional review
(also judicial review))

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအာဏာ လျှော့ချခြင်း/အာဏာ လွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးခြင်း
(Decentralization)

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဆောင်ရွက်ချက် သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေး မဏ္ဍိုင်၏ ဆောင်ရွက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှု ရှိ၊ မရှိအပေါ် ဆုံးဖြတ်ရန်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်း ချက်များ သို့မဟုတ် စည်းမျဉ်းများနှင့် ဆန့်ကျင်နေပါက ယင်းဥပဒေ ကို ပျက်ပြယ်စေရန် တရားရုံးတစ်ခု၏ အာဏာများ။

လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် အာဏာကို နိုင်ငံတော်၏ဗဟိုအဆင့်မှ အစိုးရအဆင့် အသီးသီး သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးအဆင့်အသီးသီးရှိ အခြားသော အင်စတီကျူးရှင်းများသို့ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း (ဥပမာ- ဒေသန္တရ အဆင့်၊ ခရိုင်အဆင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်များ)။ ထို့ကြောင့် ဗဟို ချုပ်ကိုင်မှုအာဏာလျှော့ချခြင်းကို နယ်မြေဒေသဆိုင်ရာ သဘော ထားတစ်ရပ်အနေဖြင့် နားလည်လက်ခံထားပါသည်။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု အာဏာလျှော့ချခြင်း၏ အဓိက အစိတ်အပိုင်းသုံးခုမှာ အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၊ နိုင်ငံရေးအာဏာ ဗဟိုချုပ်ကိုင် မှုလျှော့ချခြင်းနှင့် ဘဏ္ဍာရေးအာဏာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဖျက်သိမ်းခြင်း
(Dissolution)

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ပုံစံတကျဖျက်သိမ်းခြင်း။ ဖျက်သိမ်းရာ တွင် (ကိုယ်တိုင်ဖျက်သိမ်းခြင်းအပြင်) ပုံစံသုံးမျိုးရှိပါသည်။ ဖျက် သိမ်းနိုင်သည့် နယ်နိမိတ်ဘောင်အတိုင်းအတာသည် အကြောင်း အရာအရင်းအမြစ်အပေါ်တွင် မူတည်သည်။ ဖျက်သိမ်းခြင်းသည် အခြားသော အင်စတီကျူးရှင်းများက အစပြုဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် သော်လည်းကောင်း၊ အခြားသော လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်သူများက စတင်ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ တိကျစွာသတ်မှတ်ထား သောလုပ်ငန်းစဉ်၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်အရ မဖြစ်မနေလုပ်ဆောင်ရသည့် သဘောတရားတစ်ခုအဖြစ်လည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

နှစ်ထပ်ကွမ်း မဲပေးစနစ်
(Double majority
voting)

ပထမဦးစွာ သာမန်အများစုထောက်ခံမဲနှင့် ဒုတိယအနေဖြင့် ဥပဒေ
ပြုလွှတ်တော်တွင် အစည်းဝေးကျင်းပနေသည့် ကိုယ်စားလှယ်
လူနည်းစုများကပေးသော အများစုထောက်ခံမဲ စသဖြင့် အများစု
ထောက်ခံမဲနှစ်မျိုးနှစ်စား လိုအပ်သော ဆန္ဒမဲပေးခြင်းစနစ်။ ဤ
လုပ်ငန်းစဉ်ကို ပုံမှန်အားဖြင့် အရေးပါ၍အမှားမခံသော အကြောင်း
အရာများတွင် ကျင့်သုံးပါသည်။

ရွေးကောက်ပွဲစနစ်
(Electoral system)

ပါတီများ၊ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများအား ကိုယ်စားပြုအဖွဲ့အစည်း
တစ်ခုသို့ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရန် ဆုံးဖြတ်ပေးသည့် ရွေးကောက်ပွဲ
ဥပဒေစည်းမျဉ်းများ၏ အစိတ်အပိုင်း။ ယင်း၏ အဓိကကျသော
အစိတ်အပိုင်းသုံးရပ်မှာ ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်၊ လျှို့ဝှက်မဲပေးသည့်
ပုံစံနှင့် မဲဆန္ဒနယ်အရွယ်အစား အတိုင်းအတာဟူ၍ ဖြစ်ကြသည်။

ပြင်ပမှ ခန့်အပ်မှုများ
(External
appointments)

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွက် ကိုယ်စားလှယ်များကို ခန့်အပ်ရန် အုပ်
ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ အာဏာ။ ယင်းကြောင့် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ
ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ လွတ်လပ်ခွင့်တို့ကို
လျော့ပါးစေသည်။

အနိုင်ရသူ အကုန်ယူ
ရွေးကောက်ပွဲစနစ်
(First Past The Post
system)

အခြားသူများထက် ထောက်ခံမဲပို၍ရသော ကိုယ်စားလှယ်လောင်း
ကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် ရွေးကောက်ပွဲစနစ်။

အပြည့်အဝ တာဝန်မှ
ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့်
(Full recall)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအရ အပြည့်အဝတာဝန်မှ ပြန်လည်ရုပ်
သိမ်းနိုင်ခွင့်ပေးထားပါက ကနဦးအစပြုဆောင်ရွက်သည့်အဆင့်နှင့်
အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ခြင်းအဆင့်နှစ်ခုလုံးသည်ပြည်သူ
လူထုအပေါ်၌သာ အပြည့်အဝမူတည်နေသည်။

စွဲချက်တင်ခြင်း
(Impeachment)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ထိပ်ပိုင်းအာဏာပိုင်များ၊ ပြည်သူ့
အာဏာပိုင် သို့မဟုတ် တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှ ဖယ်ရှားနိုင်
မည့် တရားဥပဒေအရ အမှုရင်ဆိုင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်။

စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း
(Investigation)

အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ လုပ်ငန်းစဉ်များအပေါ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က စနစ်ကျသော သို့မဟုတ် တရားဝင်သော စစ်ဆေးမှုများ ပြုလုပ်သည့် ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ ကြီးကြပ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်။ ယင်းအာဏာကို ပုံမှန်အားဖြင့် ကော်မတီ သို့မဟုတ် အထူးဖွဲ့စည်းထားသော ကော်မရှင်များက ကျင့်သုံးပါသည်။

တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ
ပြန်လည်ဆန်းစစ်သုံးသပ်
ခြင်း/ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ
ဥပဒေအရ ပြန်လည်
ဆန်းစစ်သုံးသပ်ခြင်း
(Judicial review/
Constitutional review)

အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ ဆောင်ရွက်ချက် သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဆောင်ရွက်ချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ ဆုံးဖြတ်ပြီး ယင်းဥပဒေသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ သို့မဟုတ် စည်းမျဉ်းများနှင့် ဆန့်ကျင်နေပါက ပယ်ဖျက်ခြင်းပြုရန် တရားရုံးများ၏ အာဏာများ။

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်
(Legislature)

အစိုးရ၏ ကဏ္ဍသုံးရပ်အနက် ကဏ္ဍတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ယင်း၏ အရေးအပါဆုံးသော တာဝန်များမှာ ဥပဒေများအား ရေးဆွဲခြင်းနှင့် ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲခြင်းတို့အပြင် ရသုံးမှန်းခြေငွေစာရင်းအားသဘောတူညီခွင့်ပြုခြင်းတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဖျန်ဖြေရေး ကော်မတီ
(Mediation committee)

လွှတ်တော်တစ်ရပ်ချင်းစီက လိုက်နာကျင့်သုံးရန်အတွက် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအား သဘောတူညီချက်ရရှိရန် ကြိုးပမ်းနေသည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အထက်နှင့်အောက် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးမှ တူညီသော ကိုယ်စားလှယ်များ၏ အရေအတွက်တို့ဖြင့် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသော ကော်မတီတစ်ရပ်။

တစ်စိတ်တစ်ဒေသ
တာဝန်မှပြန်လည်
ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့်
(Mixed recall)

ဤစနစ်အရ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းရန်အတွက် အစပြုဆောင်ရွက်မှု သို့မဟုတ် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲတွင် ပါဝင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း စသည့်အဆင့်နှစ်ဆင့်ရှိသည့်အနက်မှ အဆင့်တစ်ခုတွင်သာ ပြည်သူလူထု ပါဝင်နိုင်ခြင်း။

အရောစနစ် (Mixed
system)

သမ္မတစနစ် နှင့် လွှတ်တော်စနစ်တို့၏ သဘောတရားများကို နည်းလမ်းတကျ ပေါင်းစည်းထားသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ ပုံစံချမှတ်မှု။

ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုလုံးကို ပယ်ချခွင့်အာဏာ (Package veto)	သမ္မတက ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုလုံးကို လက်ခံသည်ဖြစ်စေ၊ ပယ်ချသည်ဖြစ်စေ လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည့် ဗီတိုအာဏာ။
ပါလီမန်စနစ် (Parliamentary system)	အစိုးရအကြီးအကဲအား ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပြီး အစိုးရအကြီးအကဲသည် လွှတ်တော်ကို တာဝန်ခံရသော အစိုးရ၏အင်စတီကျူးရှင်းစနစ်။
အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုကိုသာ ပယ်ချခွင့်အာဏာ (Partial veto)	ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုလုံးအား တားဆီးပယ်ချခြင်းမပြုပဲ ဥပဒေမူကြမ်း၏ အစိတ်အပိုင်းများကိုသာ ပယ်ချခြင်းပြုရန် သမ္မတအား အခွင့်ပေးထားသည့် ဗီတိုအာဏာ။
သမ္မတစနစ် (Presidential system)	သတ်မှတ်ကာလတစ်ခုအတွက် ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးကောက် တင်မြှောက်သည့် နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲနှင့် အစိုးရအကြီးအကဲတို့ တစ်ဦးတည်းဖြစ်နေသော အစိုးရ၏ အင်စတီကျူးရှင်းဒီဇိုင်းပုံစံ။
သမ္မတ၏ ဗီတိုအာဏာ (Presidential veto)	ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ မူဝါဒချမှတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို တားဆီးပယ်ဖျက်နိုင်သည့် သမ္မတ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ။ သမ္မတသည် နိုင်ငံရေးအကြောင်းပြချက်များအတွက် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုကို အပြင်းအထန် ဆန့်ကျင်ပယ်ချနိုင်ပါသည်။ သို့မဟုတ် ဥပဒေတစ်ခုအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိကို အကဲစမ်းနိုင်ပါသည်။
အချိုးကျ ကိုယ်စားပြုခြင်းစနစ် (Proportional representation)	ပါတီတစ်ခုဆီက ရရှိမည့် ကိုယ်စားလှယ်နေရာများကို ယင်းပါတီမှ အနိုင်ရသော ထောက်ခံမဲအရေအတွက်၏ ရာခိုင်နှုန်းအရ ဆုံးဖြတ်သော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များအား ရွေးကောက်တင်မြှောက်သောစနစ်။
တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့် (Recall)	ဥပဒေပြုလွှတ်တော် သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အတွင်းရှိ ကိုယ်စားလှယ်များအား ယင်းတို့၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရမည့် သတ်မှတ်ကာလမပြီးဆုံးမီ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းရန် မဲဆန္ဒရှင်များ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ။ နိုင်ငံသားများ၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုအပေါ် မူတည်၍ အပြည့်အဝ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့်နှင့် တစ်စိတ်တစ်ဒေသ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့်ဟူ၍ ကွဲပြားပါသည်။

သီးသန့်ဖယ်ထားသော နေရာများ (Reserved seats)	ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း အနည်းစု/သို့မဟုတ် အမျိုးသမီးများ အတွက် သီးခြားဖယ်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်နေရာများ။ အဆိုပါ သီးသန့်ဖယ်ထားသော နေရာများအတွက် ကိုယ်စားလှယ်များကို ပုံမှန်အားဖြင့် အခြားသော ကိုယ်စားလှယ်များအား ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် ပုံစံအတိုင်း ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော်လည်း ရံဖန်ရံခါ၌ ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေ/ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ သတ်မှတ်ထားသည့် လူနည်းစုအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ အဖွဲ့အဝင်များမှသာ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။
သမ္မာန်စာများ (Summons)	ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ မေးခွန်းများကို နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး မဏ္ဍိုင်အားဖြေဆိုရန် အာဏာဖြင့်ဆင့်ခေါ်သော ဥပဒေပြုခြင်းဆိုင်ရာ ကြီးကြပ်ရေး၏ လုပ်ငန်းစဉ်။
လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာ ပါဝင်သော ဥပဒေပြု လွှတ်တော် (Unicameral legislature)	လွှတ်တော်တစ်ရပ်ဖြင့်သာ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားသည့် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်။
ဗီတိုအာဏာ (Veto)	ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးနှင့် တရားဥပဒေကို အတည်ပြုရေးအား တားဆီး၊ ဟန့်တား၊ ရွှေ့ဆိုင်းနိုင်သော အာဏာပိုင် တစ်ဦး သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်၏အာဏာ။
ဗီတိုအာဏာကို ကျင့်သုံးနိုင်သူများ (Veto players)	ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ် စသည်တို့အပေါ် ပယ်ချခွင့်အာဏာရှိသော ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် သမ္မတများစသည့် နိုင်ငံရေး အာဏာရှိသူများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ။
အယုံအကြည်မရှိအဆို (Vote of no confidence)	အစိုးရ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်များအား ပံ့ပိုးမှုကို ပြန်လည်ရပ်သိမ်းပြီး ယင်းတို့အား ဖယ်ရှားမှုအဖြစ် အကျိုးသက်ရောက်နိုင်သည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အာဏာ။ အချို့သော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များတွင် ‘အပြုသဘောဆောင်သော’ အယုံအကြည်မရှိ အဆိုတင်သွင်းကြပါသည်။ ယင်းမှာ အယုံအကြည်မရှိ အဆိုကို အတည်မပြုမီ ဝန်ကြီးချုပ်ကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါသည်။
ဗီတိုအာဏာ (Veto)	ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးနှင့် တရားဥပဒေကို အတည်ပြုရေးအား တားဆီး၊ ဟန့်တား၊ ရွှေ့ဆိုင်းနိုင်သော အာဏာပိုင်တစ်ဦး သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်၏အာဏာ။

စာရေးသူအကြောင်း

Markus Böckenförde သည် စီးပွားရေး ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး ဖယ်ဒရယ်ဝန်ကြီးဌာန၏ မူဝါဒချမှတ်လုပ်ဆောင်သောဝန်ထမ်းများအတွက် အကြံပေးအဖွဲ့အစည်း၏ ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးဖြစ်သည့်အပြင် ဂျာမန်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအဖွဲ့အစည်း၏ အကြီးတန်းသုတေသနပညာရှင်လည်း ဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၀၉ မှ ၂၀၁၁ ခုနှစ်အထိ စတော့ခ်ဟုမ်းရှိ International IDEA ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးစီမံကိန်း၏ စီမံကိန်းအရာရှိဖြစ်ပြီး စီမံကိန်းမန်နေဂျာအဖြစ်လည်း အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိဆောင်ရွက်ပါသည်။ IDEA အဖွဲ့အစည်းသို့ဝင်ရောက်ခြင်း မပြုမီ အာဖရိက စီမံကိန်း၏ခေါင်းဆောင်နှင့် ဟိန်ဒယ်လ်ဘွဂ်ရှိ နိုင်ငံတော်ဥပဒေနှင့် နိုင်ငံတကာဥပဒေတို့အား နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရေး မက်စ်ပလန်ခ် (Max Planck) အဖွဲ့အစည်း(MPIL) ၏ အကြီးတန်းသုတေသနပညာရှင်တစ်ဦးဖြစ်ခဲ့သည် (၂၀၀၁-၂၀၀၈)။ ၂၀၀၆-၂၀၀၇ ခုနှစ် တွင် ဆူဒန်နိုင်ငံရှိ ဆန်းစစ်ရေးနှင့် အကဲဖြတ်ရေးကော်မရှင် (ACE) ၏ ဂျာမန်နိုင်ငံခြားရေးဌာန၌ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်အဖြစ် ရွှေ့ပြောင်းထမ်းဆောင်ခဲ့သည်။ ဆူဒန်၏ ပြီးပြည့်စုံသော ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီမှုအား အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရေးကိုပံ့ပိုးရန်နှင့် ကြီးကြပ်ရန် ACE ကို လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားပါသည်။ ၁၉၉၅ မှ ၁၉၉၇ ခုနှစ်အထိ ယင်းသည် ဗင်းနစ်စ်ကော်မရှင်၏ ဂျာမန်ကိုယ်စားလှယ်ဖြစ်သူ တရားရေးပါမောက္ခ ဟဲလ်မတ်ထ် စတိုင်ဘာဂျာ၏ လက်ထောက်သုတေသနမှူးအဖြစ် (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများအပေါ် ဥရောပကောင်စီ၏ အကြံပေးအဖွဲ့) ဆောင်ရွက်ပါသည်။

ဒေါက်တာ Böckenförde သည် ဟိန်ဒယ်ဘတ်ဂ် တက္ကသိုလ်မှ ဥပဒေဘွဲ့နှင့် ပါမောက္ခဘွဲ့အပြင် မင်နီဆိုတာ တက္ကသိုလ်မှ ဥပဒေဆိုင်ရာမဟာဘွဲ့ကိုရရှိပြီး ယင်းသည် နိုင်ငံရေးသိပ္ပံဘာသာရပ်၏ ဘွဲ့နှင့်ညီမျှပါသည် (ဖရီး ဘွဂ် တက္ကသိုလ်)။ ယင်းသည် ဆူဒန်နှင့် ဆိုမာလီယာတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင်ပါဝင်ပြီး သက်ဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာလွှတ်တော်များနှင့် တွဲဖက်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့်အပြင် အာဖရိကနက္ခတ်နှင့် နီပေါတို့တွင်လည်း ပါဝင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းဥပဒေနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး စသည့်နယ်ပယ်များ၌ စာအုပ်စာတမ်းထုတ်ဝေမှုများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး မက်စ်ပလန်ခ်စီမံကိန်းများအတွက် လေ့ကျင့်သင်ကြားရေးပစ္စည်းများအဖြစ် အသုံးပြုသည့် မက်စ်ပလန်ခ်၏ လက်စွဲစာအုပ်များတွင် တွဲဖက်ရေးသားခဲ့ပါသည်။ ကုလသမဂ္ဂဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအစီအစဉ် (UNDP)၊ နည်းပညာဆိုင်ရာ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအတွက် ဂျာမန်အဖွဲ့အစည်း၊ ဂျာမန်နိုင်ငံခြားရေးဌာန၊ ကွန်နရက်ဒ် အာဒင်ဇော့ ဖောင်ဒေးရှင်းနှင့် ဖရက်ဒရစ် အဲလဘတ် ဖောင်ဒေးရှင်းစသည်တို့၏ အတိုင်ပင်ခံအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပါသည်။

International IDEA အကြောင်း

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲအကူအညီပေးရေးနိုင်ငံတကာအဖွဲ့ (International IDEA) သည် အစိုးရအများ ပါဝင်သောအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး ကမ္ဘာတစ်ဝန်း ဒီမိုကရေစီ ရေရှည်တည်တံ့နိုင်ရေးပံ့ပိုးမှုပေးပါသည်။ International IDEA ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်မှာ နှိုင်းယှဉ် လေ့လာလျက် အသိပညာ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို အကူအညီ ပေးခြင်း၊ မူဝါဒများနှင့် နိုင်ငံရေးအပေါ် ဩဇာသက်ရောက်ခြင်းတို့ဖြင့် ရေရှည်တည်တံ့နိုင်မည့် ဒီမိုကရေစီအပြောင်းအလဲကို ပံ့ပိုးမှုပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။

International IDEA သည် မည်သည့် လုပ်ငန်းများကို လုပ်ဆောင်ပါသနည်း။

ရွေးကောက်ပွဲများဆိုင်ရာ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ၊ နိုင်ငံရေးပါတီများဆိုင်ရာ၊ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ကျား-မ အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ၊ အမျိုးသမီးများ နိုင်ငံရေးပိုင်း စွမ်းဆောင်နိုင်စေခြင်းဆိုင်ရာနှင့် ဒီမိုကရေစီကိုယ်တိုင်အကဲဖြတ်ခြင်းဆိုင်ရာ နယ်ပယ်များတွင် လုပ်ငန်းများကို သုံးပိုင်းခွဲခြားလျက် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသည်။

- ၁။ ကမ္ဘာတစ်ဝန်းမတူကွဲပြားသော ပကတိအခြေအနေအသီးသီးမှ ဒီမိုကရေစီတည်ထောင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များဆိုင်ရာ လက်တွေ့အတွေ့အကြုံမှရရှိသည့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသော အသိပညာဗဟုသုတများ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း
- ၂။ ဒီမိုကရေစီ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရာတွင် နိုင်ငံရေးပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများကို အကူအညီပေးခြင်းနှင့် ဖိတ်ကြားလာပါက နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ထိတွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း
- ၃။ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသည့် အသိပညာဗဟုသုတ အရင်းအမြစ်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း၊ နိုင်ငံရေးပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများကို အကူအညီပေးခြင်းဖြင့် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေး မူဝါဒများအပေါ် ဩဇာသက်ရောက်ခြင်း

International IDEA သည် မည်သည့်နေရာဒေသများတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသနည်း။

International IDEA သည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသည်။ စတော့ဟုမ်းမြို့တွင် ရုံးစိုက်ပြီး အာဖရိက၊ အာရှ-ပစိဖိတ်၊ လက်တင်အမေရိကနှင့် ကယ်ရစ်ဘီယန် ဒေသများတွင်ရုံးများ ဖွင့်လှစ်ထားရှိပါသည်။ International IDEA သည် ကုလသမဂ္ဂတွင် အမြဲတမ်း လေ့လာသူဖြစ်ပါသည်။

ဝက်ဘ်ဆိုက် - <<http://www.idea.int>>

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ် - ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဒီမိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု စာတမ်းတွင် အစိုးရ၏ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်အား ဒီမိုင်းပုံစံသတ်မှတ်ရာတွင် ရွေးချယ်နိုင်သည့် နည်းလမ်းများကို နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ဥပဒေပြုရေးဆောင်ရွက်သူများကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်နိုင်သည့် စနစ်အမျိုးမျိုးနှင့် ဥပဒေများ ဖန်တီးရာတွင် လည်းကောင်း၊ အစိုးရ၏ မဏ္ဍိုင်များအကြား အာဏာများထိန်းညှိရာတွင်လည်းကောင်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခန်းကဏ္ဍကို လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ ယခုစာအုပ်သည် International IDEA က ထုတ်ဝေထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင်အခန်း ၅ အနေဖြင့် ပါဝင်သည်။

လမ်းညွှန်စာအုပ်တစ်အုပ်လုံးကို အီလက်ထရွန်းနစ်စာအုပ်အသွင် PDF ဖိုင်အနေဖြင့် <http://www.idea.int/publications/catalogue/practical-guide-constitution-building?lang=my> တွင်ရရှိနိုင်ပြီး ယင်းတွင် မိတ်ဆက်နိဒါန်း (အခန်း ၁)၊ အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသော အကြောင်းအရာများ (အခန်း ၂)၊ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းများတည်ဆောက်ခြင်း (အခန်း ၃)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းတွင် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးတို့၏ ဒီမိုင်းပုံစံ (အခန်း ၄ နှင့် ၆) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော အစိုးရပုံစံများ (အခန်း ၇) တို့ပါဝင်သည်။

International IDEA

စတွန်းစ်ဘောက်

SE- ၁၀၃၃၄၊ စတော့ဟုမ်းမြို့

ဆွီဒင်နိုင်ငံ

ဖုန်းနံပါတ် - +၄၆၈ ၆၉၈၃၇၀၀

အီးမေးလ် - info@idea.int

ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

International IDEA Myanmar

မြန်မာနိုင်ငံအခြေစိုက်ရုံး

၆၈(ဘီ)၊ ဆရာစံလမ်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊

ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံ။

ဖုန်းနံပါတ် - +၉၅ ၉ ၂၆၃ ၁၂၈၁၀၄

အီးမေးလ် - info-myanmar@idea.int

my.constitution@idea.int

ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

ISBN: 978-91-7671-358-7 (Print)

ISBN: 978-91-7671-359-4 (PDF)